

КАЛЕНДАР

Українського
народного
Союзу

на звичайний рік

1951

М. Бутович.

Оснований 1894

КАЛЕНДАР

Українського Народного Союзу

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1951

ОПРАЦЬОВАНИЙ РЕДАКЦІЄЮ „СВОБОДИ”

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

The Star-Spangled Banner

FRANCIS SCOTT KEY, 1814

O say, can you see, by the dawn's early light,
What so proudly we hail'd at the twilight's last gleaming?
Whose broad stripes and bright stars, thro' the perilous fight,
O'er the ramparts we watch'd, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, bombs bursting in air,
Gave proof thro' the night that our flag was still there.
O say, does that star-spangled banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?

On the shore dimly seen thro' the mists of the deep,
Where the foe's haughty host in dread silence reposes,
What is that which the breeze, o'er the towering steep,
As it fitfully blows, half conceals, half discloses?
Now it catches the gleam of the morning's first beam,
In fully glory reflected, now shines on the stream:
'T is the star-spangled banner: O, long may it wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

And where is that band who so vauntingly swore
That the havoc of war and the battle's confusion,
A home and a country should leave us no more?
Their blood has wash'd out their foul footsteps' pollution.
No refuge could save the hireling and slave
From the terror of flight or the gloom of the grave:
And the star-spangled banner in triumph doth wave
O'er the land of the free and the home of the brave.

O thus be it ever when free-men shall stand
Between their lov'd home and wild war's desolation;
Blest with vict'ry and peace, may the heav'n-rescued land
Praise the pow'r that hath made and preserv'd us a nation!
Then conquer we must, when our cause it is just,
And this be our motto: "In God is our trust!"
And the star-spangled banner in triumph shall wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

Гимн Американських Українців

Написав Василь Шурат

*Далека Ти, а близька нам,
Кохана вітзино!
Як сонце з неба Твоїм ланам,
Ти світиш нам водно.*

*Світи нам, вітзино, світи,
Кохана Україно,
Щоб знали ми куди нам іти
У слушную годину —*

*У бій, у бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!*

*Як птахи ті, що їх пожар
Прогнав з-під рідних стріх,
На перший поклик, хога б з-під хмар,
Ми злетимо до них.*

*Поклиж нас, вітзино, поклиж,
Кохана Україно!
Ми злетимо, як козацтво у Січ,
У слушную годину —*

*У бій, у бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!*

*Не даром ми тепер живем
У вітзині свобод;
Ми знати будем, як без ярем
Живе й росте народ.*

*Вставай лиш, вітзино, вставай
І клиж нас, Україно!
Ми здобудем заморський наш край
У слушную годину —*

*Як бій, то бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!*

ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА ТРУМАНА

ЧЕТВЕРТОМУ КОНГРЕСОВІ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Message of President Truman to the Fourth Congress of American Ukrainians

On the occasion of the Fourth Congress of Americans of Ukrainian Descent, holding its sessions at Hotel Statler, — President Truman sent the following message:

THE WHITE HOUSE — WASHINGTON

November, 2, 1949.

Dear Friends:

The fourth national gathering of leaders of various groups from all parts of America of citizens of Ukrainian origin offers a suitable occasion to congratulate you and the men and women you represent upon your fine contributions to American life.

You are to be commended for your interest and participation in our democracy and also for your interest in and efforts to aid your kinsmen overseas who are not able to enjoy the benefits of a free society which we in the United States are fortunate to enjoy.

I hope that more and more the story of our American democracy will reach your kinsmen and others overseas who are not able to listen to a free radio or hear an uncensored press and that as the true story of democracy is heard more widely the desire of all peoples for freedom and peace and justice will increase correspondingly.

My best wishes to your meeting.

Very sincerely yours

HARRY S. TRUMAN

З нагоди 4-го Конгресу Американських Українців, що відбувся у Вашингтоні 5-6 листопада 1949., Президент Труман надіслав таке послання:

БІЛІЙ ДІМ — ВАШІНГТОН

2-го листопада 1949.

Дорогі Приятелі:

Четверте краєве зібрання провідників різних груп громадян українського походження з усіх застин Америки дає відповідну нагоду погратувувати вам та головікам і жінкам, яких Ви репрезентуєте, за Ваш видатний вклад в американське життя.

Вам належитьсья признання за Ваше заінтересування та за Вашу угасть в нашій демократії, як теж за Ваше зацікавлення та Ваші зусилля допомогти Вашим рідним, які не мають можности зазнавати благ вільного суспільства, якими ми маємо щастя користуватися в Злучених Державах.

Маю надію, що вісті про нашу американську демократію все більше і більше доходить до Ваших земляків та інших за морем, які не мають можности слугувати вільного радія або гитати нецензуровану пресу та що тоді, як правдива

історія демократії рознесеться ширше, відповідно до того збільшуватиметься бажання всіх народів до волі і миру та справедливости.

Мої найкращі побажання для Вашого зібрання.

Щиро відданий Вам
ГЕРІ С. ТРУМАН.

HARRY S. TRUMAN

ГЕН. ТАРАС ЧУПРИНКА — РОМАН ШУХЕВИЧ

Головний Командант Української Повстанської Армії, голова Генерального Секретаріату УГВР та провідник Визвольного Руху на Українських Землях, поляг героїською смертю в бою за волю України проти совєтського окупанта в дні 5-го березня 1950 року в селі Білогорща коло Львова в Західній Україні.

Січень 1951 January

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Грудень. Боніфатія мч.	Новий Рік
2	20	В	Ігнатія Бог. свщмч.	Ім. Ісус Макар
3	21	С	Юліяни муч.	Геновефи
4	22	Ч	Анастасії вмч.	Тита єп.
5	23	П	10 муч. в Криті	Телесфора
6	24	С	Навечеріє Різдв. Хр., Євгенії	Трьох Королів
7	25	Н	Різдво Христове	Нед. 1. по 3-ох Кор.
8	26	П	Собор Пр. Богородиці, св. Йосифа	Северина
9	27	В	Стефана првмч.	Юліяна
10	28	С	2000 муч. в Нікомидії	Вільгельма
11	29	Ч	14.000 дітей убитих у Вифлєсмі	Гонорати
12	30	П	Анісії мч. і Зотіка прп.	Аркадія
13	31	С	Меланії Рим.	Леонтія
14	1	Н	Обр. Г., Василя В., Новий Рік	Нед. 2. по 3-ох Кор.
15	2	П	Малахії прор.	Маркила
16	3	В	Сильвестра папи	Покл. ок. П.
17	4	С	†Собор 70 Ап., Теоклиста	Антонія пуст.
18	5	Ч	Навечеріє Богоявлення, Теопемпта	Престіл св. Петра
19	6	П	Богоявлення Госп.	Марії Магд.
20	7	С	†Собор св. Івана Христителя	Фабіяна
21	8	Н	Неділя по Богоявленію	Нед. старозап.
22	9	П	Полієвкта муч.	Вінкентія
23	10	В	Григорія Нис.	Раймунда
24	11	С	† Теодозія прп.	Тимотея
25	12	Ч	Татяни мч. і Сави Серб.	Навернення св. Павла
26	13	П	Єрмила і Стратона муч.	Полікарпа
27	14	С	Отців в Синаї і Раїті	Івана Золотоустого
28	15	Н	Нед. 30. по Зісл. Св. Духа	Нед. м'ясопусна
29	16	П	Покл. кайд. Петра ап.	Франца Сал.
30	17	В	† Антонія Великого	Мартини діви
31	18	С	Атаназія і Кир. св.	Петра з Ноляси

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 1. січня: **Новий Рік** („Нью Йрс Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 6. 1846. Заснування Кирило-Методіївського Братства в Києві.
- 13. 1867. Андрусівська угода. Поділ України між Москвою й Польщу.
- 13. 1906. Перший український щоденник у Києві „Громадська Думка“.
- 14. 1649. Тріумфальний в'їзд Б. Хмельницького до Києва.
- 18. 1654. Переяславська угода України з Москвою.
- 21. 1803. Помер останній гетьман України Кирило Розумовський.
- 22. 1918. Проголошення самостійності України.
- 22. 1919. Проголошення в Києві злуки всіх українських земель.
- 30. 1918. Вій під Крутами українського юнацтва з большевиками.

Лютий 1951 February

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Січень. Макарія Єгипт.	Ігнатія
2	20	П	† Евтимія прп.	Стріт. Госп.
3	21	С	Максима ісп., Неоф. п.	Власія
4	22	Н	Нед. 31. по Зісл. Св. Духа	Нед. Запусна
5	23	П	Климентя свщмч.	Агафії
6	24	В	Ксенії прп.	Тита і Доротеї
7	25	С	† Григорія Богосл., арх.	Ромуальда
8	26	Ч	Ксенофонта прп.	Івана
9	27	П	† Перенес. мощів Ів. Золотоуст.	Кирила Александр.
10	28	С	Єфрема Сир. прп.	Юліяна
11	29	Н	Нед. 32. по Зісл. Св. Духа	Нед. 1. пост., Вступ
12	30	П	Трьох Святих	Діонізія
13	31	В	Кири і Івана	Катерини
14	1	С	Лютий. Трифона муч.	Валентини
15	2	Ч	Стрітєння Господнє	Фавстина
16	3	П	Симеона і Анни	Юліяни
17	4	С	Ізидора прп.	Юліяна
18	5	Н	Неділя про Митаря і Фарисея	Нед. 2. пост., Суха
19	6	П	Вокула прп.	Конрада
20	7	В	Партенія, Луки	Лева єп.
21	8	С	Теодора Стр. вмч.	Елеонори
22	9	Ч	Никифора муч.	Маргарити
23	10	П	Харлампія муч.	Петра Даміяна
24	11	С	Власія свщмуч.	Матея Апостола
25	12	Н	Неділя про Блудного Сина	Нед. 3. пост., Глуха
26	13	П	Мартиніяна прп.	Віктора
27	14	В	Авксентія прп.	Олександра
28	15	С	Онисима ап.	Теофіла

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 12. лютого: Уродини Линкольна („Линколнс Бирт Дей”)

Дня 22. лютого: Уродини Вашингтона („Вашингтон’с Бирт Дей”)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

8. 1918. Берестейський мир між Україною і Німеччиною, Австрією, Туреччиною та Болгарією.
11. 1900. Заснування Револуційної Української Партії (РУП), — першої політичної партії на Східній Україні.
14. 1897. Помер письменник Пантелеймон Куліш.
20. 1054. Помер князь Ярослав Мудрий.
25. 1871. Народилася поетка Леся Українка.
25. 1145. Князь Володимир здобув Галич.

Березень 1951 March

Н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТІНСЬКІ СВЯТА
1	16	Ч	Лютій. Памфила муч.	Альбіна
2	17	П	Теодора Тирона	Гелени
3	18	С	Лева папи	Кунегунди
4	19	Н	Неділя м'ясопусна	Нед. 4. посту, Середн.
5	20	П	Лева єп.	Теофія, Фрид.
6	21	В	Тимотея прп., Євстахія	Фридриха
7	22	С	Петра і Атаназія	Томи з Аквіну
8	23	Ч	Полікарпа	Івана Божого
9	24	П	† 1 і 2 Знайд. гол. Ів. Христ.	40 мучеників
10	25	С	Тарасія архієп.	Софронія
11	26	Н	Неділя сиропусна	Нед. 5. посту, Чорна
12	27	П	Прокопія ісп.	Григорія Вел.
13	28	В	Василія ісп.	Розп. Христини
14	1	С	Березень. Євдокії прп. муч.	Матильди
15	2	Ч	Теодота свщмуч.	Лонгина
16	3	П	Євтропія і Клеоніка	Кириакія
17	4	С	Герасима і Павла, муч.	Патриція
18	5	Н	Нед. 1. Вел. Посту, Конона муч.	Неділя Квітна
19	6	П	42 мучен. в Аморії	Йосифа Обручника
20	7	В	Василія і інш. свщц.	Євфимії
21	8	С	Теофіл. прп., Теодора свщмуч.	Венедикта
22	9	Ч	† 40 мучен. у Севастії	Катерини Ген.
23	10	П	Кондрата і друж. муч.	Велика П'ятниця
24	11	С	Софронія патр.	Гавріїла
25	12	Н	Неділя 2. В. Посту	Воскресення Христове
26	13	П	Перенес. мощів Никифора	Св. Понеділок
27	14	В	Венедикта преп.	Руперта
28	15	С	Агапія муч.	Івана Капістрана
29	16	Ч	Савина папи, муч.	Кирила
30	17	П	Олексія прп.	Квірина
31	18	С	Кирила архієп.	Бальбіни

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

4. 1861. Скасовано панщину в Україні.
5. 1950. Поляг в бою за Україну головний командант УПА, ген. Тарас Чупринка-Роман Шухевич.
7. 1917. Початок російської революції.
8. 1169. Суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
9. 1814. Уродився Тарас Шевченко.
10. 1861. Помер Тарас Шевченко.
14. 1923. Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі.
18. 1921. Міровий договір Польщі зі Совстами в Ризі.
20. 1917. Створено Українську Центральну Раду в Києві.

Квітень 1951 April

Н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Н	Неділя 3. Вел. Посту	Неділя Біла
2	20	П	Отц. уб. в мон. Сави	Франца
3	21	В	Якова єп.	Ізидора
4	22	С	Василія свцмуч.	Вінкентія Ф.
5	23	Ч	Никона првмуч.	Келестина папи
6	24	П	Захарії прп.	Франца
7	25	С	Благовіщення Пречист. Діви Мар.	Ришарда
8	26	Н	Неділя 4. Вел. Посту	Нед. 2. по Великодні
9	27	П	Матр. Солунської	Марії Клеоп.
10	28	В	Іларіона і Стефана	Езикіїла
11	29	С	Марка єп., прп.	Лева папи
12	30	Ч	Івана Ліств. прп.	Юлія папи
13	31	П	Іпатія прп. єп.	Герменгілди
14	1	С	Квітень. Марії Єгипт. прп.	Юстина
15	2	Н	Неділя 5. Вел. Посту, Іларіона	Нед. 3. по Великодні
16	3	П	Никити ісп.	Анастазія
17	4	В	Йосифа і Юр. прп.	Рудольфа
18	5	С	Теодуна муч.	Аполонії
19	6	Ч	Євтихія архисп.	Крісценції
20	7	П	Юрія єп. прп.	Сульпіції
21	8	С	Іродіона ап.	Анзельма
22	9	Н	Неділя Квітня	Нед. 4. по Великодні
23	10	П	Терентія, Максима	Войтіха
24	11	В	Антипи єп.	Георгія
25	12	С	Василія єп.	Марка сванг.
26	13	Ч	Великий четвер, Артемона	Кліта і Марцелі
27	14	П	Велика П'ятниця	Теофіла
28	15	С	Велика Субота, Аристарха	Віталія
29	16	Н	Воскресення Христове	Нед. 5. по Великодні
30	17	П	Світлий Понеділок	Катерини Сієнс

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 15. квітня: Велика П'ятниця („Гуд Фрайдей”)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1111. Князь Володимир Мономах побив Половців над Сольницею.
1918. Помер письменник І. Нечуй-Левицький.
1340. Отруїли останнього галицького князя Юрія II.
1596. Наливайко й Лобода побили Жолкевського.
1847. Арештували Тараса Шевченка.
1917. Перший Всеукраїнський Конгрес у Києві визнав Центральну Раду найвищою владою в Україні.
1920. Варшавський договір Головного Отамана Петлюри з Польщею.
1622. Помер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.
1915. Вої УСС на Маківці.
1848. Вибір Богдана Хмельницького гетьманом.
1918. Вибір Павла Скоропадського гетьманом.

Травень 1951 May

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	В	Квітень. Світлий Вівторок	Филипа
2	19	С	Івана Ветхопечерника	Атаназія
3	20	Ч	Теодора, Трих.	Вознесення Господнє
4	21	П	Януарія свщмуч.	Моніки
5	22	С	Теодора Сикеста, Луки ап.	Пія папи
6	23	Н	Неділя Томина	Нед. 6. по Великодні
7	24	П	Сави Стр. муч.	Флявії і Доміцелі
8	25	В	† Марка ап.	Станислава
9	26	С	Василія єп. свщмуч.	Григорія Назіян.
10	27	Ч	Симеона свщмуч.	Ізидора
11	28	П	Ясона і Сосіпарта, ап.	Франца
12	29	С	9 муч. в Кизиці	Панкратія
13	30	Н	Неділя Мироносиць	Зелені Свята
14	1	П	Травень. Єремії прор.	Зелений Понеділок
15	2	В	Атаназія вел.	Софії
16	3	С	† Івана Богосл. ап. і єв.	Івана Непомука
17	4	Ч	Пелагії првмуч.	Пасхалія
18	5	П	Ірини муч.	Венантія
19	6	С	Йова Многострад.	Петра
20	7	Н	Неділя Розслабленого	Нед. Пресв. Тройці
21	8	П	† Теодозія печ.	Тимотея
22	9	В	† Перенесення мощей св. Миколая	Юлії
23	10	С	† Симона Зилота, ап.	Дезидерія
24	11	Ч	Мокія свщмуч	Боже Тіло
25	12	П	Епіфана і Германа єп.	Григорія VII, папи
26	13	С	Гликерії і Олекс. прп.	Урбана
27	14	Н	Неділя Самарянки	Нед. 2. по Зел. Св.
28	15	П	Пахомія В. прп.	Августина, єп. Кантр.
29	16	В	Теодора, Модеста	Максиміліяна
30	17	С	Андроніка ап.	Фелікса
31	18	Ч	Теодота муч.	Петронелі

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 30. травня: Пропам'ятний День („Меморіал” або „Декорейшен Дей”)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1945. Капітуляція Німеччини і закінчення II. світової війни в Європі.
1857. Звільнення Тараса Шевченка з 10-річного заслання.
1848. Скасування панщини в Галичині.
1648. Перемога Богдана Хмельницького під Жовтими Водами.
1917. Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
1861. Похорон Тараса Шевченка на Чернечій Горі під Каневом.
1938. Большевицький агент убив полк. Євгена Коновальця в Роттердамі.
1926. Убито отамана Симона Петлюру в Парижі.
1916. Помер Іван Франко.
1876. Царський указ про заборону українського письменства в Росії.

Червень 1951 June

Н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Травень. Патрикія свщмуч.	Якова
2	20	С	Талалея муч.	Еразма
3	21	Н	Нед. Сліпородженого, Теод. прп.	Нед. 3. по Зел. Св.
4	22	П	Василиска муч.	Францішки
5	23	В	Михайла єп.	Боніфатія
6	24	С	Симеона прп.	Норберта
7	25	Ч	Вознесення Господнє	Роберта
8	26	П	Карпа ап.	Мадерда
9	27	С	Терапонта свщмуч.	Феліціяна
10	28	Н	Неділя Святих Стців	Нед. 4. по Зел. Св.
11	29	П	Теодосії діви	Варвари
12	30	В	Ісаакія Д., Наталії муч.	Онуфрія
13	31	С	Єрмія ап.	Антонія
14	1	Ч	Червень. Юстина муч.	Василія єп.
15	2	П	Никифора ісп.	Віта
16	3	С	Лукиліяна	Бенона
17	4	Н	Зіслання Св. Духа	Нед. 5. по Зел. Св.
18	5	П	Пресв. Тройці	Емілія, Єфрема
19	6	В	Висаріона чудотв., Іларіона	Юліани
20	7	С	Теодота свщмуч.	Сильвестра
21	8	Ч	Єфрема Ан., Теодора Стр.	Алойзія Гонзаґи
22	9	П	Кирила архієп.	Павлина
23	10	С	Тимотея свщмуч.	Зенона
24	11	Н	Неділя Всіх Святих	Нед. 6. по Зел. Св.
25	12	П	Онуфрія Вел.	Вільгельма
26	13	В	Акилина муч.	Павла і Івана
27	14	С	Єлисея, Мстислава, Метод.	Владислава
28	15	Ч	Амоса прор. і Єром. прп.	Іриня
29	16	П	Тихона єп., чудотв.	Петра і Павла, ап
30	17	С	Мануїла, Сав., Ісм., муч.	Згад. ап. Павла

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1843. Помер о. Маркіян Шашкевич.
1919. Перемога Української Галицької Армії під Чортковом.
1653. Перемога Богдана Хмельницького під Батогом.
1917. Перший Всеукраїнський Селянський З'їзд у Києві.
1569. Люблинська Унія.
1917. Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
1709. Перше зруйнування Січі москалями.
1917. Перший Універсал Центральної Ради проголошує автономію України.
1205. Під Завихостом поляг Роман Великий.
1914. Сокільсько-січовий Здвиґ у Львові. Вбивство архикн. Фердинанда, австр. престолонаслідника, яке викликало 1. світову війну.

Липень 1951 July

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Червень. Нед. 2. по З. Св. Духа	Нед. 7. по Зел. Св.
2	19	П	† Юди ап.	Посіщ. Пр. Д. Марії
3	20	В	Методія свщмуч.	Лева II., папи
4	21	С	Юліяна муч.	Теодора
5	22	Ч	Євсевія свщмуч.	Антонія
6	23	П	Агрипіни муч.	Лукії, діви
7	24	С	Різдво Івана Христителя	Кирила і Методія
8	25	Н	Неділя 3. по Зісл. Св. Духа	Нед. 8. по Зел. Св.
9	26	П	Давида Солун. прп.	Вероніки
10	27	В	Самсона прп.	7 братів Макав.
11	28	С	Перен. мощів Кирила і Івана	Пія I. папи
12	29	Ч	Петра і Павла, ап.	Івана Гваль
13	30	П	Собор 12 Апост.	Анаклита
14	1	С	Липень. Козми і Дам'яна	Бонавентури
15	2	Н	Нед. 4. по Зісл. Св. Духа	Н. 9. по Зел. Св.
16	3	П	Якinta муч.	Мати Бож. Шкапір.
17	4	В	Андрея крит.	Олексія
18	5	С	† Кирила і Методія, апп.	Симеона
19	6	Ч	† Атаназія Атон., прп.	Вінкентія з Павль
20	7	П	Томи і Акакія, прп.	Чеслава
21	8	С	Прокопа, вмч., Теодозії	Пракседи
22	9	Н	Нед. 5. по Зісл. Св. Духа	Н. 10. по Зел. Св.
23	10	П	† Антонія Печ. прп.	Аполінарія
24	11	В	Євфимії і Ольги	Кунегунди
25	12	С	Прокла і Ілярія муч.	Якова Стар. ап.
26	13	Ч	Собор Арх. Гавриїла	Анни М. Пр. Д.
27	14	П	Акили ап.	Наталії
28	15	С	† Володимира Вел. кн. України	Віктора
29	16	Н	Нед. 6. по Зісл. Св. Духа	Нед. 11. по Зел. Св.
30	17	П	Марини влкмуч.	Руфіма муч.
31	18	В	Якinta і Еміліяна	Ігнатія

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 4. липня: День Незалежності („Independence Day“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1910. Вбито студента А. Коцка на львівському університеті.
1919. Смерть полк. Д. Вітовського, підчас перелету літаком з Німеччини в Україну.
1569. Перемога гетьмана І. Виговського над москалями під Конотопом.
1917. Другий Універсал Центральної Ради.
1919. Українська Галицька Армія переходить Збруч.
1015. Помер князь Володимир Великий.
1948. Проголошено створення Української Національної Ради в західній Німеччині.
1649. Перемога Богдана Хмельницького під Збаражем.
1657. Помер гетьман Богдан Хмельницький.

Серпень 1951 August

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Липень. Макрини прп.	Петра в оковах
2	20	Ч	† Іллі прор.	Альфонса
3	21	П	Симеона і Івана	Найд. мощ. св. Стеф.
4	22	С	Марії Магдалини	Домініка
5	23	Н	Нед. 7. по Зісл. Св. Духа	Н. 12. по Зел. Св.
6	24	П	† Бориса і Гліба, муч.	Преобр. Господн.
7	25	В	† Успеніє св. Анни	Кастана
8	26	С	Єрмолая свщмуч.	Киріяка
9	27	Ч	† Пантелеймона вмуч.	Романа
10	28	П	Прохора і Никанора	Лаврентія
11	29	С	Калініка муч.	Сузанни
12	30	Н	Нед. 8. по Зісл. Св. Духа	Нед. 13. по Зел. Св.
13	31	П	Євдокима Капад., Уліти	Іполита
14	1	В	Серпень. Проїсх. Ч. Х., Маковеїв	Євсепія
15	2	С	Перен. мощів св. Стефана	Усп. Пр. Богор.
16	3	Ч	Ісаакія, Далмата прп.	Якіма
17	4	П	7 молодців у Ефезі	Гіякinta
18	5	С	Євсигнія муч.	Олени
19	6	Н	Преображення Господнє	Нед. 14. по Зел. Св.
20	7	П	Дометія прдтч.	Стефана
21	8	В	Єміліяна єп.	Іванни Шанталь
22	9	С	† Матея ап.	Тимотея
23	10	Ч	Лаврентія муч.	Филипа
24	11	П	Євила і Клявдії	Вартоломея
25	12	С	Фотія і Аникити муч.	Людвика
26	13	Н	Неділя 10. по Зісл. Св. Духа	Нед. 15. по Зел. Св.
27	14	П	Перен. мощів Теод. Печ.	Йосифа з Калянас
28	15	В	Успення Пресв. Богородиці	Августина
29	16	С	Цер. нерук. Обр. Посп.	Усієн. гол. Ів. Хр.
30	17	Ч	Мирона муч.	Рози з Ліми
31	18	П	Флора і Лавра	Раймунда

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1913. Померла поетка Леся Українка.
1. 1914. Початок першої світової війни.
4. 1687. Вибрано Івана Мазепу гетьманом.
10. 1648. Перемога Богдана Хмельницького під Пилявцями.
14. 988. Хрищення України.
14. 1775. Друге зруйнування Січі москалями.
14. 1649. Перемога Багдана Хмельницького під Зборовом.
15. 1856. Народився Іван Франко.
17. 1772. Прилучення Галичини до Австрії.
20. 1920. Договір у Вевр признав Галичину окремою Державою.

Вересень 1951 September

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Серпень. Андрія Стр. муч.	Броніслава
2	20	Н	Неділя 11. по Зісл. Св. Духа	Н. 16. по Зел. Св.
3	21	П	Тадея ап.	Ізабелі
4	22	В	Агатоніка	Розалії
5	23	С	Лупа муч.	Лаврентія
6	24	Ч	Євтихія свщмуч.	Захарії прор.
7	25	П	Вартоломея і Тита	Мельхіора
8	26	С	Адріана і Наталії муч.	Різдво Преч. Д. Марії
9	27	Н	Неділя 12. по Зісл. Св. Духа	Нед. 17. по Зел. Св.
10	28	П	Мойсея прп. і Августина	Миколи з Толента
11	29	В	† Усеікн. голови Ів. Христителя	Прота і Якин.
12	30	С	Олександра, Павла і пр.	Гвідона
13	31	Ч	† Пол. пояса Пр. Діви	Филипа
14	1	П	Вересень. Симеона Ст.	Воздв. Чесн. Хреста
15	2	С	Маманта й Йова патр.	7 муч. Пр. Д. М.
16	3	Н	Неділя 13. по Зісл. Св. Духа	Нед. 18. по Зел. Св.
17	4	П	Вавили, Ант. Мойсея прор.	Ламберта
18	5	В	Захарії і Єлисавети	Йосифа з К.
19	6	С	Чудо Арх. Михаїла	Януарія
20	7	Ч	Созонта і Макарія	Євстахія
21	8	П	Різдво Пресв. Богородиці	Матея
22	9	С	Якими і Анни прав.	Томи з Вилянова
23	10	Н	Неділя 14. по Зісл. Св. Духа	Нед. 19. по Зел. Св.
24	11	П	Теодори прп., Серапіона	Гергарда
25	12	В	Автонома свщмуч.	Касопи
26	13	С	Корнилія Сотн.	Кипріяна
27	14	Ч	Воздвиження Чесного Хреста	Козьми і Дам'яна
28	15	П	Никити вмуч.	В'ячеслава
29	16	С	Євфимії вмуч.	Михайла архистр.
30	17	Н	Неділя 15. по Зісл. Св. Духа	Нед. 20. по Зел. Св.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 4. вересня: День Праці („Лейбор Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1939. Гітлер зі Сталіном напали на Польщу. Початок другої світової війни.
1709. Помер гетьман Іван Мазепа.
1914. Москалі зайняли Львів.
1914. Перший бій УСС з москалями під Сянками.
1668. Гадяцька умова гетьмана Виговського з Польщею.
1918. Відкриття в Києві українського університету.

Жовтень 1951 October

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Вересень. Євменія муч.	Івана з Д.
2	19	В	Трофима	Ангелів Хор.
3	20	С	Євстахія, Теоф. Агап.	Терези
4	21	Ч	Кондрата ап., Дан. Іпат.	Франца з Асиж.
5	22	П	Фоки свщмуч., Йови	Плакиди
6	23	С	Зач. Івана Хр.	Брунона
7	24	Н	Неділя 16. по Зісл. Св. Духа	Н. 21. по Зел. Св.
8	25	П	Євфрозини прп., Пафнут.	Бригіди
9	26	В	† Пр. Ів. Богосл.	Гюнтера
10	27	С	Калістрата муч.	Франца Боргія
11	28	Ч	† Харитона прп., Мар. Ол.	Еміліяна
12	29	П	Киріяка, Теофана Мил.	Максиміліяна
13	30	С	Григорія свщмч.	Едварда
14	1	Н	Жовтень. Покр. Пресв. Богодиці	Нед. 22. по Зел. Св.
15	2	П	Кипріяна і Юстини муч.	Терези
16	3	В	Діонісія печ.	Гергарда
17	4	С	Єротей свщмуч.	Маргарити Алакок
18	5	Ч	Харитини, Дам'яна, Петра	Луки єв.
19	6	П	† Томи ап.	Петра з Альк.
20	7	С	Сергія і Вакха муч.	Івана Канта
21	8	Н	Неділя 18. по Зісл. Св. Духа	Нед. 23. по Зел. Св.
22	9	П	† Якова Алф. ап.	Кордили
23	10	В	Євлампія	Северина
24	11	С	Филипа, Теофана	Рафаїла арх.
25	12	Ч	Прова, Тараса і Анд., муч.	Хризанта
26	13	П	Карпа і Вакіли муч.	Флорентія
27	14	С	Параскевії прп.	Ап. Сім. і Тад.
28	15	Н	Неділя 19. по Зісл. Св. Духа	Нед. 24. по Зел. Св.
29	16	П	Лонгіна сотн., Леонт.	Нарциза
30	17	В	Осії прор.	Альфонса
31	18	С	† Луки єв., Юліяна	Вольфганга

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 12. жовтня: День Колумба („Колумбос Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

10. 1648. Облога Львова Богданом Хмельницьким.

12. 1915. Вої УСС з москалями в Семиківцях.

19. 1918. Українські Національні Збори у Львові проголосили на українських землях Австрії Українську Державу.

21. 1624. Наскок козаків на Царгород.

Листопад 1951 November

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Жовтень. Йоїла прп.	Всіх Святих
2	20	П	Артемія, Еввора	День Задущний
3	21	С	Лларіона прп.	Губерта
4	22	Н	Неділя 20. по Зісл. Св. Духа	Н. 25. по Зел. Св.
5	23	П	Якова ап., Ігнатія	Слисавети
6	24	В	Ареги	Леонарда
7	25	С	Нестора муч.	Антонія
8	26	Ч	† Димитрія Вмуч.	Готфрида
9	27	П	Маркіяна і Мартирія муч.	Теодора
10	28	С	Параскеви муч.	Андрія з Авел.
11	29	Н	Неділя 21. по Зісл. Св. Духа	Нед. 26. по Зел. Св.
12	30	П	Зиновія і Зиновії мч.	Станислава
13	31	В	Стахія	Християна
14	1	С	Листопад. Козми і Дам'яна.	Гертруди
15	2	Ч	Акиндина і проч. муч.	М. Б. Остробр.
16	3	П	Акепсіма і Йосифа мч.	Саломеї
17	4	С	Йонакія В. прп.	Романа
18	5	Н	Неділя 22. по Зісл. Св. Д., Стахія	Нед. 27. по Зел. Св.
19	6	П	Павла Царг., архієп.	Єлисавети Угорськ.
20	7	В	Єрона муч.	Фелікса з В.
21	8	С	Собор Арх. Михаїла	Введ. в хр. Пр. Д. М.
22	9	Ч	Онисима і Проф. муч.	Цецилії
23	10	П	Ераста, Олімпа і проч.	Климентя
24	11	С	Міни, Віктора і Вінк. муч.	Івана від Хреста
25	12	Н	Нед. 23. по З. Св. Д., Єрона і Лаз.	Нед. 28. по Зел. Св.
26	13	П	† Івана Золот., архієп.	Леонарда
27	14	В	† Филипа ап.	Валеріяна
28	15	С	Поч. Пилипа, Гурія ісп.	Здислава
29	16	Ч	† Матея ап. і св.	Сатурніна
30	17	П	Григорія єп., Никона	Андрія ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 30. листопада: **День Подяки („Тенксівінг Дей“)**

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1918. Українці переймають владу в Галичині.
1872. Народився Маркіян Шашкевич.
1912. Помер композитор Микола Лисенко.
1917. Большевицький переворот в Росії.
1708. Москалі зруйнували Батурин.
1918. Відкриття Української Академії Наук в Києві.
1918. Повстання проти гетьмана Павла Скоропадського.
1918. Бій Січових Стрільців під Мотовилівкою.
1917. Третій Універсал Центральної Ради проголошує Українську Народню Республіку у федерації з Росією.
1921. Розстріл 359 повстанців під Базарем.
1918. Українські війська покидають Львів.

Грудень 1951 December

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Листопад. Платона, Романа	Елегія
2	19	Н	Неділя 24. по Зісл. Св. Д., Филипа	Нед. 1. Адвенту
3	20	П	Григорія Дек., Прокла	Франца, Ксавери
4	21	В	Введення в храм Пресв. Богор.	Барвари
5	22	С	Филимона ап.	Сави
6	23	Ч	Амфілоха і Григир. еп.	Николая
7	24	П	Катерини вмч.	Амвросія
8	25	С	Климента і Петра	Неп. Зач. Пр. Д. М.
9	26	Н	Неділя 25. по Зісл. Св. Духа	Нед. 2. Адвенту
10	27	П	Якова і Паладія прп.	М. Бож. Лор.
11	28	В	Стефана прмуч.	Артура
12	29	С	Парамона муч., Неархія	Олександра
13	30	Ч	† Андрія Первозв., ап.	Лукії
14	1	П	Грудень. Наума прор.	Спиридона
15	2	С	Аввакума, Атап., Миронії	Валеріяна
16	3	Н	Нед. 26. по Зісл. Св. Духа	Нед. 3. Адвенту
17	4	П	Барвари вмуч., Юліянії	Лазаря
18	5	В	† Сави Освящ.	Вунібальда
19	6	С	Св. Миколая Чудотворця	Немедія
20	7	Ч	Амвросія еп., Івана	Теофіла
21	8	П	Поталії прп.	Томи ап.
22	9	С	Непор. Зачат. Пресв. Богородиці	Зенона
23	10	Н	Неділя 27. по Зісл. Св. Духа	Нед. 4. Адвенту
24	11	П	Данила Ст., Леонтія	Нав. Р. Хр., Адама і Єви
25	12	В	Спиридона еп.	Стефана Первомуч.
26	13	С	† Евстратія муч.	Різдво Христове
27	14	Ч	Тирса, Левкія, Аріяна	Івана ап.
28	15	П	Елевтерія свцмуч.	Дітей у Вифлєсмі
29	16	С	Аггея прор., Теоф., Прома	Томи, Давида
30	17	Н	Неділя 28. по Зісл. Св. Духа	Нед. 1. по Р. Хр.
31	18	П	Севастіяна муч.	Сильвестра

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

Дня 25. грудня: Різдво Христове („Кристмес“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1803. Помер останній запоріжський кошовий отаман І. Кальнишевський, перший український в'язень на Соловках.
1868. Оснування „Просвіти” у Львові.
1918. Війська Директорії Української Народньої Республіки зайняли Київ.
1924. Татари зруйнували Київ.
1761. Царський уряд скасував Гетьманщину.
1873. Оснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Declaration of Independence

Деклярація Незалежності

(Переклад з англійського)

В КОНГРЕСІ, дня 4-го ЛИПНЯ 1776

ОДНОДУШНА ДЕКЛЯРАЦІЯ ТРИНАДЦЯТИ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ
АМЕРИКИ

КОЛИ в ході людських подій стане konieczним для одного народу розірвати політичні вузли, які в'язали його з іншими та зайняти між потугами землі окреме і рівне місце, признане йому законами Природи і Бога Природи, гідна увага до opinii людства вимагає, що він повинен об'явити причини, які спонукують його до роз'єднання. Ми вважаємо ці правди за само-наявні, що всі люди є сотворені рівними, що вони є наділені їх Творцем певними невід'ємними Правами, між якими є Життя, Вільність і змагання до Щастя. Що для забезпечення цих прав встановлено між Людьми уряди, які виводять свою справедливу владу від згоди тих, якими володіють, — Що колинебудь будьяка форма влади стає деструктивною для тих цілей, Правом Народу є змінити або повалити її та встановити новий уряд, кладучи його основи на таких принципах та організуючи його владу в такій формі, які видавалися б йому найбільш правдоподібні для здійснення його Безпеки і Щастя. Мудрість справді диктувала б, що влади, встановлені давно, не повинні бути змінювані з легких і проминаючих причин; і відповідно до того ввесь досвід виявляє, що людство є більш схильне терпіти, доки зла є стерпні, ніж обстоювати свої права, повалюючи форми, до яких воно призвичаїлося. Але коли довгий ряд зловживань і узурпацій, що змагають до тої самої мети, виявляє намір підкорити його під абсолютний деспотизм, це є його правом, це є його обов'язком, скинути таку владу та подбати про нових Сторожів своєї майбутньої безпеки. Такою була терпелива мовчазна згода Колоній; і такою є тепер konieczність, яка примушує їх змінити їхню попередню систему уряду. Історія теперішнього короля Великої Британії є історією кривд і узурпацій, всі з яких мали за пряму ціль встановлення абсолютної тиранії над Стейтами. В доказ цього факти хай будуть подані щирому світові. — Він відмовив своїй згоді на закони, найбільш корисні і потрібні для публичного добра. — Він заборонив своїм губернаторам видавати закони безпосередньої і пекучої важливості, якщо не будуть припинені в своїй дії, аж доки не буде одержана його згода; і коли так здержані, він аж надто занедбував доглядати їх. — Він відмовлявся видати інші закони для вигоди великих районів народу, доки ці народи не відмовляться від права репрезентації в законодавчій владі, права неопіненого для них і грізного тільки для тиранів. — Він скликавав разом законодавчі тіла на місцях незвичних, невідгідних і віддалених від сховищ публичних протоколів, з єдиною метою втомлювання їх у виконанні його заходів. Він кількатrotnie розв'язував Палати Репрезентантів за спротив з мужною рішучістю проти його посягань на права народу. — Він довгий час відмовлявся, після таких розв'язань, спричинити вибір інших; внаслідок цього законодавча влада, незнищима, повернула до широких мас народу для її виконання; Стейт в міжчасі за-

лишався виставлений на всі небезпеки інвазії зі зовні та на судороги внутрі. — Він намагався недопустити до заселення цих Стейтів; зупиняючи в тій цілі закони натуралізації чужинців; відкидаючи видачу інших для заохоти їх міграцій сюди, та підносячи умовини нових привласнень землі. — Він ставив перешкоди Адміністрації Справедливости, відмовляючи своєї згоди на закони для встановлення судейської Влади. — Він узалежнив суддів тільки від своєї волі щодо вдержування їх урядів та щодо суми і виплати їх заробітків. — Він створив множество нових урядів і наслав сюди зграю урядників, щоби непокоїли наш нарід та виїдали його субстанцію. — Він вдержував між нами, в часах миру, постійні армії без згоди наших законодавчих тіл. — Він наміряв скасувати військову незалежність і підчинити її Цивільній Владі. Він об'єднався з іншими, щоби підкорити нас юрисдикції, чужій для нашої конституції та невизнаній нашими законами; даючи свою згоду на їхні діяння, що претендують на законодавство: — Розміщуючи великі частини озброєних військ між нами: — Захищаючи їх інсценізованими процесами від покарання за будь-які вбивства, які вони поповнили б на мешканцях цих стейтів: — Перериваючи нашу торгівлю з усіма частинами світу. — Накладаючи на нас податки без нашої згоди: — Позбавляючи нас в багатьох випадках добродійства судження присяжними: — Перевозячи нас за моря, щоби нас судити за удавані злочини; — Повалюючи вільну систему англійських законів в сусідній провінції, встановлюючи опісля довільний уряд та поширюючи його межі так, щоби нагло зробити його прикладом та пригожим знаряддям для введення такої самої абсолютної влади в цих колоніях: — Відбираючи наші хартії, повалюючи наші найбільш вартісні закони та змінюючи основно форми наших урядів: — Припинюючи наші законодавчі тіла та проголошуючи себе самих наділеними владою законодавства для нас в усіх випадках, які б вони не були. Він заставляв тут уряди уступати, проголошуючи нас позбавленими його охорони і ведучи війну проти нас. — Він викликав домашні повстання між нами та намагався наводити на мешканців наших кордонів безпощадних індіанських дикунів, відомим законом війни яких є негідне знищення всіх віків, полів і умовин. В кожній стадії цих опресій ми просили полекш найбільш покірливими словами: Наші повторювані прохання мали у відповідь тільки повторювані кривди. Князь, характер якого позначається кожним актом, що може окреслювати тирана, не надається на те, щоби бути володарем вільного народу. Ми теж не занедбали уваги у відношенні до наших британських братів. Ми час до часу остерігали їх щодо замірів їх законодавчих тіл поширити на нас нестерпну юрисдикцію. Ми пригрозували їм обставинами нашої еміграції і поселення тут. Ми апелювали до їх вродженої справедливости і великодушности, і ми заклинали їх зв'язками нашого спільного походження, щоби вони зреклися цих узурпацій, які невідхильно перервуть наші зв'язки та нашу кореспонденцію. Вони теж були глухі на голос справедливости і єдинокровности. Тому ми мусимо неохоче погодитись на колючість яка об'являє наше роз'єднання, та вважати їх, як ми вважаємо решту людства, ворогами у війні, в мирі приятелями. —

ТОМУ МИ, представники ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ, зібрані на Генеральному Конгресі, апелюючи до Найвищого Судді світу щодо чесности наших замірів, в імені і з уповаження доброго народу цих Колоній врочисто проголошуємо і заявляємо, що Злучені Колонії є, і на підставі права повинні бути ВІЛЬНИМИ і НЕЗАЛЕЖНИМИ ДЕРЖАВАМИ; що вони є звільнені від всякого підданства Британській Короні, та що весь політичний зв'язок між ними і Державою Великої Британії є і повинен бути цілком зірваний; і що вони, як Вільні і Неза-

лежні Держави, мають всю владу об'являти війну, заключувати мир, підписувати союзи, встановляти торгівлю та виконувати всі акти і речі, що їх Незалежні Держави можуть з права робити. І для підтримки цієї Деклярації, з твердою вірою в захист Божого Провидіння, ми взаємно прирікаємо один одному наше життя, наше майно і нашу святу честь.

John Hancock
Buttton Gwinnett
Lyman Hall
Geo. Walton
Wm. Hooper
Joseph Hewes
John Penn
Edward Rutledge
Thos. Heyward, Jr.
Thomas Lynch, Jr.
Arthur Middleton
Samuel Chase
Wm. Paca
Thos. Stone

Charles Carrol of
Carrollton
George Wythe
Richard Henry Lee
Th. Jefferson
Benj. Harrison
Thos. Nelson, Jr.
Francis Lightfoot
Lee
Carter Braxton
Robt. Morris
Benjamin Rush
Benj. Franklin
John Morton
Geo. Clymer

Jas. Smith
Geo. Taylor
James Wilson
Geo. Ross
Caesar Rodney
Geo. Read
Tho. M. Kean
Wm. Floyd
Phil. Livingston
Frans. Lewis
Lewis Morris
Richd. Stockton
Jno. Witherspoon
Fras. Hopkinson
John Hart

Abra. Clark
Josiah Bartlett
Wm. Whipple
Saml. Adams
John Adams
Robrt. Treat Paine
Elbridge Gerry
Step. Hopkins
William Ellery
Roger Sherman
Sam. Huntington
Wm. Williams
Oliver Wolcott
Matthew Thornton

ПРЕЗИДЕНТИ З. Д. А., НА ЖИТТЯ ЯКИХ БУЛИ ЗАМАХИ

H. S. TRUMAN

На шістьох президентів Злучених Держав виконано або пробувано виконати замах. Замах на президента Трумана, що його намагалися виконати порторіканські терористи, уда-ремнено у Вашингтоні в дні 1-го листопада 1950, подібно як і на президента Френкліна Рузвелта 15-го березня 1933 в Маямі на Флориді. Третій президент, що щасливо вийшов зі замаху, був Теодор Рузвелт, якого тільки поранено у Мільвокі в дні 14-го жовтня 1912 року. Жертвами скритовбивців впало трьох президентів: В. МекКінлі, що вмер від ран, завданих йому Леоном Чолгошом у Бофало 6-го вересня 1901; Джеймс Гарфілд був вбитий у Вашингтоні 2-го липня 1881; Абрагам Линколі, вбитий Джаном Вілкесом Бутон в Театрі Форда у Вашингтоні 14-го квітня 1865 року.

T. D. ROOSEVELT

T. ROOSEVELT

A. LINCOLN

J. GARFIELD

W. MCKINLEY

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

Простір, населення і столиці стейтів.

ALABAMA — 51,078 square miles. — 2,832,961.—Montgomery.	NEBRASKA—76,653 square miles. — 1,315,834.—Lincoln.
ARIZONA — 113,580 square miles. — 599,261.—Phoenix.	NEVADA—109,801 square miles. — 110,247.—Carson City.
ARKANSAS—53,102 square miles.— 1,949,387.—Little Rock.	NEW HAMPSHIRE — 9,024 square miles.—491,524.—Concord.
CALIFORNIA—158,803 square miles.— 6,907,387.—Sacramento.	NEW JERSEY—7,836 square miles. — 4,160,165.—Trenton.
COLORADO—103,967 square miles.— 1,123,296.—Denver.	NEW MEXICO—121,511 square miles. —531,818.—Santa Fe.
CONNECTICUT—5,009 square miles.— 1,709,242.—Hartford.	NEW YORK—49,576 square miles. — 13,479,142.—Albany.
DELAWARE—2,057 square miles.— 266,505.—Dover.	NORTH CAROLINA — 52,712 square miles.—3,571,623.—Raleigh.
DISTRICT of COLUMBIA—61 square miles.—663,091.—Washington.	NORTH DAKOTA — 70,054 square miles.—641,935.—Bismark.
FLORIDA—58,262 square miles. — 1,897,414.—Tanabassee.	OHIO — 41,122 square miles. — 6,907,612.—Columbus.
GEORGIA—58,518 square miles. — 3,123,723.—Atlanta.	OKLAHOMA—69,283 square miles. — 2,336,434.—Oklahoma City.
IDAHO—83,808 square miles. — 524,873.—Boise City.	OREGON — 96,349 square miles. — 1,089,684.—Salem.
ILLINOIS—55,946 square miles. — 7,897,241.—Springfield.	PENNSYLVANIA — 45,045 square miles.— 9,900,180.—Harrisburg.
INDIANA—36,178 square miles. — 3,427,796.—Indianapolis.	RHODE ISLAND—1,214 square miles. —713,346.—Providence.
IOWA—55,986 square miles — 2,538,268.—Des Moines.	SOUTH CAROLINA — 31,055 square miles.—1,899,804.—Columbia.
KANSAS—82,113 square miles. — 1,801,028.—Topeka.	SOUTH DAKOTA—76,536 square miles. —642,961.—Pierre.
KENTUCKY—40,109 square miles. — 2,845,627.—Frankfort.	TENNESSEE—42,246 square miles. — 2,915,841.—Nashville.
LOUISIANA—48,177 square miles. — 2,363,880.—Baton Rouge.	TEXAS — 267,398 square miles. — 6,414,824.—Austin.
MAINE—33,040 square miles. — 847,226.—Augusta.	UTAH — 84,346 square miles. — 550,310.—Salt Lake City.
MARYLAND—10,577 square miles. — 1,821,244.—Annapolis.	VERMONT — 9,609 square miles. — 359,231.—Montpelier.
MASSACHUSETTS — 8,257 square miles.—4,316,721.—Boston.	VIRGINIA — 40,815 square miles. — 2,677,773.—Richmond.
MICHIGAN—57,022 square miles. — 5,256,106.—Lansing.	WASHINGTON—68,192 square miles. —1,736,191.Olympia.
MINNESOTA—84,009 square miles. — 2,792,300.—St. Paul.	WEST VIRGINIA—24,090 square miles. —1,901,974.—Charleston.
MISSISSIPPI—47,420 square miles. — 2,183,796.—Jackson.	WISCONSIN — 56,134 square miles. — 3,137,57.—Madison.
MISSOURI—69,270 square miles. — 3,784,664.—Jefferson City.	WYOMING—97,506 square miles. — 250,742.—Cheyenne.
MONTANA—146,316 square miles. — 559,456.—Helena.	

Урядові дані на підставі статистики з 1940 р.

Президенти Злучених Держав

	Ім'я і прізвище	Партія	Народж.	вибр. през.	У віці	Умер
1	George Washington	Fed.	1732, Feb.	22	1789	57 1799, Dec. 14
2	John Adams	Fed.	1735, Oct.	30	1797	61 1826, July 4
3	Thomas Jefferson	Rep.-Dem.	1743, April	13	1801	57 1826, July 4
4	James Madison	Rep.-Dem.	1751, March	16	1809	57 1836, June 28
5	James Monroe	Rep.-Dem.	1758, April	28	1817	58 1831, July 4
6	John Quincy Adams	Dem.	1767, July	11	1825	57 1848, Feb. 23
7	Andrew Jackson	Dem.	1767, March	15	1829	61 1846, June 8
8	Martin Van Buren	Whig.	1782, Dec.	5	1837	54 1862, July 24
9	William Henry Harrison	Dem.	1773, Feb.	9	1841	68 1841, April 4
10	John Tyler	Dem.	1790, March	29	1841	51 1862, Jan. 17
11	James Knox Polk	Whig.	1795, Nov.	2	1845	49 1849, June 15
12	Zachary Taylor	Whig.	1784, Nov.	24	1849	64 1850, July 9
13	Millard Fillmore	Dem.	1800, Jan.	7	1850	50 1874, March 8
14	Franklin Pierce	Dem.	1804, Nov.	23	1853	48 1869, Oct. 8
15	James Buchanan	Rep.	1791, April	23	1857	65 1868, June 1
16	Abraham Lincoln	Dem.	1809, Feb.	12	1861	52 1865, April 15
17	Andrew Johnson	Rep.	1803, Dec.	29	1865	56 1875, July 31
18	Ulysses Simpson Grant	Rep.	1822, April	27	1869	46 1885, July 23
19	Rutherford Richard Hayes	Rep.	1822, Oct.	4	1877	54 1893, Jan. 17
20	James Abram Garfield	Rep.	1831, Nov.	19	1881	49 1881, Sept. 19
21	Chester Alan Arthur	Rep.	1830, Oct.	5	1881	50 1886, Nov. 18
22	Grover Cleveland	Dem.	1837, March	18	1885	47 1908, June 24
23	Benjamin Harrison	Rep.	1833, Aug.	20	1889	55 1901, M'ch 13
24	Grover Cleveland	Dem.	1837, March	18	1893	55 1908, June 24
25	William McKinley	Rep.	1843, Jan.	29	1897	54 1901, Sept. 14
26	Theodore Roosevelt	Rep.	1858, Oct.	27	1901	42 1919, Jan. 6
27	William Howard Taft	Rep.	1857, Sept.	15	1909	51 1930, March 8
28	Woodrow Wilson	Dem.	1856, Dec.	28	1913	56 1924, Feb. 3
29	Warren Gamallel Harding	Rep.	1865, Nov.	2	1921	55 1923, Aug. 2
30	Calvin Coolidge	Rep.	1872, July	4	1923	51 1933, Jan. 5
31	Herbert Clark Hoover	Rep.	1874, Aug.	10	1929	54
32	Franklin Delano Roosevelt	Dem.	1882, Jan.	30	1933	51 1945, April 12
33	Harry S. Truman	Dem.	1884, May	8	1945	61

УРЯДОВА СТАТИСТИКА МОВНИХ ГРУП В АМЕРИЦІ.

(Приблизні урядові обчислення на підставі статистики 1940 року)
Скільки людей яку подали мову за свою рідну.

Північно-європейські мови		Східно-європейські мови	
Англійська	93,039,640	Московська	585,080
Норвежська	658,220	Українська	83,600
Шведська	830,900	Вірменська	68,320
Данська	226,740	Литовська	272,680
Голандська	267,140	Фінська	230,420
Фламандська	54,340	Румунська	65,520
Французька	1,412,060	Жидівська	1,751,100
Центрально-європейські мови		Південно-європейські мови	
Німецька	4,949,780	Грецька	273,520
Польська	2,416,320	Італійська	3,766,820
Чеська	520,440	Еспанська	1,861,400
Словацька	484,360	Португальська	215,860
Мадярська	453,000	Арабська	107,420
Сербська	37,640	Всі інші	2,109,480
Хорватська	115,440	Не подано	3,356,160
Словінська	178,640		
		Разом	
		118,392,040	

Замітка: Подане тут число осіб, що говорять українською мовою, без сумніву не є точне. Українців у Злучених Державах є значно більше, як числа декотрих інших тут поданих груп. Однак багато українців є тут в російській групі, а також в кількох інших мовних групах.

НАША МІСІЯ

Написав Л. Мишуга

У КРАЇНСЬКА ІМІГРАЦІЯ в Америці мала у своїх початках тільки одну ціль: якнайшорше заробити гроші і вернутися до рідного села, на рідну землю. І так рік за роком одні прибували, другі верталися. Але згодом виявилось, що всі таки не повернуть, та що треба думати, як налагодити своє життя на цій землі. Таким робом почали творитись українські громади, а з ними українські парафії та організації. Одночасно почали наші люди відчувати, що не вертатися до рідного села не значить, що не треба про нього думати. Навпаки, треба ще більше пам'ятати про рідних, про церкву в селі, про читальню. Це відчуття скоро поширилось на цілий „Старий Край”, так, що з появою першого народного часопису „Свободи” можна було вже читати голоси про „наше призначення” чи „нашу місію” в Америці. Це вже охоплювало допомогу теж і політичній боротьбі на рідних землях, що чим далі тим більшу увагу звертала на себе, поки, вкінці, не стала в центрі усеї громадської активності американських українців. Ширити правду про Україну стало чи не найважливішим їх завданням, поруч з обов'язком дбати про справедливу оцінку і розв'язку української справи американськими рішальними чинниками.

Американські українці знали, що

це важливе завдання переходить їхні сили. Робили, що могли, щоб хоч мати чисту совість перед народом, з якого вийшли, так і перед тим, серед якого й з яким живемо. Сьогодні ситуація змінилась. Між нами є вже велика кількість нових сил, високовартісних і репрезентативних, які покинули рідну землю не тільки на те, щоб своє життя рятувати, але щоб рятувати життя цілої української нації. Ця нова політична українська імміграція, яка прибула до Америки, це знамениті знавці справжніх вартостей, цілей, метод та ідеології теперішнього найбільшого ворога українського народу, що є рівночасно й найбільшим ворогом Америки. Кращої кон'юнктури для політичної праці, годі собі уявити. Бо — як пише один з американських професорів, — в часі, коли у Вашингтоні продовжують собі ламати голову над тим, як треба зрозуміти російську душу та московський імперіялізм, в Америці вже є представники народів, предки яких те все добре знали і розуміли вже тоді, коли ще не було ні американської столиці, ні державного департаменту...

Сентимент американського народу до Росії дуже змінився; помітний теж зворот в американській закордонній політиці, на який ми так довго ждали. Це треба тепер використати для добра Америки й України. Це ми можемо й повинні ро-

бити. Нас тут цілий мільйон. Це не той малий гурт мазепинців, на який всюди чигала рука московсько - царських скритовбивників. Це велика громада, нічим не залякана і ніким не переслідувана, бо живе на вільній землі та під охороною закону. Коли ж горстка мазепинців могла у свій час так багато зробити для України, то що тоді говорити про нас, серед яких маємо тисячі й тисячі самої тільки політичної еміграції?

Українська справа в Америці набирає з кожним днем більшої ваги. Це пізнати хоч би по новім походах проти українства. Почали знову стріляти проти нього зо старих гармат останні могікани цареславного русофільства; знайшлися тепер навіть „ліберали”, які голосять, що весь український визвольний рух пересяклий провокаторами і енкаведистами. Це тільки вказує, як важливою стає й тут українська справа, бо ж Америка перебрала провід світу, стала надією кожного поневоленого народу та готується до нової війни, в яку заганяє її Москва. Проте, якою актуальною українська справа й не була б і як корисними не були б політичні обставини, що промовляли б за вільною і самостійною Україною, навіть з боку чисто американських інтересів, пам'ятаймо, що український нарід має й тепер дуже багато дійсно впливових ворогів, які постійно, всіми засобами та де тільки можна, діють проти України, проти її волі та проти її права на самовизначення. Ці вороги посилили тепер свій наступ. За їхньою пропагандою, погубною для Америки і цілого світу, треба слідити і їй протидіяти.

Виллем С. Булліт, бувший аме-

риканський амбасадор в Москві, щойно тепер оповістив („Лук”, жовтень, 1950), що не було б сьогоднішнього нещастя в світі, коли б Мирової Конференція в Парижі була прийняла ту мирову пропозицію, яку він був привіз з Росії в 1919 році, куди його вислано було як урядовця державного департаменту для перевірки замислів совєтської влади. Йшлося тоді про ліквідацію 23 воєн, що велися на територіях давньої Росії. Ленін, твердить Булліт, згодився тоді на негайне перемир'я і на мир, підставою якого мала бути незалежність України, Білорусі, Балтійських держав, Сибіру, Кавказу і т. д. Якщо б так було сталося, тоді Росія не була б загрозою для світу, бо була б, як твердить Булліт, обмежена до Петербурга та Москви. Однак цеї пропозиції Аліанти не прийняли, бо заважували впливи проти поділу Росії. Та ці „23 війни” знову можуть постати на теренах російської сфери впливів і знову може повторитись давня історія. Якраз у тому і наша історична місія, щоб не допустити до повторення такого нещастя. В тій нашій праці треба пам'ятати і про це, що як настане розвал Росії, то будуть намагатись розшарпувати українську землю ще й інші історичні вороги України, а в першу чергу польські імперіялісти.

Американці є за свою свободу і народоправну систему правління, а проти тоталітаризму і тиранії. Це є в їхній крові. Тому українська боротьба за волю має усі дані, щоб з'єднати собі симпатії американського народу та щоб з нею мусів рахуватись навіть і найбільш русофільський вашингтонський уряд. Це вимагає постійної і наполегли-

вої праці. Коли ми малими засобами вже дещо досягнули і до декого з визначних американців дійшли та в деякі важні місця застукали, то що можна б зробити, коли б ми ту працю кількакратно збільшили! Це є те найважливіше, над чим кожному з нас треба тепер думати. Не забуваймо, що в Америці цінять одиницю. Тут вільна людина не думає такими категоріями, що за неї

хтось другий має робити чи жертвувати. Так американці глядять на нас і так повинні ми глядіти на себе.

Наша місія в Америці є така велична, що ми повинні дякувати Провидінню за те, що ми знайшлися в такому щасливому положенню та що можемо її виконувати. Ця місія об'єднає нас усіх біля великої цілі, яку можна і треба виконати.

УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В АМЕРИЦІ

Фрагмент з нарад Четвертого Конгресу Американських Українців, що відбувся у Вашингтоні в днях 5 і 6 листопада 1949 року і на якому вибрано репрезентативний Український Конгресовий Комітет Америки у такому складі: Лев Добрянський, голова; Дмитро Галичиз, Д-р Лонгин Цегельський, Михайло Дуткевич, Олена Лотоцька та Михайло Встухів — заступники голови; Ева Піддубчишин — секретарка; Йосип Лисогір — касір. Політична Рада: голова і екзекутивний деректор — Степан Ярема; члени: Г. Білинський, д-р М. Чубатий, д-р О. Грановський, Богдан Катамай, д-р Р. Криштальський, д-р Д. Квітковський, д-р Л. Мишуга, В. Мудрий, д-р Р. Смаль-Стоцький, В. Штефан і К. Дацько. Дорадча Рада: В. Бакад, П. Дем'ян, В. Довгань, І. Дужанський, Б. Гарасимович, д-р С. Коцюба, М. Хомішак, С. Куропась, Анна Левкут, А. Маланчук, Анна Настюк, Тереса Новеичі, В. Омельченко, Р. Пристай, Д. Слободян, Д. Шмагала, В. Волянський. Контрольна Комісія: Є. Рогач, І. Іванчук, М. Леськів, П. Ковалів і М. Гаврилко.

ТРИ ГЕНЕРАЦІЇ В У. Н. СОЮЗІ

Написав Дмитро Галичин

В ІСТОРІЇ У. Н. Союзу позначаються виразно поодинокі періоди розвитку, відповідно до різних реформ та його членського й масткового стану. Але є теж періоди, визначені — можна б сказати — поколіннями, родом членства, яке до Союзу вступало в різних часах, та відповідно до праці, яку воно вело.

В У. Н. Союзі, крім родженої тут генерації, маємо вже три старокрасві покоління.

Перше покоління почало приїздити до ЗДА приблизно в 1880 роках і напливало тут аж до першої світової війни. Воно положило і перші основи під будову нашого організаційного життя на американській землі. Воно, насамперед, взялось до будови церков, недостачу яких відчув український імігрант у першій мірі. Опісля він почав шукати за відповідними організаційними формами, які могли б задовольняти його родинні та соціальні потреби. Ці бо перші імігранти були в 95 відсотках селянами, вирвані з рідної землі, від рідної стріхи, від своєї рідні, приятелів, близьких сусідів. Вони, опинившись на чужині, в чужому оточенні, часто і ворожому, від якого вони зазнавали, замість доброго слова і поради, тільки погорду, насмішки, а навіть фізичне побиття, — почали шукати таких організаційних форм, що мо-

гли б заступити їм бодай частинно те, чим вони жили на рідній землі.

Шукаючи відповідних організаційних форм, вони мусіли брати під увагу ще і цю небезпеку, яка загрожувала їхньому житті при тяжких роботах по копальнях та фабриках. І вони знаходять таку форму в організаціях, що звалися братськими заповоговими товариствами.

Українські імігранти застали вже на американській землі такі братські заповогові організації серед різних національних груп. Тому, маючи такий приклад, вони беруться до створення своєї власної заповогової організації. Вони організують Український Народний Союз ще в 1894 році і ставлять перед ним великі завдання. Він мав дати їм забезпечення на випадок нещасливих випадків, він мав заступити їм старокрасву школу, читальню, бути для них опікуном, сусідом, приятелем.

І Союз був для них тим усім, чого вони від нього вимагали. Він поспішав їм з допомогою в чорній годині, виплачуючи посмертні заповогоги. Він допомагав їм закладати читальні, будувати церкви, народні доми. Він ніс світло правди і науки, даючи в їхні руки часопис, книжку.

Хоч як тяжкою була ця праця У. Н. Союзу, однак вона була рівночасно й вдячною. Бо по 20 роках

освідомлюючої праці серед цих перших членів У. Н. Союзу, о. Григорій Грушка, перший редактор „Свободи”, міг так про них висказатись: „Маленьке було число членів в У. Н. Союзі в перших його початках, але то були члени сильні, сильні своєю безмежною вірою у живучість нашої народної ідеї, сильні непохитною надією у воскресення нашої занепавшої вітчизни, сильні щирою любов'ю до свого поневоленого та нетямущого брата”. Отже, ці перші члени Союзу, це були дійсні піонери нашого життя на американській землі. Хоча між ними було багато неграмотних, проте в них був справжній піонерський дух перших американських поселенців. В них була велика витривалість, відвага, завзяття та ідейність. Вони не чекали, щоб хтось інший виконав за них працю, зложив за них жертву. Вони самі своїми мозолистими руками, своїми пожертвами, своїми трудами промощували шлях прийдешнім поколінням. Їхня найбільша заслуга в тому, що вони створили Союз, вдержали його в найтяжчих часах, та вдержали на своїх становищах вірно і чесно.

Коли мова про працю цих перших піонерів і для поневоленого українського народу, то і під цим оглядом вив'язувались вони чесно зі своїх завдань. Вони, може, не кидали високих та палких національних кличів, можливо, ці кличі були примітивні, як примітивними були тоді взагалі національні постулати українського народу навіть і на рідних землях. Проте їх любов до України була не менше сильною і щирою. Як тільки революційні події з 1905 року потрясли російським царством, коли тільки заблисла надія кращої долі і полекші для українсько-

го народу, ці перші члени У. Н. Союзу складають \$5000 на допомогу тим українським революціонерам, які повстали проти царського деспотизму та пішли з ним у бій за щастя і волю свого народу.

Перша світова війна відкрила перед цими першими імігрантами на американській землі, перед першими членами Союзу, інші, нові горизонти, інший, новий погляд на українську справу. Ця війна змінює їхній дотеперішній світогляд, їхні національні постулати, що не сягали поза автономію і свободу для українського народу, на ясно скрісталізовані вимоги самостійності і повної незалежності України.

Ця зміна наступила не тільки під впливом Вилсонівського клича самовизначення для всіх народів, але ще більше під впливом живого слова другої української іміграції, а зокрема тих українських імігрантів, що брали участь у визвольних змаганнях України, та які почали приїжджати до Америки зараз по закінченні війни. Це були ті, що боролись в рядах Українського Січового Стрілецтва та в рядах Українських Армій. Вони принесли зі собою на американську і канадійську землі славу Маківки, Крут, Базару, — славу Об'єднаних Українських Армій, яких не потрапила подолати ніяка ворожа сила, тільки тиф, пошести та недуга. Цей дух об'єднання, принесений тут на американську землю, міг тільки причинитися до кращого об'єднання дотеперішньої іміграції, міг тільки принести їй добро.

Невеликою була ця друга іміграція чисельно, та за те великою вона була своїм впливом на місцеве організаційне життя. Вона майже вся, з Америки й Канади, об'єдну-

ється в рядах У. Н. Союзу. Вона надає Союзові нового змісту та кладе сильні підвалини під його матеріальну і моральну силу. Допмагаючи йому перевести важливі обезпеченеві реформи, вона ставить його в ряди найбільш модерних і фінансово найсильніших обезпечених організацій. Не менше дбає вона і про моральну сторінку Союзу. На час другої української еміграції припадає, саме під цим оглядом, найкращий розвиток У. Н. Союзу. Від 1922 до 1939 року члени Союзу зложили найбільше пожертв на допомогу поневоленому українському народові, вели найінтензивнішу акцію для поширювання правди про Україну, влаштовуючи величаві протести, маніфестації, в яких брали участь десятки тисяч нашого свідомого громадянства, протестуючи, чи це було проти голодового масового народобвиства українського народу московськими злочинцями, чи знову проти польської паціфікації. На час цих 17 років припадає теж існування Об'єднання Українських Організацій в Америці, яке було створене і піддержуване головно починами, працею і грошми У. Н. Союзу та його членів, і яке за час свого існування переслало близько 400.000 доларів на Рідну Школу, Інвалідів, політичних в'язнів, визвольну боротьбу та інші цілі в Старім Краю. Найбільшого розголосу українській справі, найбільшу моральну поміч, яку може дати поневоленій нації його еміграція, досягнув Союз своїми видавництвами в англійській мові про історію, культуру, традиції, а зокрема визвольну боротьбу українського народу за свою державність. Ці видавництва були першими в англійській мові і їх цілком

було відкрити очі світу на правдиве положення українського народу, на його величезні жертви, які він приносить на всесвітнім жертовнику боротьби проти московсько-большевицьких звироднілих злочинців, на цю боротьбу, яку він веде вже від століть за свою волю, за свою вільну і незалежну державу. Такі книжки, як: Україна — поневолена нація, дві історії України, книжки про Хмельницького, Шевченка, Франка та інші відкрили йому дійсну правду про московських і польських імперіялістів, які, послугуючись в своїй загарбницькій політиці супроти українського народу терором, фалшом, облудою, насильством та перекручуванням історичних фактів, не перебирали в засобах, щоб тільки прикрити свої злочини. У такий спосіб англосаський світ міг довідатись про ляцьку паціфікацію на західних землях України, про страшний голод, зготовлений на замовлення Кремля червоними московськими злочинцями на загибель українського народу, довідатись про мільйонові жертви, зложені українським народом в нерівній боротьбі з ворогом всього людства — червоними московськими катами.

Не зважаючи на величезні жертви, які поніс український нарід, зокрема в другій світовій війні в боротьбі з московським комунізмом, він не здобув цієї свободи і волі, за яку він не вагався пожертвувати кров'ю мільйонів своїх найкращих синів та руїною власного краю. — Замість волі і свободи, нова повинь терору і насильства залила українські землі. Сотні тисяч найкращих синів і дочок мусіли залишити свою рідну землю та йти в світ за очі, щоб рятувати життя для дальшої й

остаточної розправи з червоними злочинцями. В такий спосіб на американській землі знайшлися десятки тисяч українських імігрантів, що становлять вже третю українську іміграцію.

З її приїздом і праця У. Н. Союзу набрала більшого розгону, а теж й іншого змісту. Стаючи громадно членами У. Н. Союзу, вони внесли в життя цієї організації глибший зміст. Вони скріпили її ідейні основи, вони влили в неї нового духа, нову кров. Своїм свіжим подихом рідної землі вони відсвіжили ці почуття давних імігрантів, що були вже дещо притуплені десятиліттями їхнього побуту на американській землі. Мішаючись з давніми членами Союзу, вони дістають нагоду не тільки добре познайомитись з місцевим життям американських українців, але теж і корисно впливають на дальший розвиток того життя, а зокрема на затертя цих усіх різниць, які заіснували між давніми і новими імігрантами.

У. Н. Союз об'єднав досі із цієї нової, третьої іміграції вже понад 10,000 членів, а між ними велику кількість високовартісних інтелектуальних сил. Тому перед Союзом розкриваються тепер нові широкі горизонти. Бо їхня праця по відділах напевно оживить ці відділи, посилить їх організаційне життя та зробить їх активними, живими організаційними клітинами, що в свою чергу стануть цією рушійною силою, яка двигне наше життя по громадах на такий високий щабель, що це життя прибере зовсім інші форми та дасть поневоленому українському народові далеко більшу допомогу, ніж давало досі. Так повинно і так мусить статись. На-

зриваючі світові події, що вже в короткому часі можуть довести до остаточної розправи між світом демократії й свободи а світом диктатури і насильства, наказують нам посилити нашу працю на всіх ділянках так, щоб допомогти українському народові вирватись з московських лабет вже раз на завжди, та захити життям вільної людини.

Український відділ „Голосу Америки” передав по філіях етеру до країни наших батьків — України — коротку згадку про 22-гу конвенцію У. Н. Союзу, що відбулася з кінцем травня 1950 року. В цій радіопередачі стверджується, між іншим, таке:

„Український Народний Союз за 56 років свого існування об'єднав у своїх 478 відділах 58 тисяч членів і має в своїй розпорядимості майна на суму поверх одинадцяти з половиною мільйонів доларів.

„Український Народний Союз, окрім виплати забезпечення, виконував та й далі виконує важливу культурно-громадську працю на терені Злучених Держав Америки та Канади і щедро помагав та й далі допомагає українським культурним установам в Америці та Європі.

„Український Народний Союз видає найбільш розповсюджений в Америці український щоденник „Свобода”. Крім цього, Український Народний Союз допоміг видати англійською мовою вісім книжок американських та українських авторів з історії України та її культури. Конвенція вислала привітальну телеграму Президенту Труману та листа державному секретареві Ачесону з проханням допомогти Українському Народові в його нерівній боротьбі проти комуністичного ім-

періалізму. Ухвалено теж резолюцію, якою конвенція американських українців шле братній привіт Країні Своїх Батьків — Україні та її Народові.”

Цю важливу культурну і громадську працю, про яку згадка в радіопередачі „Голосу Америки”, ми мусимо й далі продовжувати. Нам треба продовжувати конечно й видавництва англійською мовою про Україну та її нарід, про його боротьбу за волю і власну державу. Нам треба тотальної мобілізації всіх наших сил, щоб допомогти українському народові в „його нерівній боротьбі проти комуністичного імперіалізму”, щоб допомогти йому вирватись з цієї страшної большевицької неволі, в якій він карасться вже 30 років.

Роля У. Н. Союзу в цій визвольній праці повинна бути більшою ніж вона була досі, коли зважити,

що він має тепер у своїх рядах так багато високо-вартісного та патріотичного українського елементу. Ця роля повинна більшати в прощорції збільшування Союзу новими тисячами українських імігрантів, щоб за чотири роки „Голос Америки”, як він передаватиме про перебіг наступної конвенції У. Н. Союзу, міг сказати, що Український Народний Союз об'єднав у своїх рядах не 58 тисяч, як це було під час минулої конвенції, але щонайменше сімдесятьп'ять тисяч членів, та що його допомога культурно-освітнім установам, його видавництва англійською мовою про Україну зросли кількакратно. Тільки наполегливою працею, єдністю і жертвенністю ми зможемо прискіпити цю вимріяну хвилину, коли Український Народний Союз зможе передати палкий, братній привіт вільному українському народові, у вільній, незалежній Українській Державі.

Олекса Веретенченко

Із книги „Зорепад”

ПОЕЗІЯ

Потоптано серця пророчі.
На муки душі віддали.
І хтось кричить крізь морок ночі
Слова образи і хули.

Дарма. Ненависть передчасна.
Бо раптом повниться земля,
Бо лиш пос-сія прекрасна
Найбільш до Бога промовля.

Це не абсурдна теорема.
Вона живе мільйони літ.
І первостворена поема
Звучала так:

— Хай буде Світ!

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Написав Григорій Герман

УКРАЇНСЬКИЙ Народний Союз є братсько-запомоговою організацією, заінкорпорованою в стейті Нью Джерзі та з правом вести свою асекураційно - допомогову діяльність в двадцятидвох стейтах Злучених Держав і в чотирьох провінціях Канади. Так постановляє статут У. Н. Союзу. Проте, інтерпретація цієї постанови, передбачені статутном засоби до її здійснювання та справжні цілі і дотеперішня діяльність УНСоюзу роблять його українсько все-народною організацією в найповнішому розумінні.

Пригадаймо деякі факти. Український Народний Союз повстав 57 років тому не тільки з асекураційно - допомогових потреб, хоча ці тоді, як і сьогодні грають дуже важливу роль в нашому особистому і громадському житті. Проте, ці потреби творили тоді, як і сьогодні найбільш реально тло і рямці для глибокого організаційного, суспільно - громадського та національно-патріотичного змісту. Практика життя вже майже з історичної перспективи виказала, що власне такі організаційні рямці, з найширшим демократичним порядком, зі сильною фінансовою базою та з широкими правами і обов'язками членів цієї організації, є найбільш тривкі, найбільш відпорні на всякі зовнішні удари і конюнктури та найширші, бо можуть охопити і вмістити

справді всі галузі і ділянки нашого національно - громадського життя.

Зайво було б повторювати на цьому місці факти про рішальну роль Українського Народного Союзу в організації цілого американсько-українського громадського життя. Зацікавлених тими справами і незнайомих з ними відсилаємо до надрукованих вже на цю тему матеріалів: Пропам'ятної і Ювілейної Книг та Календарів УНСоюзу. Ці факти промовляють до нас живою мовою з великої кількості Українських Народних Домів, церков, шкіл, багатьох інших зрізничкованих товариств та установ по наших громадах. Це як йдеться про наше організаційно - громадське життя. Не менш вимовно промовляє про УНСоюз історична вже сьогодні акція американських українців в допомозі Рідному Краєві та його вільним змаганням, його безприкладна виховна праця, його численні публікації в українській і англійській мовах, його український щоденник „Свобода” та англійський тижневик, що стали ядром українсько - американської громадської і політичної думки, його ініціатива та безпосередня чи посередня допомога всім українським починанням, яким правило за ціль добро українського народу.

За час існування Українського

Народного Союзу повставали вже десятки всіляких українських організацій, багато з яких вже розплились в морі забуття. Бо жадна з тих організацій не могла дорівняти УНСоюзові ані своєю базою, ані своїми цілями, ані виконуваною парктичною роботою. Не важко було б виказати, що найскоріше зникли з нашого громадського горизонту ті організації, що зосереджували свої зусилля не так на конструктивній праці, як на поборюванні УНСоюзу, забуваючи при цьому, що УНСоюз — це нарід, а виступи проти народу завжди вже згори засуджені на невдачу.

Один з довголітніх працівників Українського Народного Союзу назвав його союзом ідей, праці та інтересів. Це й є Український Союз! Союз ідей, бо в його основі і в його цілях схоплені ті всі ідеї волі, народоправства, поступу, кращого жит-

тя для одиниці і народу. Для тих об'єднаних ідей об'єднано уми і руки в спільній праці для їх здійснення. В цьому й є спільний інтерес одиниць і громади. В цій ідеальній синтезі спільних ідей і спільної праці в спільному інтересі й криється тасмниця безприкладної моральної і матеріальної сили УНСоюзу та його невинного росту. Так треба розуміти і сприймати Український Народний Союз й нам, давнім і новим імігрантам та народженим на цій землі. І в цьому напрямку нам треба продовжувати працю. Тоді ми ще більше розбудуємо цю заморську українську твердиню, об мури якої розіб'ються всі ворожі сили та під охороною і з життьодайних соків якої знайде своє втілення та ідея, для якої він повстав та для якої існує: вільна Україна у вільному світі.

ГИМН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

Написав Степан Мусійзук

*Ликуй Вкраїно, стороно кохана,
Привіт Тобі з-за моря шлемо свій!
Ликуй Заморська Вітгизно прибрана,
Що нас прийняла за своїх дітей!*

*Ми під зоряним станули прапором
І об'єднались всі, як один муж,
Під Вашингтона з'єднані прапором
В наш Український Народний Союз!*

*Наш синьо-жовтий стяг національний,
Це стяг Союзу, знам'я Свободи,
Під ним покров свій має рід наш славний,
Під ним єднались прадіди й діди!*

*Союз, мов сонце, з темноти нас вивів,
В його рядах старий і молодий
Док' жити буде Вашингтон і Київ,
Не згине Батько-Союз дорогий!*

УКРАЇНСЬКА СПАДЩИНА В АМЕРИЦІ

Написав д-р Семен Демидзук

УКРАЇНСЬКИЙ емігрант з рідного краю, який як скиталець в рр. 1948-1952 прибуває до Злучених Держав Північної Америки, не рідко стане перед якимсь українським домом, з хрестом й без хреста на горі, ввійде до його нутра, щоб оглянути загально звісну „галю”. Там, як його наперед поінформували, приміщені українські установи. Увійшовши до середини, находити він під стінами шафи, заслонені зпереду прапорами, а на прапорах різні написи. Одні в українській мові, інші в архаїчній мові і в правописі, якого під теперішню пору не вживають. Ще інші в незрозумілій йому мові англійській, а не рідко теж і в словацькій, а навіть і в мадярській. Йому казали, що в галі він застане бібліотеку, читальню і школу. Там він сподівався знайти людей і дітей, які тільки мріють, як їм повернутися до рідного краю їхніх батьків, щоб тут „не пропадали”. Буває, що в галі він справді зустріне громадку дітей у шкільному віці, які, на його запит в українській мові, спробують відповісти йому кількома українськими словами, а решту вже говорять „чужою мовою”, звичайно, як це роблять „винародовлені діти”. Новий емігрант з України хоче щось довіда-

тися про рідні установи, однак нема від кого.

Затурбований і збентежений починає оглядати мури, а серед того пригадує собі слова Антона Любича Могильницького, зі „Скиту Манявського”:

„Щось подорожний думає глибоко;
Сперся на звалищ примішений поріг,
Вліпив, цікавий, в мертві грузи око,
Чей би з них що довідатися міг!

Але надармо! Камінь не промовить,
Грузи не скажуть дій минулих літ;
А думка давнє життя чи відновить,
Як стерта напись на пристінках плит?”

Подорожний зі „Скита Манявського” розв’язав загадку в такий спосіб, що звернувся за інформаціями до старця, який саме сидів на звалищах. Український імігрант-подорожний не може його наслідувати, бо має перед собою дітей, які його не розуміють. Отже рішається шукати за українським старцем і його знаходить. Знайшовши, переконується, що цей американський старець так думає, як оці діти, що він їх бачив, а навіть вживає мішаної українсько-англійської мови. З розпукою він відвертається й шукає за іншими новими імігрантами зі скитальщини, які вже зробили подібний досвід. По короткій заставі нові „нові американці” рішають за-

початкувати зовсім нове життя на іміграції, закладаючи своє товариство без участі „старих” і там леліють свою думу про швидкий поворот на рідну землю — „на тихі води, на ясні зорі”.

Відкриття спадщини колишнього „дядька” з Америки

Залишені в Європі скитальці раз-ураз засипували нових перших американських імігрантів благаннями, щоб вони прийшли їм з допомогою та приспішили їх приїзд до Нового Світу, в якому вони могли мати та почали пригадувати десь якогось дядька-вуйка, пошукуючи за ним через знайомих та через українські газети. Опісля перший новий імігрант мусів пошукати якогось українського товариства, щоб йому допомогло в цій справі. Він віднайшов таке товариство, а саме відділ У. Н. Союзу. На місячному зібранні такого відділу він побачив повно людей, які говорять такою самою мовою як він та інтересуються рідним краєм. Щоб зблизитися до них, він вписався в члени Союзу через місцевий відділ і на чергових зборах почув, що місцеве товариство має коло \$10,000 готівки, має інвентар, має бібліотеку — а все те належить до членів. У звіті вказано окремо кількість членів старших, а окремо членів молодечого відділу. Предсідник відділу привітав нових членів, між ін. і ново-прибулих зі скитальщини, та пояснив їм, що вони матимуть повне право до майна, призбираного за минулі роки членами, які ще живуть, або які вже відійшли. Тоді пригадав собі новий імігрант, як то колись до його рідного села приходили гроші на будову церкви, Народного Дому або читальні чи подарунки для родин

від „вуйка з Америки”. Тепер він побачив, що той, колись невідомий вуйко-одиниця, перемінився на вуйка-збірноту.

Три „вуйки” в Америці

Довший час повторювано серед українського громадянства легенду, що найдавніша українська іміграція в Америці походить від нащадків українських козаків, які в половині XVII сторіччя мали примандрувати до Каліфорнії через Аляску, що колись становила „Американську Росію”, заки її Злучені Держави закупили (в 1867 р.) від російських царів. Цю легенду підтримував український православний священик Гончаренко, який приїхав з України через Англію і поселився в Каліфорнії, на фермі, яку назвав „Україна”. Він зараховував себе до нащадків колишніх заложців і тому легко йому було утримувати цю легенду. Новіші історики твердять, що колонізація Аляски емігрантами з Росії не мала нічого спільного з українством.

Однак колонізація Аляски російськими емігрантами заважила попередньо на духовім розвитку української іміграції. Серед росіян зорганізовано перші православні церковні громади, які згодом поширилися аж до Каліфорнії і звідти почали обмотувати своїми сітями український елемент на сході Злучених Держав. Коли Російська Православна Церква, первісно зорганізована на Алясці зі своєю єпархією, перенесла свою діяльність до Злучених Держав, то одним з перших її подвигів було зорганізування православної місії серед українців греко-католиків у стейті Пенсильванії. Впарі з релігійною місією йшла політично - русофільська агітація

через зорганізування в 1897 р. братсько-запомогової організації під назвою „Русское Православное Католическое Общество Взаимопомощи в Соединенных Штатах С. Америки”.

Сама назва вказує, що тодішня російська православна місія мала на увазі приєднати не тільки православних але й католицьких імігрантів, а звісно, що між росіянами католиків не було. Значить, що туди притягано тодішніх українців католиків. Орган цієї організації, яка має приміщення у місті Вилксбері, називається „Світ”. Цей тижневик заложив українець, о. Григорій Грушка, а пізніше його перебрало згадане „общество”. Ця газета до сьогодні признає, що між його членами є „малороси”, а загально звісно, що це були галицькі лемки та їх народжені в Америці нащадки.

Справжня українська іміграція прийшла в Америку з Заходу, тобто з теперішньої Карпатської України, що називали себе звичайно „угро-руси́нами”. Майже водночас почали приїздити теж емігранти з Галичини, які називали себе або русинами, або українцями. Тому, що одні й другі були однакової віри, тобто католицької в грецьким обряді, вони організували свої церкви, а при них братства й товариства. Угро-русинів було тоді більше і галичани, як свідоміші національно, не хотіли допустити до розбиття громад в самих початках. Тому при зорганізуванні першої західно-української централі в 1892 р. прийнято назву „Соединение Греко-католических Русских Братств Сиверной Америки”. Ця організація існує тепер в місцевості Munhall у стейті Пенсильвенія під назвою „Гре-

ко-Католическое Соединение” і видає тижневик латинськими буквами під назвою „Amerikansky Russky Viestnik”. Її старші члени вживають ще карпато-української говірки, а молодь організується окремо в молодечих відділах, злучених під назвою „Сокол-Соединения”

Частина членів цієї організації відчахнулася і зорганізувала в р. 1909 окреме „Собрание Гр. Кат. Церковних Братств”, яке існує тепер в місті Клівленд, у стейті Огайо. Воно мало свій орган, тижневик, друкований латинкою, під назвою „Русин-Rusin”, а пізніше місячник „Просвіта”. Обі згадані організації вважається далше за „угро-руські”.

Коли українці-галичани побачили, що в „Соединенію” беруть верх елементи ворожі українській ідеї, вони рішили заснувати окремий, чисто український осередок, хоч ще без української назви. Ним став „Русько-Народний Союз”, заложений в лютім 1894 р. Його назву змінено вр. 1914 на „Український Народний Союз”. Його осідком є тепер місто Джерзі Ситі, у стейті Нью Джерзі, коло Нью Йорку. Органом У. Н. Союзу є щоденник „Свобода”.

Під впливом агітації деяких русофілів, які не могли погодитися з чисто-українським напрямком „Свободи”, як органу У. Н. Союзу, повстало в 1902 р. „Общество Русских Братств, органом якого став тижневик „Правда”, писаний малоросійським жаргоном. Тепер ця організація приміщена у Філадельфії.

Коли на конвенції У. Н. С. в Клівленді в 1910 р. зроблено пробу перемінити назву Союзу на „Руський Гр. Католический Союз” частина відділів відчахнулася і зорганізувала окрему організацію з назвою „Руський

Народний Союз". Його органом став тижневик „Народна Воля”, який довгий час займав непримириме становище до церкви, внаслідок чого став органом „лівих” елементів. — Пізніше цей Союз змінив назву на „Український Робітничий Союз”, а на конвенції в 1950 р. у Скрантоні (де є його осідок), рішено змінити назву на „Братський Український Союз”.

Старанням першого українсько-католического єпископа Степана Сотера Ортинського, повстала в 1912 р. окрема організація з назвою „Провидіння”, осідком якого є тепер Філадельфія. Органом його є часопис „Америка”, який від липня 1950 р. перемінився в щоденник.

Заложене в Нью Йорку в 1903 р. як місцеве товариство „Народна Поміч” перенеслося до Пітсбурга і там створило окрему централю з назвою „Українська Народна Поміч” із тижневиком „Народне Слово”, як органом.

Оці чотири організації: Український Народний Союз, Український Робітничий (Братський) Союз, Провидіння й Українська Народна Поміч, мають за своїх членів майже виключно громадян українського роду і дають пристановище українській незалежній думці в Америці під теперішню пору.

Це є осередок української спадщини, як матеріальної, так і духової. Це є найбільший „Американський Вуйко” для українців, які приїждять тепер з європейської скитальщини. Другим „вуйком”, хоч і відчуженим, є організації карпатсько-українського походження, а третім, тепер ворожо наставленим до всіх українців, є організації, які стоять під керівництвом Російської Православної Церкви в Америці.

Всі ці організації є незаперечно духовим і матеріальним доробком емігрантів українського походження й культури і тому їх треба вважати за українську спадщину в Злучених Державах Північної Америки, без огляду на назву і на наставлення теперішніх урядів цих організацій і редакцій їхніх органів.

Правда визволить нас

Є між українцями в Америці люди, які відрікаються колишньої назви „русин”-„руський”, тому, що це затемнює загально вживану тепер назву „українець”. Наші історики (як М. Грушевський: „Історія України-Руси”) не відрікаються історичної назви Руси, зв’язаної з колишньою Київською Державою, і на цій підставі тепер ведеться між москалями й українцями історичний спір за спадщину Києва. Так теж треба зробити і в Америці, якщо американці українського роду стануть на становищі, що це їхні предки дали початок цим установам, що пізніше відчужилися від свого роду. Вони зрозуміють, що їм треба повести акцію за освідмлення членів тих установ „руського”, „русого” і „русского” походження, щоб приєднати їх до великої ідеї. Тоді сила українського елемента в Америці не буде обмежуватися на потомках галицьких українців, а буде поширена на потомків козаків, що прибули з України через Азію, на потомків „угорських русинів”, що створили своє окреме „гетто” і на потомків галицьких та буковинських українців, які творять осередок українсько-американського культурного життя. Якщо пощастило б освідомити теперішніх нащадків колишніх піонерів українського роду про їхнє історичне

й етнічне походження, тоді українська спільнота в Америці зроста б щонайменше втриє, а з цим і збільшилося б відповідно й її значення з новій батьківщині. Тоді теж культурний вклад українського народу в розбудову Америки не буде легковажений або хований під різними іменами. З освідомленням нового покоління прийде признання американськими чинниками вартости українського елементу на рівні з іншими етнічними групами, які поросли в економічну й політичну силу в прибраній батьківщині.

З правом інвентаря

„Не чужого ми бажаєм, а свого права” — пригадує українська пісня. Існує в науці права засада, що спадщину по батьках можна прийняти беззастережно, або з „добродійством інвентаря”. Тобто треба наперед списати інвентар, його оцінити і тоді рішитися, чи спадкоємець приймає майно чи ні, бо часом його перевищують довги. Дорогою історичних дослідів треба устійнити, що в цій американсько-українській спадщині є українське, а що чуже. Чуже треба виєлімінувати, своє обороняти. Чисто українське майно буде українською спадщиною, до якої не можуть мати правних претенсій інші групи чужо-національного походження.

Така праця була б історичним процесом за українську спадщину в Америці. Процес ведеться на підставі доказів. Докази бувають зі свідків, з документів, з обставин. Свідки ще живуть. Є між живими ще деякі піонери або їх діти, які пам'ятають початки організацій з назвами „греко-католический”, „православний”, „руський” або „український”. Коли б списати ці споми-

ни, тоді повстане в Америці українська мемуаристика, яка буде джерелом інформацій для грядучих поколінь. Досі вона перехована тільки в пам'яті, а дуже мало в книжках. Є теж спомини списані, а не оприлюднені.

Мало хто досі звертав увагу на процеси за церковні й товариські добра різних українських груп. Судові протоколи і газетні звіти викажуть дуже цікавий матеріал, а ключ до них дадуть живучі ще діячі. Протоколи церковні й товариські, записки в книгах метрикальних, касових і переписка — це неоцінений матеріал. Журнали й програми різних ювілейних свят містять, звичайно, багато відомостей про місцевих діячів.

Одначе документами на велику скалю є **Пропам'ятна Книга** (з 1936 року) й **Ювілейна Книга Українського Народного Союзу** (1944), **Ювілейний Альманах Українсько-Катол. Церкви** (1934 р.), **Календар-Альманах Українського Робітничого Союзу** (1945), **Золота Ювілейна Книга Сосдиненія** (1942), а головню Юліяна Бачинського: **Українська Імміграція в З'єдинених Державах Америки** (Львів, 1914). Крім того д-ра Галича „Українці в Зл. Д.” (по англійськи)-(1937р). Це джерела історичного права до української спадщини. Рівнобіжно з ними йдуть річники українських і неукраїнських газет та спеціальні брошури й книжки, а теж і річники календарів різних організацій. Не треба теж забувати будівель і нагробних пам'ятників.

Обов'язок Нової Іміграції

Стара українська іміграція в Америці клала основи під майбутню українсько-американську громади. Се-

ред праці мусіла вона зводити сварні між собою й бої з неграмотністю та несвідомістю, а теж і з ворожим елементом, наймленим чужими, який цю працю послаблював. Дещо з того маєтку пропало безповоротно, дещо загарбали ворожі руки.

Нова українська іміграція, яка складається з національно свідомого елементу з усіх українських земель, має між собою великі інтелектуальні сили. Є між нею нащадки Козацької України, є уроженці Західної України, є свідомі своєї мети імігранти з Карпатської України. Кожна вітка має в Америці свого „вуйка“, до якого має не тільки загально-національні, але й вузько-територіальні і навіть родові претенсії. Нова іміграція, як цілість, має право до цілоти культурної спадщини, призбираної в минулому.

Діти перших генерацій є рівноправними спадкоємцями не тільки до культурних але й до матеріальних надбань. Треба свідомим українцям з еміграції і тут народженим духово об'єднатися для великої праці, щоб довести перед несвідомою частиною старої іміграції і перед загалом американського населення, що різниці в назві різних угруповань на американській землі мають свою основу в політичній приналежності українських земель до різних держав і урядів, які в своїм державнім інтересі впливали на духове відокремлення кожної вітки одного українського народу. Однак, не зважаючи на ці політичні різниці, існує між усіма українськими групами національно-історична та етнічно-культурна єдність і неподільність.

Дім Українського Народного Союзу в Джерзі Ситі, Н. Джерзі, де приміщений
Головний Уряд У. Н. Союзу та Редакція і Друкарня „Свободи”

НА ПЕРЕЛОМІ СТОРІЧЧЯ

Написав А. Драган

ВСТУПАЄМО В другу половину XX-го сторіччя. Як же хотілося б відхилити бодай на один момент непроглядну заслону майбутнього та збагнути це велике невідоме, що нам його приготує наша доля. В цьому, звичайно, не важне це, що станеться з нами, як одиницями. Не століттями ж бо міряється життя пересічної людини. Але важливе, яка доля зустріне нашу громаду і нашу спільноту, в якій і через яку ми жили тоді, як нас ще не було, та житимемо тоді, як нас вже не буде. Важливе, якими шляхами ми підемо, яку творчу силу виявимо, на які зусилля здобудемося та яку цеголку доложимо до тої величної святині розвитку і прогресу, що її людство то будує то руйнує впродовж своєї історії.

Людська доля не записана „на зорях” ані не встановлена ніким наперед, від чого не було б відхилю. Наш Творець дав нам свободну волю, зробив нас самих ковалями своєї долі і ми маємо тільки те, на що заслуговуємо. Тому теж і наша майбутність може бути записана тільки в нашій власній душі і в нашій силі, в нашій спроможності і в нашій вмінню змірятись з „обставинами” та оформити їх так, щоб вони не були перешкодою, але базою в змаганні до того, що ми розуміємо під щастям.

Доля — кажуть — справедлива,

хоча це й не завжди так виглядає. Проте, життя без сумніву має свою логіку, без огляду на те, чи ми її розуміємо, чи ні. Минулим і сучасним ми промощуємо собі шлях в майбутнє, ми продовжуємо а не починаємо, ми добудовуємо і розбудовуємо, а не започатковуємо і не завершуємо. Короткий, але ясний погляд в минуле єдиний може нам допомогти і вможливити відгадати майбутнє. Півсторіччя, яке починаємо, було логічним продовженням того, яке тількищо закінчили. Майбутнє дасть нам те, на що ми заслужили собі в минулому та по що зможемо і вмітимемо посягнути в сучасному.

Для нас, українців, перша половина цього сторіччя була одним з найбурхливіших періодів нашої історії. Такою вона була і для всіх народів. Дві світові війни, безліч „малих” воєн і революцій, безліч змін кордонів, безліч політичних, економічних і соціальних криз, величаві перемоги і такі ж величезні поразки, епохальні будівлі і руїни записані в історії першої половини нашого сторіччя. Під цим знаком стоїть і наша українська доля. Ми мали і втратили свою державу, мали і тратили свої армії, переживали стомилевий розвиток та мали безприкладні досягнення в поодиноких ділянках духового і матеріального життя, щоб опісля переживати їхню руїну. Виявили величез-

ні творчі вартості, але й не позбулися ще нашого історичного духа руйни. Ми жили, творили і руйнували, але ці наші творчі вартості і досягнення на ціле небо перевищують наші негативи. Ми мали прикрі політичні помилки, деякі непростимі, але що це все є в порівнянні з цим безприкладним в нашій історії розвитком політичної, культурної і господарської самосвідомості, яку ми досягнули за минуле півстоліття?! Могутній визвольний зрив під час першої світової війни, Січові Стрільці, УГА, Українська Армія, Маківка, Перший Листопада, Лисоня, два 22-гі Січня, Крути, Базар, коротка усмішка державної незалежності були продовжувані після програної тисячами інших виявів тих самих змагань і тих самих ідей. УВО, СВУ, ОУН, кооперація, Просвіта, наука, величній розвиток під час „українізації” творили перехід і підготовку до могутнього революційного підйому, що — не знайшовши в обставинах другої світової війни відповідного конкретного завершення, проявився в безсмертній УПА, яка продовжує й сьогодні цей сам розвиток нашого національно - державного

ставання. Сьогодні ми маємо повне право твердити, що в першій половині цього століття український нарід визволився, хоча ще залишився в неволі. Перебуваючи все ще в політичній залежності, він став духово та ідейно незалежним, в огні і крові він викував свою політичну концепцію, він створив основну передумову до успішного завершення його прагнень і аспірацій.

Це дозволяє на висновок щодо майбутнього. В минулому півстолітті ми набрали сили, щоб змірятися з майбутнім. Бо „сильні ті, що живуть і життя втримують, навіть коли це зробиться без зовнішньої ефектності. Сильні ті, що в хаосі говорять про космос, що серед ненависти люблять. Сильні ті, що знаходять вихід і рішення” — пише У. Самчук. В минулому півстолітті українці знайшли цей вихід і рішення. Минуле дає нам всі підстави вірити, що в майбутньому цей вихід і це рішення будуть здійснені, без огляду на обставини, які можуть на розвиток тільки впливати, його прискіпити або припізнити, але не перерішити. В цьому й заключається переломовість нашого століття для українського народу.

О. Веретенченко

МРІЯ

Вже не далеко, не багато
До заповітного кінця.
За все, за все помститься атом!
Тоді нехай же мрія ця
Запліднить космосу розруху,
Щоб утворилася твердінь:
І знов з Матерії і Духу
Повстане Світ новий. Амінь.

УНІВЕРСАЛЬНА ДЕКЛЯРАЦІЯ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ

**УХВАЛЕНА СОЦІАЛЬНИМ КОМІТЕТОМ ГЕНЕРАЛЬНОЇ
АСАМБЛЕЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ В ПАРИЖІ, ДНЯ
7-го ГРУДНЯ ТА ПРИЙНЯТА ГЕНЕРАЛЬНОЮ
АСАМБЛЕЄЮ 10-го ГРУДНЯ 1948.**

Соціальний Комітет Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, на своєму засіданні дня 7-го грудня в Парижі, ухвалив остаточний текст універсальної Деклярації Людських Прав. В п'ятницю, дня 10. грудня, декларацію прийняла Генеральна Асамблея. Текст ухваленої і прийнятої декларації в дослівному українському перекладі з англійської мови звучить:

ВСТУП

Тому, що признання природної гідності та рівних і незалежних прав всіх членів людської сім'ї є фундаментом волі, справедливості і миру в світі; і

Тому, що нехтування та зневага для людських прав дали в результаті варварські вчинки, які грубо обтяжили сумління людського роду, та коли заповіджено прихід світу, в якому людська істота повинна втішатися свободою слова і віри та свободою від страху і недовіри, як найвище прагнення звичайного народу; і

Тому, що це є істотне, якщо людина не має бути змушена вдаватися до повстання як останнього засобу проти тиранії і гніту, що людські права повинні захищатися постановами закону; і

Тому, що це є істотним для сприяння розвиткові дружніх відносин між націями; і

Тому, що народи Об'єднаних Націй в Чартері знову потвердили свою віру в основні людські права, в гідність і вартість людської особи та в рівні права чоловіків і жінок і вирішили сприяти соці-

альному прогресові і поліпшенню рівня життя в більшій свободі; і

Тому, що держави-члени самі зобов'язалися, при співпраці з Об'єднаними Націями, сприяти універсальному пошанівку та респектуванню людських прав і фундаментальних вольностей; і

Тому, що загальне розуміння цих прав і вольностей є найважливіше для повного здійснення цих зобов'язань,

Отже тому

ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ проголошує цю **ДЕКЛЯРАЦІЮ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ**, як загальний рівень досягнення всіх народів і всіх націй, з метою, що кожна одиниця і кожний суспільний орган, постійно маючи на думці цю декларацію, навчанням і вихованням повинні змагати до сприяння пошані до цих прав і вольностей та при допомозі прогресивних державних і міжнародних засобів забезпечити їх універсальне і дійсне визнання та зберігання, як між самими народами держав-членів, так і між народами територій під їх юрисдикцією.

СТАТТЯ 1.

Всі людські істоти народжуються вільними і рівними в гідності і правах. Вони наділені розумом і сумлінням та повинні діяти у відношенні одне до одного в дусі братерства.

СТАТТЯ 2.

Кожному належаться всі права і вольності, встановлені в цій декларації, без будь-якого роду різниці, такої, як раса, краска, стать, мова, релігія, політична або інша думка, національне або соція-

льне походження, майно, народження або інший стан.

СТАТТЯ 3.

Встановлені в цій Деклярації права — стосуються однаково теж і до всіх мешканців мандатних і не-самоурядних територій.

СТАТТЯ 4.

Кожний має право на життя, вільність та на особисту безпеку.

СТАТТЯ 5.

Нікого не можна задержувати в невольництві або рабстві; невольництво і торгівля невольниками повинні бути заборонені в усіх їх формах.

СТАТТЯ 6.

Нікого не сміється піддавати тортурам або жорстокостям, нелюдській або негідній поведінці або покаранню.

СТАТТЯ 7.

Кожний має право на визнання його скрізь як особи перед законом.

СТАТТЯ 8.

Усі є рівні перед законом і їм без дискримінації належитьсся однаковий законний захист. Усі мають право на однакову охорону проти будь-якого неоднакового ставлення в порушенні цієї деклярації та проти будь-якого спонукання до такого неоднакового ставлення.

СТАТТЯ 9.

Кожний має право на ефективні проти-заходи компетентного краєвого трибуналу за вчинки, які порушували б фундаментальні права, признані йому конституцією або законом.

СТАТТЯ 10.

Ніхто не повинен бути предметом довільного арешту, притримання або вигнання.

СТАТТЯ 11.

Кожному в повній рівності належитьсся справедливе і публичне переслухання незалежним і безстороннім трибуналом для визначення його прав і обов'язків та будь-якого обвинувачення його за злочин.

СТАТТЯ 12.

1. Кожний, кого обвинувачується в каральному злочині, має право, аби його вважалося за невинного, як довго його

вина не буде згідно зі законом доведена в публичному суді, на якому він має всі конечні гарантії для своєї оборони.

2. Нікого не сміється вважати винним будь-якої каральної провини на рахунок будь-якого вчинку або недогляду, який не творив каральної провини в розумінні краєвого або міжнародного права в тому часі, як він був поповнений. Теж не повинна бути наложена тяжча кара ніж та, що належитьсся в тому часі, коли каральна провинна була поповнена.

СТАТТЯ 13.

Ніхто не повинен бути предметом довільного втручання в його приватні родинні і домашні справи та кореспонденцію, ані нападєй на його честь і репутацію. Кожний має право до законного захисту перед таким втручанням або нападєями.

СТАТТЯ 14.

1. Кожний має право на вільність рухів і мешкання в кордонах кожної держави.

2. Кожний має право залишити будь-яку країну, включно з його власною, та вернутися до своєї країни.

СТАТТЯ 15.

1. Кожний має право шукати і користуватися в іншій країні притулком від переслідувань.

2. Це право може не стосуватися у випадку переслідування, яке справді виникає з не-політичного злочину або з вчинку, суперечного до цілей і принципів Об'єднаних Націй.

СТАТТЯ 16.

1. Кожний має право на національність.*)

2. Ніхто не може бути довільно позбавлений своєї національності і нікому не можна відмовити права змінити його національність.

СТАТТЯ 17.

1. Чоловіки і жінки в повному віці, без будь-якого обмеження щодо раси, національності (державної приналежності) або релігії, мають право одружуватися і закладати сім'ю. Їм прислугуюють одна-

*) Англійське поняття „національність” відповідає українському про державну приналежність. Українське поняття національності відповідає англійському „раса”.

кові права щодо одруження і щодо його розв'язання.

2. Подружжя можна заключати тільки при вільній і повній згоді наречених.

3. Сім'я є природною і фундаментальною груповою одиницею суспільності і їй належить охорона з боку суспільства і держави.

СТАТТЯ 18.

1. Кожний має право до власного майна, сам або в спілці з другими.

2. Нікого не можна довільно позбавити його власності.

СТАТТЯ 19.

Кожний має право на свободу думки, сумління і релігії, це право включає вільність змінити свою релігію або віру і вільність чи то самому чи то разом з іншими та публично або приватно виявляти свою релігію або віру вченням, практикою, культом і обходом.

СТАТТЯ 20.

Кожний має право на свободу думки і вислову; це право включає вільність мати свою думку без втручання та шукати, одержувати і передавати будь-які інформації та ідеї при допомозі будь-яких засобів і без огляду на кордони.

СТАТТЯ 21.

1. Кожний має право на свободу мирних зібрань і об'єднань.

2. Нікого не можна змушувати належати до будь-якого товариства.

СТАТТЯ 22.

1. Кожний має право брати участь в уряді своєї країни, посередньо або через вільно вибраних представників.

2. Кожний має право рівного доступу до публичної служби в своїй країні.

3. Воля народу повинна бути базою влади уряду; ця воля повинна бути виявлена в періодичних і правдивих виборах, що повинні відбуватися на підставі загального і рівного виборчого права і таємним голосуванням, або рівнорядною процедурою вільного голосування.

СТАТТЯ 23.

Кожний, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення — при допомозі національних зусиль і міжнародної співпраці та відповідно до організації і ресурсів кожної

держави — господарських, соціальних культурних прав, необхідних для його гідності та вільного розвитку його індивідуальності.

СТАТТЯ 24.

1. Кожний має право на працю, на вільний вибір zatrudнення, на справедливий і корисний умови праці та на охорону перед безробіттям.

2. Кожний, без будь-якого неоднакового ставлення, має право на однакову платню за однакову роботу.

3. Кожний, хто працює, має право на справедливий і корисний винагорода, яка йому самому і його сім'ї забезпечувала б існування достойне для людської гідності, та, якщо потрібно, на додатки з інших засобів соціальної охорони.

4. Кожний має право творити і приєднуватися до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

СТАТТЯ 25.

Кожний має право на відпочинок та дозволя, включно з мудрим обмеженням робочих годин та періодичними святами з платнею.

СТАТТЯ 26.

Кожний має право на рівень життя, відповідний для здоров'я і добробуту його самого і його сім'ї, включаючи харчі, одяг, мешкання та медичну опіку і konieczні соціальні послуги, як теж право на забезпечення на випадок безробіття, хвороби, неспроможності, овдовіння, старости, або іншої втрати прожитку в обставинах поза його контролю.

2. Материнству і дитинству належить окреме піклування і допомога. Всі діти, шлюбні чи не шлюбні, повинні користуватися тим самим соціальним піклуванням.

СТАТТЯ 27.

1. Кожний має право на освіту. Освіта повинна бути безкоштовна, щонайменше в елементарній та фундаментальній стадії. Елементарна освіта повинна бути примусова. Технічна і професійна освіта повинна бути загальною доступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на базі заслуги.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської індивідуальності та на закріплення уваги до людських прав і основних свобод, вона повинна сприяти порозумінню та дружбі

між всіми націями, расовими і релігійними групами та повинна сприяти діяльності Об'єднаних Націй для вдержання миру.

3. Родичі мають перше право вибирати рід освіти, яка повинна бути дана їх дітям.

СТАТТЯ 28.

1. Кожний має право довільно брати участь в культурному житті загалу, користуватись мистецтвами і поділяти наукові досягнення і їх добродійства.

2. Кожний має право на охорону моральних і матеріальних інтересів, що впливають з будь-якого наукового, літературного або артистичного твору.

СТАТТЯ 29.

Кожний має право на соціальний і міжнародний лад, в якому права і вольності, встановлені в цій декларації, можуть бути повністю здійснені.

СТАТТЯ 30.

1. Кожний має обов'язки у відношенні до загалу, бо в ньому тільки є можливий

вільний і повний розвиток його індивідуальності.

2. В користуванні своїми правами і вольностями кожний може бути предметом тільки таких обмежень, які визначаються законом тільки в цілях забезпечення належного признання і респекту для прав і вольностей інших та для вдержання справедливих потреб моральності, публичного ладу і загального добробуття в демократичній спільноті.

3. Ці права і вольності в жадному разі не можуть практикуватися в суперечності до цілей і принципів Об'єднаних Націй.

СТАТТЯ 31.

Нічого в цій декларації не можна інтерпретувати як натяки на будь-яку державу, групу або особи, ані як будь-яке право брати участь в будь-якій діяльності або виконати будь-який вчинок з метою знищення будь-якого з прав і вольностей оцим визначених.

П. Буковинець

ХАЙ УДАРИТЬ ГРОВОВИЦЯ

Хай ударить громовиця —
В темноті буде світліше, —
Хай гартується ще криця
Ми у бій підем грізніше.

Ми не втратили ще віри
В щастя нашого народу:
Згинуть лютії вампіри,
А сміття зметем у воду.

О, надійде час піднятись:
Рвати камінні мури —
Волі прапор міцно взяти
І підняти вище бурі!

Міжнародний Договір Проти Народно-вбивства (Genocide)

В середу, дня 1-го грудня 1949. р. Правний Комітет Організації Об'єднаних Націй в Парижі прийняв більшістю 30 голосів проти 8 здержаних (в цьому 6 советських голосів) остаточний текст конвенції, яка ставить поза міжнародним законом злочин народоубивства та передбачує способи і засоби покарання тих, що цього злочину допускаються. Текст конвенції в дослівному перекладі звучить:

КОНВЕНЦІЯ ПРО НЕДОПУЩЕННЯ І ПОКАРАННЯ ЗЛОЧИНУ НАРОДОВБИВСТВА

Договірні сторони

Обміркувавши декларацію, зроблену Генеральною Асамблеєю Об'єднаних Націй в її резолюції 96 (I) з датою 11. грудня 1946, що народоубивство є в розумінні міжнародного права злочином, суперечним духові і цілям Об'єднаних Націй та засудженням цивілізованим світом:

Визнаючи, що в усіх періодах історії народоубивство завдало людству великих втрат; та:

В переконанні, що для звільнення людського роду від такого ненависного лиха є необхідна міжнародна співпраця; --

Отсим договорюється, як нижче передбачується:

СТАТТЯ І.

Договірні сторони потверджують, що народоубивство, поповнене чи то в часі миру, чи під час війни, в розумінні міжнародного права є злочином, який вони заходяться відвертати і карати.

СТАТТЯ ІІ.

В теперішній конвенції народоубивство означає будь-який з наступних актів, поповнених з наміром знищити, в цілосі або частинно, будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу, як таку:

- А. Вбиваючи членів групи;
- Б. Завдаючи серйозної тілесної або умової шкоди членам групи.
- С. Навмисне накидуючи групі життєві умови, розраховані на доведення до її фізичного знищення, в цілосі або частинно;
- Д. Накидуючи заходи, з наміром не допустити до народжень в групі;
- Е. Примусово забираючи дітей від одної групи до другої.

СТАТТЯ ІІІ.

Наступні акти повинні бути карані:

- А. Народоубивство;
- Б. Змова поповнити народоубивство;
- С. Пряме і публичне накликування до поповнення народоубивства;
- Д. Намагання поповнити народоубивство;
- Е. Співучасть в народоубивстві.

СТАТТЯ ІV.

Особи, які поповнили народоубивство, або будь-який з актів, наведених в статті ІІІ., повинні бути покарані, без огляду чи це є конституційно відповідальні володарі, публичні урядники чи приватні особи.

СТАТТЯ V.

Договірні сторони заходяться запровадити, згідно з їхніми відносними конституціями, конечно законодавство, щоби забезпечити діяння постанови цієї конвенції та, зокрема, щоби встановити ефективні покарання осіб, винних в народоубивстві або в будь-якому з інших актів, вичислених в статті ІІІ.

СТАТТЯ VІ.

Особи, обвинувачені в народоубивстві або в будь-якому з інших актів, вичислених в статті ІІІ., повинні бути суджені компетентним трибуналом держави, на території якої акт був поповнений, або таким міжнародним карним трибуналом,

який мав би юрисдикцію у відношенні до таких договірних сторін, які повинні прийняти юрисдикцію такого трибуналу.

СТАТТЯ VII.

Народовбивство та інші акти, зазначені в статті III., не повинні вважатися за політичні злочини як йдеться про видачу. Договірні сторони зобов'язуються самі в таких випадках запевнити видачу, відповідно до їх законів та договорів, що є в силі.

СТАТТЯ VIII.

Кожна з договірних сторін може відкликатися до компетентних органів Об'єднаних Націй, щоби вони згідно з чартером Об'єднаних Націй поробили такі заходи, які вони вважають за відповідні для недопущення та придушення актів народобивства або будь-якого з інших актів, вичислених в статті III.

СТАТТЯ IX.

Суперечки між договірними сторонами щодо інтерпретації, застосування і здійснення цієї конвенції, включно зі суперечками відносно відповідальності держави за народобивство або за будь-який з інших актів вичислених в статті III., повинні бути передані на розгляд Міжнародному Судові Справедливості на прохання будь-якої зі суперечних сторін.

СТАТТЯ X.

Ця конвенція, китайський, англійський, французький, російський і іспанський текст якої є автентичний, повинна мати дату.....

СТАТТЯ XI.

Ця конвенція повинна бути відкрита до 30-го грудня 1949. року для підпису в імені будь-якого члена Об'єднаних Націй та в імені будь-якої держави не-члена, до якої Генеральна Асамблея звернулася зі запрошенням підписати.

Ця конвенція повинна бути ратифікована, а ратифікаційні документи повинні бути здані на схов в Генерального Секретаря Об'єднаних Націй.

Після 1-го січня 1950., ця конвенція може бути визнана в імені будь-якого члена Об'єднаних Націй або держави не-члена, яка одержала запрошення, як сказано вгорі. Документи визнання повинні бути зложені в схов в Генерального Секретаря Об'єднаних Націй.

СТАТТЯ XII.

Кожна з договірних сторін може в кожному часі повідомленням, зверненням до Генерального Секретаря Об'єднаних Націй, поширити застосування цієї конвенції на всі або будь-яку з територій, за ведення закордонних зв'язків яких ця договір-на сторона є відповідальна.

СТАТТЯ XIII.

В день, коли будуть передані в схов перших двадцять ратифікаційних документів, Генеральний Секретар Об'єднаних Націй повинен виготовити документ і його копію переслати кожному членові Об'єднаних Націй і кожному з держав не-членів, взятих до уваги в статті XI.

Ця конвенція повинна увійти в силу дев'ятого дня після передачі двадцятого документу ратифікації або визнання.

Кожна ратифікація або визнання, довершені останньої дати, повинні увійти в дію дев'ятого дня після зложення документу ратифікації або визнання.

СТАТТЯ XIV.

Ця конвенція повинна залишитися в силі на період десять років, коли вона увійде в силу.

Вона повинна опісля залишитися в силі на період дальших п'ять років для таких договірних сторін, які не виповили її щонайменше шість місяців перед вигасненням біжучого періоду.

Виповідження повинно бути довершене письмовим повідомленням, зверненням до Генерального Секретаря Об'єднаних Націй.

СТАТТЯ XV.

Якщо в результаті виповідження кількість сторін в цій конвенції мала б остати менша ніж шіснадцять, конвенція повинна втратити свою силу з днем, коли повинно здійснитися останнє з цих виповіджень.

СТАТТЯ XVI.

Прохання про перевірку цієї конвенції може бути зроблене в кожному часі і кожною договірною стороною, за посередництвом письменого повідомлення, зверненого до Генерального Секретаря Об'єднаних Націй.

Генеральна Асамблея повинна рішати, які заходи, якщо взагалі які-небудь, по-

винні бути зроблені відносно такого прохання.

СТАТТЯ XVII.

Генеральний Секретар Об'єднаних Націй повинен повідомляти всіх членів Об'єднаних Націй і держави не-члени, взяті до уваги в статті XI., про наступне:

А. Підписи, ратифікації і признання, згідно зі статтю XI.

Б. Повідомлення, одержані згідно зі статтю XII.

С. Дату, в якій ця конвенція входить в силу, згідно зі статтю XIII.

Д. Виповідження, одержані згідно зі статтю XIV.

Е. Анулювання конвенції, згідно зі статтю XV.

Ф. Повідомлення, одержані згідно зі статтю XVI.

СТАТТЯ XVIII.

Оригінал цієї конвенції повинен бути зложений на схов в архівах Об'єднаних Націй. Завірена копія конвенції повинна бути переслана до всіх членів Об'єднаних Націй та держав не-членів, взятих до уваги в статті XI.

СТАТТЯ XIX.

Ця конвенція повинна бути зареєстрована Генеральним Секретарем Об'єднаних Націй, з датою, в якій вона увійде в силу.

You Can't Kill a Ghost, Joe

Editor Speaking

„Джов, ти не можеш вбити духа” — остерігає Сталіна цим знаменитим рисунком відома „Шікаго Трібюн”.

ПОЛІТИЧНЕ ОБЛИЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

(ПОПУЛЯРНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ НАРИС)

Написав: Іван Кедрин

Воєнні часи

ВИБУХ другої світової війни за-
скочив українців зовсім непри-
готованими. Хоч та війна на-
зрівала від весни 1939. року, а від
травня-червня існувала в Польщі
вже атмосфера воєнної горячки, —
проте ніодна українська політична
партія поважно не призадумува-
лась над питанням війни й україн-
ського становища до неї. На засі-
данні Екзекутиви провідної захід-
но-української політичної партії —
УНДО, в першому дні війни, 1. ве-
ресня 1939. року, автор цих рядків
поставив внесок створити україн-
ський еміграційний фонд. Перего-
вори з українськими банками в цій
справі не вдалися не тільки тому,
що їх директори стояли сліпо на
легалістичному становищі і бояли-
ся відповідальності перед польсь-
кими контрольними органами, як
радіше тому, що і ці директори і
ввесь український загаль не допу-
скали навіть думки, що ось-ось, вже
буквально за кілька днів, настане
хаос і нагрянуть такі події, у яких
думати легалістичними катего-
ріями взагалі не буде можливо. От-
же, не тільки мільйони, зложені
українськими громадянами в Укра-
їнському Земельному Банку, Цент-

робанку, Дністрі й інших наших фі-
нансових установах в Галичині ді-
сталися повністю большевикам, а
українська еміграція опинилася аб-
солютно без сотика, але й політич-
на верхівка не мала одностайного
пляну діяння. Тому сталися такі
дві кардинальні помилки з історич-
ними, трагічними наслідками: —
1). Ніхто з чільних українських по-
літичних діячів не виїхав за кор-
дон з польським урядом, щоб зама-
ніфестувати своє про-аліянське
і протинімецьке становище і 2). Е-
літа української політичної верхів-
ки залишилася в краю, коли при-
йшли большевики, і згинула. В
першому випадку взяла верх нехіть
до Польщі з рр. 1919-39 з її проти-
українською політикою і страх пе-
ред українською прилюдною опіні-
єю, яка могла б узяти такий виїзд
за зраду національних інтересів
(як часто і покwapно падали у нас
оклики „зрада” і „зрадник”!). У
другому випадку діяла наївна віра,
що „большевики змінилися” і що
„треба пробувати говорити з ними”.
З вини тієї наївності згинули такі
діячі, як др. Дмитро Левицький, Ос-
тап Луцький, Володимир Кузьмо-
вич, Володимир Старосольський,
Сильвестер Герасимович, Д-р Лади-
ка, Гривнак, і сотні інших чільних

представників усіх західно-українських політичних партій. Таким чином єдиними емігрантами, які вийшли з краю у 1939. році, були ті, які подались на захід за Сян, і то починаючи буквально від першого дня вступу червоних військ до Львова, в дні 22. вересня 1939. року. Позатим: давня українська політична еміграція у Парижі, ще з 1920. рр., що була вірна закордонному центрові УНР (Української Народньої Республіки), зголосила свою солідарність з західними аліянтами (тому німці, після приходу до Парижа, виарештували тих емігрантів), а в Німеччині (частинно також у Франції) жили емігранти за часів Польщі, які належали до ОУН (Організації Українських Націоналістів).

У дні 22. вересня 1939. року, формально на засіданнях своїх партійних Управ, саморозв'язались всі існуючі в Західній Україні політичні партії. Формально і фактично залишилась існувати тільки згадана вгорі ОУН. В першому періоді війни, в рр. 1939-41, вона теж єдина мала розмірну свободу діяння. Чільніші діячі колишніх старо-краєвих політичних партій (УНДО, радикали, соціялісти, Фронт Національної Єдності) або дістали поіменну заборону від німецького т. зв. СД („Зондердінст“, політичний відділ Гестапо) якнебудь займатись політичною роботою, або самі не хотіли в німецькій дійсності активізуватись. Напереломі рр. 1939-40 дійшло в одностайній до того часу ОУН до розламу, який призвів до трагічного самовинищування із кривавими порахунками між учорашніми однодумцями. Цей поділ національного табору на 2 групи, популярно звані „бандерівцями“ і „мельників-

цями“, існує по нинішній день. — Весною 1941. року, з ініціативи групи С. Бандери, повстав у Кракові Український Національний Комітет. Увійшли до нього: члени колишнього УНДО, ОУН група Бандери, безпартійні прихильники варшавського центру УНР і гетьманці. Не захотіли приступити до нього українські соціялісти, ОУН група А. Мельника й ФНЄ Дмитра Палієва, мотивуючи головню свою відмову браком довір'я до ініціаторів і віри в тривкість такого порозуміння. Проголошення групою Степана Бандери у Львові так званого акту з 30. червня 1941. року, без жадного порозуміння і підготовки з усіма іншими членами Українського Національного Комітету, виправдало сумніви тих, що не приступили туди, та автоматично зліквідувало цей Комітет.

Швидко потім ідіотська і злочинна німецька політика, яка не признавала взагалі ніякої чужо-національної політичної діяльності на всіх східних просторах Європи, відібрала й ОУН легальну свободу рухів і загнала її в підпілля. На Поліссі, у Карпатах, у далекому німецькому запіллі на Наддніпрянщині — почалася протинімецька партизанка. Так було до кінця війни.

Єдиною установою, що охоплювала все громадське українське життя, був Український Центральний Комітет (УЦК). Ближчий розгляд його характеру і діяльності не входить в межі цього нарису.

Післявоєнні роки

Після першої хаотичної метушні, що характеризувала зусилля української еміграції в Європі безпосе-

редньо після закінчення війни: зберегти себе фізично й організаційно, швидко почали кристалізуватися окремі політичні групи. Найшвидше відродились обидва відлами націоналістичної ОУН, взаємно непримирні. Вони зайняли місце на правому крилі партійного віяльця, куди й належать українські гетьманці, дарма, що ОУН має характер революційний, а гетьманський рух консервативний. (Після трагічної смерті Павла Скоропадського — головою гетьманського руху став його син, Данило, що живе в Англії). Далі — відновилось передвоєнне УНДО, відновились усі колишні соціалістичні партії, однак во дві наддніпрянські (існуючі на еміграції з 20. рр.), як і дві західно-українські. Тому, що деякі з них, зокрема УРСП (західно-українські соціалісти-радикали) належали до 2-го Інтернаціоналу й нав'язали з деякими його західно-європейськими членами, вони хотіли формально існувати самостійно; зате всі вони створили Союз Українських Соціалістів (СУС). Поруч із цими старокрасівими партіями почали кристалізуватись й інші, соборницького характеру, які відзеркалювали вже більше нові течії, нову українську дійсність. Постанови таких організацій було зумовлене також фактом, що багато українських діячів перейшло під впливом подій ідеологічну еволюцію, перевірку своїх давніх поглядів; появились теж на еміграції деякі дуже поважні постаті з Наддніпрянської України, які тепер стрінулись з наддніпрянськими діячами з 1-шої еміграції та представниками західно-українського світу. З отих нових організацій треба згадати „Українську Організовану Гро-

мадськість” та „Союз Земель”. З ініціативи діячів „Української Громадськості” повстала вже тривка нова політична партія Український Національно-Державний Союз (УНДС), як центрова політична організація, що вбачала в традиціоналізмі і підкреслюванні історичної безпереривності українських визвольних змагань найкращу вихідну точку сучасної політики. Новою, існуючою досі політичною партією, створеною на еміграції в Німеччині, є також Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП), також соборницького типу, яку її соціальна програма ставить поміж УНДС та соціалістичним табором. Цікаво, що до постанови тієї партії у великій мірі причинились деякі колишні чільні члени націоналістичного табору, які з ним зовсім порвали. Зрештою, націоналістичний табір, що перед війною охоплював підпільне ОУН та легальний Фронт Національної Єдності, дав різним політичним партіям поважних діячів, які перейшли певний шлях ідеологічної еволюції.

Під натиском української публичної opinii, яка перла до консолідації, та в розумінні, що партійно-політичний розгاردіаш обнижує політичний престиж українства серед усіх інших політичних еміграцій і перед аліантським світом, — прийшло до консолідації всіх вищезазваних політичних партій. Вони створили у травні 1948. року Українську Національну Рад у. Її перша сесія відбулася в днях 16-20 липня 1948. р. Проголошено декларацію зі з'ясуванням платформ УНРади. Основою консолідації став прийнятий УНРадою

„Закон про тимчасову реорганізацію державного центру”. На підставі цього закону — колишній уряд Української Народньої Республіки, на еміграції від 1920-го року, переформовано у Виконний Орган Української Національної Ради, яка стала законодавчим і дорадчим тілом Виконного Органу. Заступником президента УНР на еміграції став голова УНРади. Ідеологічною платформою консолідації стало ствердження всіма партіями, що створена III. і IV. Універсалами Українська Народня Республіка існує безупинно, а є лише окупована ворогом. Саму Національну Раду поділено на три сектори: центрово-демократичний (УНДС і УНДО), соціалістичний (СУС) і націоналістичний (ОУН А. Мельника і ОУНР Степана Бандери). До консолідації не приступили лише гетьманці, які принципово не признають легальности існування Української Народньої Республіки, відновленої в Україні після повстання проти гетьмана Павла Скоропадського. — До Виконного Органу, що повстав під проводом останнього прем'єра українського уряду на рідних землях, проф. І. Мазепи, не ввійшли ОУНР (група Бандери), але заявила свою лояльну піддержку.

На жаль, ця широка консолідація довго не вдержалась. Фактично вона розбилась об вимогу ОУНР признати створену за ініціативою групи Ст. Бандери під кінець війни Українську Головну Визвольну Раду (УГВР) як монопольне представництво збройної боротьби краю (УПА) перед чужиною. Порозуміння у цій справі між УНРадою і ОУНР сильно утруднив розлам у самій ОУНР: прийшло виключення з тієї партії

цілого ряду чільних діячів (Миколи Лебідя, о. Гриньоха і ін.), які, гуртуючись коло УГВР, почали в свою чергу заперечувати право партії ОУНР виступати в імені УПА та зловживати назвою УГВР. Цей внутрішній розлам мав теж дуже прикрі зовнішні прояви на тлі боротьби за пресовий орган „Українська Трибуна” у Мюнхені. У червні 1950. р. група Ст. Бандери виступила формально з УНРади. ОУН А. Мельника відмовилась від участі у Вик. Органі, поки він не буде змінений. Таким чином наступила криза. Коли пишемо ці рядки, Виконний Орган вже переформовано із участю ОУН (А. Мельника). Поза УНРадою опинились гетьманці і ОУНР Ст. Бандери.

Не минули внутрішніх потрясень і деякі інші українські партії. УРДП розкололась на ліве крило (проф. Майстренко) і праве (Іван Багряний). В УНДО чільні його діячі, колишні члени партійного ЦК і Парляментарної Репрезентації, як д-р Ст. Витвицький, д-р Ст. Баран і д-р Л. Макарушка, виступили прилюдно проти колишнього голови УНДО, п. Василя Мудрого.

Підсумки і висновки

Центр української політичної еміграції був і залишився в Німеччині. Щойно весною-літом 1950. р. збільшено заходи перенести його далі на європейський Захід, із залишенням таки в Європі. Чи нова хуртовина, яка гряде на Європу і й увесь світ, дозволить це перевести впорядковано і яка буде його дальша доля — це турботливі питання.

Фактично в українській еміграції існував і існує поділ тільки на два

табори: 1. — демократичний і 2. — націоналістичний, при чому під демократичним треба розуміти всі політичні партії, згуртовані тепер у Бльоку Демократичних Партій, що повстав на еміграції в Німеччині; з цим Бльоком льоаяльно співпрацює ОУН Мельника, яка методикою своєї праці та льоаяльністю у додержуванні умов стала на демократичних позиціях. По другому боці стоїть партія ОУНР, яка утруднює співпрацю своєю амбіцією на монопольність представництва нації, якої вона фактично не визбулась, та методикою щоденного діяння. Проте, процес еволюції в її рядах поступає далі. Тому, що ОУНР є партією безумовно найметкішою та зуміла здобути собі впливи і на такі організації, як напр. СУМ (Союз Української Молоді) з активом ідейної молоді, існуючий двоподіл в українському громадянстві на чужині є далі поважною проблемою і великим лихом.

Однак ця одна фактична лінія поділу каже теж затирати інші „лінії” і тому нічого лякатися великої ніби-то кількості існуючих партій на еміграції. Слабістю української політичної еміграції є не число її партій, а занедбання таких завдань, як: 1. поглиблювання політичної думки шляхом поважної політичної літератури, 2. нав'язування зв'язків і співпраця з усіма іншими протисовєтськими еміграціями, 3. здобування собі авторитету в західно-алянтському світі розумними і тактовними виступами назверх в усіх пригожих для цього моментах. Як завжди, так і тут на перешкоді стали дві головні причини: 1. брак фондів і 2. брак людей, головню з моментом масового виїзду тих людей за океан. Безумовно, що пере-

шкодою стала теж маленькість політичної думки деяких таборів і осіб, для яких „боротьба за впливи”, чисельне членство, скількість друкованих видань — річ першої ваги, політична проблематика українства в цілості і державно-політична грамота у власних членів — річ другорядна.

Поза Німеччиною українська політична еміграція не грає — бодай покищо — поважної ролі взагалі, як організований табір. Спроби перенести весь вахляр політичних партій із Німеччини до Злучених Держав — викликають спротив і серед самих нових імігрантів. Їх ступневе включання в американсько-українське та чисто американське життя буде в майбутньому притуплювати вістря різниць між окремими українськими політичними організаціями в ЗДА. Гін до об'єднування, а не роз'єднування всіх творчих протисовєтських сил є такий сильний в усіх „сірих людей”, що під його натиском прийде до консолідації цих сил і на американському терені.

Можна тільки висловити бажання, щоби третя світова війна не заскочила українців знову зовсім неприготованими політично і психічно. Існування свідомости потреби такої підготовки серед чільних діячів і давньої і нової української іміграції в Америці дає надію, що під її впливом прийде також впорядкування справ серед української політичної еміграції в Європі та що український національно-політичний світ матиме взагалі репрезентантів, що будуть спіратись на авторитет рідного громадянства і гідно заступати українські інтереси перед усім неукраїнським світом.

ПІД ПРАПОРОМ ЗНАННЯ І ОСВІТИ

Написав д-р Ярослав Падох

ХТО з нас в заранні нашого життя, сперши голову на бабусині коліна, не слухав казки про молодого лицаря, що вибрався рятувати сплячу царівну від темних сил, що важили на її життя, — або про бідного сільського пастушка, що опівночі, під Івана, — йшов шукати чудесного цвіту-щастя? — Тернистими шляхами вело одного й другого бажання щастя. Та все ж вони не завертали й не корилися противній долі. Ніякий труд для них не був завеликий, ніяка небезпека за важка. І на останку щастя спадало, як спілий овоч, у їх долоні, бо вони знали чого прагнути і як його відстояти.

І згодом, коли ми виходили зі світу діточої казки на широкий й трудний життєвий шлях, з нами йшло оте казкове бажання щастя й ми змагали до нього. Але як же відмінними були наші цілі й шляхи, якими ми до них прямували. В одних тим цвітом-щастям були власні, вузькі цілі, в інших — власної родини чи громади, ще в інших — цілого народу, власної церкви. Одні добачали щастя в земських розкошах, добробуті, грошах, інші в духових скарбах, моральнім законі та знанні.

Проходили роки й несли зі собою проби не раз важчі за ті, що їх доводилося поборювати і лицареві і

пастушкові з казки. І на наших очах валилися будинки нашого уявного щастя. Миналися і добробут, і гроші, і не смакували нам забави і розкоші, але незмінною вартістю залишилися духові добра, незнищеним добром оставалося набуте знання. Не один з найновіших жителів цієї країни міг би багато дечого повчаючого про те сказати, бути прикладом життєвої мандрівки для не одного нерозважного життєвого мандрівника.

І як найпевнішою запорукою життєвого успіху і щастя для одиниць є їхнє знання, їхня освіта, так від освіти загалу залежить звичайно доля цілих народів і держав. А вже найважливішою зброєю в боротьбі за кращу долю є освіта для народів, що позбавлені свободи і власної держави. Вдержатися на верху, не відставати у поході державних націй, запевнити собі остаточний щасливий вислід змагання за рівноправність з другими народами зможе тільки той нарід, що передовсім додержуватиме кроку в загальному поході освіти. Автім нарід, що не розуміє ваги освіти, тратить з часом почуття своєї окремішності, забуває власну історію, тратить гордість на своє минуле, й поволі привикає до ярма та по-неволі а з часом по-волі впрягається у поїзд своїх панів й стає погноєм чужим націям і чужим державам.

Коли в наслідок трагічної долі судилося українській нації перед століттями втратити свою державність, й її освічені верстви її опустили, тоді неосвічений нарід примирився зі своєю невилічливою долею й дозволив собі відібрати ворогам не тільки державу, але й добре своє ім'я, пам'ять про минуле, мрії про його відновлення й нове життя у власній хаті, а не в чужих наймах. І щойно по тім, як світло науки і знання стало знову освічувати наш нарід, він почав пригадувати собі своє минуле, усвідомлювати свою окремішність, та розмежовувати своє життя й призначення від життя й призначення займанців. І тільки освіті нашої провідної верстви а дедалі цілого нашого народу завдячуємо наше національне та державне (на жаль часове) відродження. Не було б освіти, не було б наших політичних стремлень, не було б нашої збройної сили, й не було б відродженої держави української, а передовсім не було б сьогоднішнього невідпертого стремління до державности, яке мусить закінчитися успіхом.

Окреме значення має національна освіта для українців, розпорошених поза межами власної території. Щоб зберегти їх при рідній національності та задержати в службі нашої справи, треба дбати про їх національну освіту не менше, як про освіту загальну. Бо тільки свідомі люди можуть бути надійними громадянами й певними борцями за краще майбутнє нації.

Значення УНСоюзу передовсім в його національно-освідомній роботі

Ця незаперечна правда була відома основникам і провідникам Українського Народного Союзу. Вже

в заранні організації Союзу головною метою його була, побіч матеріального скріплення членів — їхня освіта, скріплення їх інтелекту й моралі. З цим нерозривно зв'язувалася національна мета: зберегти українських імігрантів в Америці при українській національній ідеї, а це було можливим тільки тоді, коли вони будуть освіченими. Йі тому така велика роль судилася УНСоюзові не тільки в українсько-американськй житті, але й в житті всеукраїнськй. І завдяки передусім освідомній і національній роботі — здобув Союз той великий авторитет в усьому нашому тутешньому житті, авторитет прямо незрозумілий для людей необзнайомлених з тутешніми відносинами та минулим Союзу. Адже ж йдеться тільки про звичайне „бизнесове” підприємство, міркує не один з них, йдучи за європейськими зразками, звідки тоді ця неоправдана роль тієї установи в загальному житті цілої нашої громади? Треба щойно познайомитися з шириною завдань і виконаної роботи УНСоюзу, треба пізнати, яку велику освідомну роботу проробив Союз, щоб зрозуміти його справжнє значення й призначення під скромною фірмою асекураційної установи.

Оця назовні обезпеченева установа львину частину своїх старань присвятила справам, які з обезпеченням не мають безпосереднього зв'язку. Передовсім, вона піклувалася просвіченням членів. Цю роботу вів головний уряд Союзу сам та при допоміж покликаной на 12 конвенції в 1912 році Просвітньої Комісії. Ця Комісія повела велику роботу. Від організації рідного шкільництва, театральних вистав, відчитів, концертів і академій, присвя-

чених пізнанню нашого минулого й наших культурних надбань, до друку популярних місячних просвітних книжок та журнальчика для молоді. Цю універсальність культурно-освітньої роботи УНСоюзу чи не найбільше підкреслює факт, що Просвітна Комісія навіть уложила український Буквар для кращого вивчення рідної мови. Автім ця універсальність ціхувала також колись перші кроки перших українських установ в старому краю, передовсім найстаршої з них „Просвіти”. Щойно згодом, коли народне життя змінилося й поглибилось, зрізничувалася національна праця й її поодинокими ділянками занялися окремі товариства.

Величину проробленої роботи на цім полі виявляє сама видавнича акція, яка за короткий час одного року, від осені 1915 до осені 1916 року, могла почванитися 57.000 виданих і поширених поміж тутешніх українців просвітніх книжок. І хоч ця просвітня діяльність не завжди була однаково інтензивною, то все ж таки УНСоюз може записати на свій рахунок бодай яких 150.000 книжок, не враховуючи ним видаваних журналів та союзного органу „Свобода”. Не буде ніяк пересадом сказати, що цим виданням та цілій просвітній роботі Союзу в великій мірі завдячуємо існування в цім великім краю численної, активної, національно свідомої української громади. В цім передовсім історична заслуга УНСоюзу у всеукраїнським аспекті, в цім головне джерело того великого авторитету, що ним втішається Союз у цілого нашого земляцького загалу.

Вимоги культурно-освітньої праці УНСоюзу

Колишня дуже інтензивна освітна праця Союзу в останніх роках дещо поменшала. Є чимало об'єктивних причин для цього. Першою це поступове, хоч ще далеко не повне, зрізничкування громадських функцій американсько-української громади, які обслуговують різні більше спеціальні установи. Дальше завинила односторонність, така звичайна для українців, які часто присвячують свою повну увагу одній справі чи одній царині громадського життя та праці, занедбуючи інші, нерідко не менше важливі. Дві світові війни а поміж ними трагічні умови перебування українського народу у чужім полоні відвернули увагу нашої громади від основної справи: освіти, хоч вона є основою всебічного життя народу, хоч без неї немає ні розумної політики, ні успішної боротьби за права нації. Показником цього недомагання була остання конвенція УНСоюзу. — Хоч як широким був діапазон її заінтересувань, хоч як похвальними були й самі вирішення клівлендської конвенції, то все ж, поза звідомлення редактора союзного часопису, на диво, майже не порушувало освітніх справ. Було б це оправданим явищем, якщо б наше громадське життя в цім краю настільки скріпилося, що окремі установи дбали б за освітню справу членства Союзу. Але так не є. Й тому головний тягар цієї роботи дальше залишається за Союзом і його відділами, які ще надаліше залишилися найчисленнішими та найактивнішими скупченнями наших земляків на величезних просторах американського суходолу.

Це союзове завдання є тим важливішим, що в дуже багато околицях ці відділи є єдиними українськими національними організаціями. Не поведуть вони так конечної культурно-освітньої роботи по своїм оселям і ближчій а то й дальшій околиці, то її не поведе ніхто. Яка шкода прийде з цього цілій нашій національній спільноті, — навіть не доводиться говорити.

Завдання та можливості культурно-освітньої роботи УНСоюзу

Говорити про речі подані в наголовку цього уступу не доводиться багато. Цілі культурно-освітньої роботи не змінилися, — змінилися частинно методи праці та її можливості. Методи освітньої роботи помітно вироблені. Адже ж за нами майже сотня літ наполегливої освітньої діяльності, перед в якій вели матір українських товариств — „Просвіта”. Тай на цій землі і в самих межах УНСоюзу багато народніх працівників відстояли десятиліття в освідній службі. Їх досвід прийдеться тільки доповнити новими здобутками науки, просвітньої роботи та практики, здобутої в тисячах читалень української батьківщини, а зокрема Галичини, де вони найдовше збереглися.

Зате чимало змін приходить спостерігати щодо можливостей освітньої праці серед американських українців. Підмітимо тільки дві — найважливіші. Перша, це приплив великого числа нової імміграції з середньою і вищою освітою, яка буде невичерпною криницею просвітніх діячів, як це було в старому краю. Друга зміна зв'язана з чисельною верствою тут вже родженої української громади. Ця громада в більшості здобула вже середню а то й

вищу загальну освіту, але вона потребує (не рахуючи винятків) ще більше, як її батьки, національної освіти, без якої вона ніколи не зможе статися українськими патріотами та борцями за краще майбутнє далекого краю їх походження. Важко любити чуже й незнайоме, тим менше можна вимагати праці й посвяти для невідомих речей чи ідей. Що б приєднати тут уроджених дітей і внуків наших давніших іммігрантів для справи України, треба раніше допомогти їм пізнати цю Україну, її край, населення і побут, її минуле й сьогочасне. І це завдання виростає посеред інших освітніх завдань на одно з найважливіших — а може під цю пору навіть на перше. Але зважаючи на великі кадри досвідчених освітніх робітників, які збагатили наше народне життя в Америці, можемо сміливо забратися і до цього важливого завдання.

Кінчаючи статтю, яка не ставить собі завдання дати програму освітньої роботи УНСоюзу і його відділів, але тільки звернути увагу нашої великої союзної громади на цю незвичайно важливу справу, не від речі буде в кількох, найзагальніших словах підкреслити засоби тієї роботи. І вони перейшли вже столітню пробу нашої читальняної практики. До постійного репертуару тих засобів будуть невідмінно належати: доповіді, відчити, концерти, академії, присвячені важливішим особам та подіям нашого минулого та теперішнього життя, аматорські театральні вистави та періодичні сходи членів освітніх гуртків зі збірним голосним читанням та дискусіями. Ці всі різноманітні засоби єдиного освітнього діла мусять бути докладно розплановані

й вбгані в одну суцільну програму, намічену заздалегідь на довший період часу. Тільки тоді вони дадуть учасникам не тільки хвиливу розривку, але також постійний набуток, у формі солідної чи то загальної, чи національної освіти. Послідовність і солідність освітньої програми це підстава успіху тієї роботи. Яку користь здобуде слухач доповіді про один, навіть світлий момент з рідної історії, коли не знатиме, бодай загально, нашого минулого перед і після того моменту?

Важливим питанням і передумовою успіху є точно розроблена тематика всіх освітніх імпрез. Що б бути живою й дати можливо широкую освіту учасникам тієї праці, — вона повинна обнімати можливо багато ділянок знання а передовсім рідну історію, літературу, географію, мистецтво, тощо. Придбання навіть невеличкої, але розумно зложеної бібліотеки та заохота користати з неї й порада, як це робити, може дуже облегшити просвітню роботу та збільшити її успіх.

Велику вагу в такій праці має періодичне видавництво, чи то у виді освітнього журналу, чи освітніх книжечок та poradників. Таке видавництво не тільки дає освітнім гурткам потрібний матеріал для освітньої праці, але також запевнює послідовність та повноту тієї діяльності. Воно задержує постійний контакт з загалом членів та об'єднує їх в одну громаду. Воно врешті може організувати дуже корисні загальні освітні імпрези, як освітні з'їзди, конгреси тощо.

На кінець наскрізь реальна про-

позиція УНСоюзові, його відділам і членству: Оживімо в цьому новому культурному сезоні, що саме зачинається, наше культурно-освітнє життя. Поширім існуючу Освітню Комісію новими освітніми робітниками і новими завданнями, відновім бодай одно освітнє союзове видавництво, напр. місячні освітні книжечки-реферати, хоч би й друковані на циклостилі (міміографі), утворім по нашим відділам освітні гуртки, або бодай введім в наші постійні сходи освітні доповіді, голосне читання тощо, подбаймо за цікаві культурні імпрези, навіть коли б вони були зв'язані з коштами та трудами. Ця праця не тільки піднесе на вищий щабель нашу американську громаду, не тільки зблизить нас до дня реалізації нашого національного ідеалу, але також запевнить Союзові його передове місце в нашій національній житті та роботі на дальші роки й десятиліття. В сучасних умовах нашого життя, в часі, коли виростають нові організації і розбудовуються давні, це є найпевніший шлях зберегти для Союзу його передову суспільну роль, а в парі з тим запевнити йому постійний розвиток, спертій на найпевнішій фундаменті: свідомості членів.

Хочемо вірити, що чергова конвенція Союзу доложить до чималих союзних успіхів також успіх у великій, широко розгорнутій освітній роботі. Тим вона наблизиться до давніх конвенцій, які стільки часу і уваги віддавали саме цій важливій справі, а сам Союз нав'яже до одної з найсвітліших традицій свого трудящого минулого.

ПЕРШИЙ КАЛЕНДАР У. Н. С.

Написав Л. М.

ЯК ВИ можете писати історію американських українців, не маючи під рукою першого календаря?.. Я самотній його ще зберігаю"... писав латинкою в 1935 році один з найстарших імігрантів і читачів „Свободи” до редакційного комітету, що приготував видання „Пропам’ятної Книги” з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу. Автор листа додавав, що він знає велику вартість цього календаря і поставив високу ціну за нього в доларах, домагаючись ще в додатку кілька томів творів Шевченка, Франка та інших письменників. Проте, він не був самотнім, що зберіг цю вартісну пам’ятку нашого культурного і громадського життя в цій країні. Була бо ще одна людина, покійний о. Максим Кінаш, що збирав того роду речі та мав ще другий (і останній!) примірник цього першого календаря в Америці. Він теж і є джерелом цих інформацій.

Переглядаючи перший календар У. Н. Союзу треба признати старому „лемкові” правду, що важко було б писати про найдавнішу нашу іміграцію, не беручи під увагу того історичного та літературного матеріалу, зібраного в цьому першому календарі, виданому коштом У. Н. Союзу 59 років тому. Це є теж перша „обширніша книжка, яку аме-

риканські українці досі видали”, як про це пише у своїм „короткім словці” о. Нестор Дмитрів, редактор цього календаря.

Не зважаючи на теперішні змінені часи, є в цьому календарі чимало такого, що ще й сьогодні живе й актуальне. Це відноситься головним до почувань давніх наших імігрантів та їхнього відношення до Рідного Краю.

Матеріал до календаря приготував о. Нестор Дмитрів, при співпраці інших, як він, „попиків-радикалів”, (о. Макара, о. Тимкевича, о. А. Констанкевича, о. Стефановича, о. Ардана), як теж замовлено дещо з Галичини від авторів, що цікавилися американсько-українськими відносинами, знали тяжке життя наших імігрантів та їхню важку боротьбу з москвофілами і мадяронами, а тим самим знали що й як писати. Такими співпрацівниками були: Іван Франко, Василь Щурат, Сильвестер Яричевський, Володимир Гнатюк, Мирон Кордуба.

Перша сторінка цього календаря — це великий портрет Тараса Шевченка, як „найліпшого сина України”. Остання — присвячена Іванові Франкові, як „найславнішому сучасному нашому письменнику”. В середині — портрет представника „найкращої землі нашої поневоленої України”, Олександра Духновича.

ча, враз з життєписом цього „найліпшого сина Угорської Руси”.

Це був „соборницький” календар, що говорив про цілу націю, намагаючись відтягнути наших несвідомих людей від впливів Російської Православної Місії та москвофілства, а одночасно теж і від впливів мадяронів. Тарас Шевченко, Іван Франко та Олександр Духнович були представниками одного й того самого „руського” народу. Українську назву вживано тільки вряди-годи, бо нею москвофіли і мадярони прямо лаяли наш нарід.

Не будемо розглядати основніше того різноманітного й оригінального матеріалу, який починається короткою „Історією України”, написаною для календаря Мироном Кордубою, а кінчиться начерками про початки зорганізованого українського життя в Америці, написаними о. Нестором Дмитровим. Хочемо звернути тільки увагу на дух календаря, на те, що тоді наші люди думали і відчували. Це чи не найкраще віддане у вірші С. Яричевського, поміщеному замість „передовиці”, „вступу”, чи „привіту” та присвяченому „Американським Українцям”, що „пішли на чужину та долі шукати”, що полетіли „здобути священну волю в далекій чужині, в незнаному полю”. Пішли вони, полетіли, бо на рідній землі:

„В ярмі, у неволі козацькі сини,
У ганьбі сромотній батьківські гроби,
Кайданами слово зглушили тирани,
Серцям завдають лиш пекольні рани”.

Тому-то, пише поет, покидали „наші соколи” Старий Край, бо „красніш на чужині, як дома — в не-
[волі...”

Покидаючи рідну землю:

„Узяли з собою лиш душі здорові
І руки до праці трудної готові,
А в грудях любови святі заповіти,

Щоб матір піднести та болі коїти...”

„Заточники-браття! Любвою сильні

Зірвете із Нені кайдани грізні --

Борітеся трудом: день волі настане

І громом побіди на ворога гряне,

Засяє Русь-Мати у ясному цвіті

В старому й новому великому світі!”*

Історія життя і праці піонерів американської України та її кращих синів свідчить про їхню незламну віру, що звідси, з вільної Америки, зможуть вони допомогти українському народові скинути вікові кайдани. Вони вірили, що як визволилась Америка, так згодом визволиться і Україна. Про Вашингтона сказано в календарі, що як тільки він „прийшов до переконання, що американцям не бути під англійським ярмом, став на чолі американських патріотів і виборів славу свободу, якою ніхто не користуються народи в Америці”. Вони вірили, що так станеться і з Україною та що вони своєю допомогою можуть до того причинитися, хоча й не застановлялись глибше, чи взагалі зможуть виконати таке велике завдання. Для них вистачало тоді вірити, а вже сама така віра додавала їм завзяття, щоб перемагати перші організаційні та національно-освідомляючі труднощі, бо ж їм з усіх усюд клали великі колоди під ноги. Одначе, справжнього запалу додавала їм завжди Рідна Земля, особливо та бунтівнича, що виявляла свій спротив не тільки в минулому, але й в сучасному, як от у кривавих виборах в Галичині, в боротьбі молоді за український університет, в сільських страйках, чи то в обструкціях українських послів в галицькому соймі та віденському парламенті і в революції з 1905 року в Україні. Тільки ті „дурні” і

„вперті”, що „родилися в ярмі, в ярмі хочуть і вмерти” — до них не промовляли.

Треба ствердити, що всі календарі У. Н. Союзу — це традиційне продовження ідейної праці тих, що на американській землі вже понад 50 років тому заціплювали наший іміграції через „Свободу” і У. Н. Союз ті високі ідеали, якими сьогодні всі ми живемо. Уже ж перший календар, виданий У. Н. Союзом, вказував американським українцям на широке поле політичної праці в Америці в користь України, вмовляючи в них словами поета навіть можливість „зірвати із Нені окови грізні”, якщо будуть „взаємною любов’ю сильні”.

Перший календар був призначений для наших імігрантів-робітників, які прибули сюди головно з Карпатських гір і в подавляючій більшості не вміли писати, а читати вчилися щойно зі „Свободи”. Календар промовляв до таких, що їх національне обличчя відбивалось тільки в мові, пісні та прив’язанні до свого обряду і церкви, в безкоштовній тузі за рідною стріхою. В одному з надрукованих в Календарі вірші пишеться:

„...з жалю тутки мало що не гину
І наче бачу нашу огорожу,
І журавель, що сперся о цембрину,
І через гори чую, через море,
Як тамки м’ятка запах шле в простори.
Як образець хто з відпусту добуде
І дивиться, і вішає на шиї,
Так я в ту хату, молячися, всюди
Дивлюся наче в образець Марії.
Як святощі мені ті стіни милі
І поріг, і бузьки на гнізді тім, білі”.

Сьогодні, можливо, не такими віршами і словами змальовуємо наші почування і наш смуток. Але чи і в тих вчених, письменників чи мистців, що недавно до нас прибу-

ли, інші на дні серця почування, ніж ті, що жевріли в душах старих наших імігрантів з карпатських гір? І чи деякі з них не переживають нині тої самої трагедії, яку переживав не один з наших, передчасно знеможених злиднями, імігрант з-перед 50 років, рідня якого залишилась у Краю та який писав: „Я сирота без вас тут і скиталець”. Як бачимо, були в Америці „скитальці” вже тому 50 років! Один з тих скитальців писав:

„...всі надії, заходи даремні,
щоб за життя дістатись на родину,
та скоро вмиру, я через бори темні,
я через море в рідний край долину,
у хату нашу, під віконце чисте,
так поможи мені днесь Боже-Христе!”

З такими думками, почуваннями і останніми письмами до рідних у краю умирав не один зі старих наших імігрантів з-перед 50, 60, чи 70 років. Але чи нині інакша судилась тут доля декому, а може й багатьом з нових імігрантів? Тільки що нині навіть останнього листа до рідні не можемо написати і з нею по Божому розпрощатись. Це ще більша трагедія, як колись. Але потіха в тому, що маємо яснішу думку щодо цього, що „день волі настане” та що ми ближче тої щасливої хвилини, коли Україна-Мати засяє „у ясному цвіті в старому й новому великому світі”, як це заповів перший на цій землі виданий Календар У. Н. Союзу.

*) Перший Руско-Американський Календарь. Коштом Тов. „Союзъ”. Впорядив Несторъ Дмитровъ. Мт. Кармел, Па. 1897. Спол. Державы повн. Америки. Зъ друкарнѢ „Свободы”. Сторін I-XXXV, 1-172, 1-24 (оголошення). Ілюстрації: Т. Шевченко, Юрій Вашингтон, Авраам Линколн, У. С. Грент, Олександр Духнович, греко-кат. церква в Ша-

мокін, Па., „русин-майнер іде до роботи”, греко-кат. церква в Мавнт Кармел, Па., Бреха, Платформа (у майні), Бреха в середині, „русин майнер вертає з роботи”, греко-кат. церква в Пітсбург, Па., греко-кат. церква в Джерзі Ситі, Н. Дж., руска школа в Майфілд, Па. Зміст: о. Нестор Дмитрів: Коротке слівце. Календар. Сильвестер Яричевський: Американським Русинам. Нестор: Перша моя функція. Мирон Кордуба: Історія Руси. С. Яричевський: Не забудь! В. Лаврівський: Чого їм так квапиться? Марія Конопнічка (переклад Василя Щурата): Ізза Моря (поема). В. Гнатюк: Найновіші вісті з Угорської Руси. Мирон Кордуба: Святий Вечір. В. Самійленко (переклад): Господар і віл. Граф Леліва: Положення Русинів в Сполучених Державах Північної Америки. Гр. Гр. (о. Григорій Грушка, перший редактор „Свободи” — Ред.): Пісня руского май-

нера. Нестор: Руске весілля з підкладом американським. Т. Шевченко: Вечір. С. Яричевський: Пещені діти. Т. Шевченко: Думка. Д. Д. Пирч: Угльокопи. Гр. Гр.: Поворот майнера на родину (вірш). Осип Маковей: Не догодиш! Іван Франко: Панщизняний хліб. П. Тимкевич: По дрова! Б-к: Америка (вірш). В. Чайченко: Грім та блискавка. — Історія першої рускої церкви в Шенандоа, Па., Руско-католицька церква в Оліфанті, Історія церкви і рускої громади в Мейфілд, Па., Руска громада в Мавнт Кармел, Па., Греко-кат. руска церква в Маганой Ситі, Па., Руска колонія в Джерзі Ситі, Н. Дж. — Сміх і правда. — Данило Млака: Американським Браттям Поклін! — Руско-американські братства в Спол. Державах Північної Америки. — Руско-католицькі священники в С. Д. П. Америки. — Тарас Шевченко. — Олександр Духнович. — Д-р Іван Франко. — Оголошення.

Микола Щербак

О, ЗЕМЛЕ РІДНА!

І знов весна... Вже на деревах птиці
Змостили гнізда, ждуть на пташенят...
Ліси збудились, — ех, би подивиться,
Як на світанку в нас ліси не сплять!

І знов би вийшли на Дніпро, на Гірку,
Де Володимир світ благословля...
Минулося... І я всміхаюсь гірко
І йду в чужі ліси, в чужі поля...

Яка безмежність — скільки тут блакиті!
Як сонце світить — скільки теплоти!..
Та не дас ніщо снаги у світі.
Як Ти дала, о Рідна Земле, Ти!

ВІТЧИЗНА

Написав О. І.

ВІДКРИВАЮ очі й підводжусь на лікті. Фосфорова стрілка годинника показує другу по півночі. А я не можу заснути. Як тільки склеплю втомлені очі, перед ними знову з'являється Вона. Я лежу в етері моїх страждань, через моря, чужими, притрушеними попелом згарищ країнами, через румовища тих, які плюнули їй в саму душу. Поругали, роздерли на шматки, а потім опустили перед нею на коліна.

Оглядаю кімнату. Ліжка застелені синіми капамі, вирисовуються густими, паралельно розставленими купками. Там сплять. Їх ніщо не турбує. Вони — люди.

По бляшаному даху бараку монотонно барабанить дощ. Дві доби падає на землю безконечна хвиля води. Небо розлізлося, розквасилось. Одинокий дуб під бараком шумить своїм лапатим листям під подувом східного вітру. Темно. А дощ тріскотить у шиби вікон.

Натягаю светер, якого мені дали зласки інші, на плечі накидаю плаща. Сестри тепер немає, а вони сплять. На пальцях підходжу до дверей і тихо залишаю передихане повітря бараку. Мені хочеться самоти.

Пригорщами дощу вітер кидає мені в обличчя. Холодні краплини затримуються на кінчику носа і скапують. Вітер тріпає полами мого виношеного плаща, з люттю тріс-

кає мокрими полами. Він дме мені просто в груди. Пронизує тіло льодовим холодом. Підводжу поморщений комір, наче б він міг мене загірті.

Мокра стежка веде вниз, в долину. По обидва боки висока папироть, по якій розгулює вітер, а спереду берези втомлено згинаються під силою розбурханої стихії. Їх високі кучеряві голівки, ледве вловимі зором на фоні розплаканого темного неба, хилиються за вітром, тріпають невидними листочками.

Зупиняюсь. Тут немає нікого. Лише вітер, дощ і я. І шум розгублених берізок.

І знову на екрані марень бачу її. Вона дивиться на мене своїми добрими очима і я знаходжу в них спокій. Якесь блаженне чуття оповиває мене.

Ніжні руки пестили мене в найтяжчі хвилини поневірянь. В них їржаві цвяхи. Один принесений з півночі, другий вбила її в змуляну долоню культурна Європа. Вона стояла на переломі двох світів, і вони її розп'яли.

Мучили її по черзі. Спочатку Схід. Потім Захід. З нього прийшла культурна нація Європи.

Краплини крові одна за одною стікають донизу. Нага, поругана, з цвяхами, що пронизали долоні, які я колись цілував, з цвяхами в змуляних вічним стисканням ногах.

Я дивлюся в її великі очі. Вони

ворушаться. В них немає сліз. Вони спокійні. Спокійні очі матері, що вірить у щастя своїх дітей, розігнаних негodoю історії по цілому світі.

Розп'ята, стоїть гордою, недоторканою, святою.

Найперше я її бачив у тридцять третьому. Ще хлопчиком. Носив полотняні штанці на шлейочках. Бігав босий по чужих городах, крав нестиглі овочі. Ловили, били, безрезовими різками, а Вона лежала, опухла, під похилим тином. Закутана в ганчірки. На набряклих, як колоди, ногах прив'язані мотузками рвані галоші. Я бачив її скрізь. По оброслих бур'янами хатах, між буйними будяками на сільському вигоні. Бачив її на греблі, де великими колесами крутив водяний млин. — Вона лежала на брудному колгоспному підвір'ї. На східцях школи, під сільрадою...

Скрізь, скрізь... на кожному клаптикові землі. На кожному кроці.

На базарах Вона міняла останній сувій полотна, витканий муравлиною працею. Міняла на кусник хліба.

Я пішов... і знову зустрів її. В арештантському убранні, з казанком у відморожених руках Вона стояла разом зі мною за злиденною порцією тюремної баланди. Її що ночі викликали. Допитували. Били до непритомності. Виривали нігні, морили голодом, пекли залізом.

І все за те, щоб схилила голову й вклонилась.

Вона залишилась негнutoю і не підкупною. Стояла на холодних перекрестях Сибіру — непокірна, з високим чолом.

Дощ стихає. Тільки з берізок ла-

паті краплі, чую, вітер здмухує на густу листву папороті. Витягаю з кишені недокурену цигарку, блиснув вогником сірника. Він погас, стало ще темніше.

Проїшли роки. Я знов удома. Залиті сонцем житні степи горіли. Їх толочили чужі чоботи, повзли танки з заходу. Вона, схвильована, дивилась, бачила кожен крок тих, що звали себе „визволителями”. Вона глянула їм прямо у вічі. І вони її злякалися. Полювали за Нею, як за найбільшим своїм ворогом. І знову Вона висіла на базарних площах, на рідних роздоріжжях, на телеграфних стовбах, на дротах Дахау, Бухенвальну. Її гонили чужими дорогами, били палицями, стріляли в саме серце.

Вона не вмерла. Вона живе вічно.

І знову роки відлетіли у вічність. Ті, що хотіли її подолати, сховалися в румовищах своїх домів і з панів повернулися в злиденних кнехтів. Мовчки чистять москалям чоботи.

А її?.. Її розпинають знову.

Вітчизно! Моя далека, розп'ята Вітчизно!

Дотик чиєїсь руки на мойому плечі. Заплющую очі.

Сестра.

Мовчки бере за руку і веде назад до твердого шпитального ліжка.

Я не противлюся. Але коли виходим на горбок, я ще раз повертаю голову назад і шукаю в темряві...

— Що ви там бачите? — питає сестра.

Ступаю ще крок вперед й вітер хапає мої слова:

— Там бачу її!

БУРЯ НА АТЛАНТИКУ

(ЕМІГРАНТСЬКА ДУМА)

Написав: Іван Скиталець

Ой, у П'ЯТНИЦЮ рано вранці то не турки ясир гнали,
То славні бременські молойці на авта народ хрищений саджали,
До моря синього, моря німецького проводжали.

А на тому морі кораблі мов білі лебеді хитаються,
До бранців здалека усміхаються,
Що ясир кінчається, земля турецька-німецька лишається.
Гей, поїдемо браття, поїдемо,
Землю круглу, землю великую кругом об'їдемо,
На ясні зорі, тихі води колись доб'ємося!

Сотні чотири їх народу хрищеного вже на море випливає,
Думки у рідну землю засилас,
О путь щасливу, путь добрую Господа Милосердного благас.
Проїхали вони море німецьке,
Минули землі голяндські, бельгійські, французькі,
Пропливли вони й пролив Ляманський, де море спінене грає,
Горді скелі землі англійської обмиває.

А на третій день уже й землі не стало,
Тільки води безмежні, океани безбережні,
Та небо ясне над ними та ясне сонце сіяло.

А на третій день і сонце ясне померкло.
Стали буруни набігати, стали тучі від моря йти,
Сині-грозові тумани зніматись,
Стала хвиля супротивна кораблем як лушпинням горіха кидати.

Кидає день, кидає другий, а на третій у вівторок
Впали покотом від знемоги всі...

І каже пан-отець, що з народом плив: „Уже нам світа-волі не видати,
Уже нам серед моря пропадати.
Прогнівив хтось Господа Милосердного,
Та певно грішників окаєнних повно серед нас.
Не хоче Господь, щоб насіння тее
На новій землі старе зло чинило,
Та потопом, та мором нищить-убиває.
Сповідаймося, панове товариство, собі й Богу святому,
А чей молитви наші вислухає, милосердя свої пошле.”

То стало товариство сходитись-збиратись,
Стали у груди битись, із гріхів сповідатись.
То що перший Микита Крамаренко став сповідатись,

Став свої гріхи товариству всьому та морю розбурханому казати.
„Може то мій гріх, панове товариство, до неба о пімсту взиває,
Може то кривда людська мене наздоганяє,
Вас усіх за мене карає.
Мав я у таборі крамничку невеличку,
Торгував чим попало, чим пристало й не пристало,
Аби грошників прибавляло.
Дер я з брата рідного, діпіста бідного шкури десятиї,
Тепер мабуть мої мастки триклятії, людською кривдою збиті,
Не дають нам жити.
То я нині Господу Милосердному каюсь,
Неправом зібраних грошей зрікаюсь.
То нехай синє море прийме та нас усіх помилує”.
І витягнув він гаманець повний, набитий, туго перев'язаний,
У море кидає . . .

Ахнуло, плеснуло з дива море, піднялись хвилі як гори,
Відбігли аж до обрію й вернулись знову грізніі.

То що другий тоді сповідатись став Лизогуб Василій:
„Що море синє не вщухає,
Мабуть воно про мої гріхи тяжкії-преважкії знає.
Був я у таборі риба велика,
Так звана Суспільна Опіка.
Добра-мастки під моім ключем ховались,
За моєю волею розділялись.
То ділив я по рівному,
То швагрові, то сестриці, а то братові рідному,
Що приятелеві, знайомому і кому любо бувало,
А мені найбільше попадало.
А що люди бідніі, сироти безрідніі, а що вдови беззахисні
Під дверми у мене тижнями даремно вижидали,
Зі сльозами о поміч і для них благали,
То певно мене сльози вдовині та проклони людськії наздоганяють
І вас усіх за мене карають.
То вам, громадо, і Вогові Святому каюсь,
Що неправду чинив велику.
То ось вам перстень діяментовий,
Блискучий, бо сльози людські пролиті в ньому,
Хай кривда людська мене не здоганяє,
Нехай синє море скарб той приймає!”
І кинув.

Плеснуло з дива море,
Знялися хвилі як гори,
Відбігли аж до обрію й вернулись знову грізніі.

То ще третій тоді сповідатись став Писаренко Галактіон Немирич:
„Гей, коли море синє не вщухає,
Мабуть воно про мої діла темніі, пляни тасмніі знає.
редактором газет прерізних,
їх партій лідером перебіжним,
ра мого редакторського то не правда,
убов до брата, до ближнього, а їдь пекуча текла-спливала.
А хто цієї їді ковтнув, ненавистю його серце сповнялось,
І незгода і крамола скрізь між нами розсівалась.
Везу і тепер я програми різніі, пляни тасмніі-грізніі,
Як на новій землі своє діло знову почати.

Та мабуть Господнє терпіння вривається,
Мабуть кара за мої діла Каїнові зближається.
То я своїх плянів і задумів зрікаюся,
Програми безпутящі, оманні відкидаю!"
І витягнув він з кишень паперів звої великії
У море кидає.

Аж потемніло море, почорніло,
Аж захлиснулось з дива, оніміло.
А як всю їдь чорнильну сполокало,
Редактору піний букет признання аж на борт послало,
Та ще більше розгулялось.
І каже пан-отець, що з народом плив:
„Уже нам світа-волі не видати,
Уже нам серед моря пропадати.
Сповідалися ми з гріхів прерізних,
Та має ще хтось серед нас гріх великий,
Що милосердя Божого не знає.
А хто цей гріх ховає, нехай усім сповідає".

І підвівся тоді Іван та Перекотиполе,
У груди б'ється, зідхає.
„Що море синє не вщухає, воно про мій гріх знає.
Кинув я давно землю рідную, батька, матір, братів, сестру бідную,
Пішов по світу скитатись,
Як те перекотиполе то сюди то туди котитись-хилитись.
То забув я вже і землю рідную, батька, матір, братів, сестру бідную,
Ні думки про них ні згадки не маю,
Ні сльози не пролив, ні в молитві не згадаю,
Бо у грудях уже не серце а камінь маю!"

І схилився він у жалю великому, на синє море споглядає,
А з очей нараз сльоза гаряча, як вогонь текуча спливає,
У море на хвилі спадає...

А як впала вона на хвилі темнії розбурхані,
Нараз чудо-диво сталося:
Стали води ясніти, соняшним сяйвом займатись,
Стали хвилі рівнятись, опадати,
Стала тиша на морі розстилатись.
То весь народ хрищений тоді на ксліня вправ,
Господу дяку заслав, по трудах-горю відпочивав.

А рано вранці земля нова з моря вставала,
Ще здалека їх вежами підхмарними вітала.
А чий то город? Чи турецький?
Чи не проклятий бусурменський?
Чи не поганські мінарети,
Під серпом місяця мечеті?
І проясніли очі хрищеного народа,
Ім назустріч плівла з смолоскипом Свобода.

Звернення Воюючої України до всієї української еміграції

БРАТИ НАШІ, РОЗКИДАНІ ПО ДАЛЕКІЙ ЧУЖИНІ!

Вже минуло чотири роки, як закінчилася в Європі війна. Але не закінчилася вона в Україні. Вже чотири роки ви маєте змогу бачити, як народи Західної Європи, Америки відбувають своє життя в мирній обстановці. Але в Україні миру немає! В Україні даліше кипить жорстока боротьба, не втихають стріли, не вгасають пожежі. На фабриках і в заводах, в колгоспах і одноосібних господарствах, школах і установах, в лісах і горах, в Україні, в далекому Сибіру і Казахстані, скрізь стоїть український народ на визвольних барикадах. Стоїть скривавлений, але невгнугий, неподоланий, нескорений.

Сповнений ненавистю до неволі і рабства, насильства і безправства, він виповів нещадну війну російсько-большевицькому імперіялізмові. Свідомий справедливості своєї справи, він підноситься сьогодні на вершини посвяти і героїзму.

Взявши раз свою долю в свої руки, він рішився кувати її до кінця. І кує її без перепочинку, кує невтомно, неустрашимо.

Станувши в авангарді священної боротьби народів за повалення тоталітаризму, деспотії і терору — сталінського СС-СР, він мужньо і гідно виконує цей великий і відповідальний обов'язок. Він високо підніс сьогодні прапор, на якому написані дорогі для всіх народів і людей слова: Воля народам! Воля людині!

В цій жорстокій боротьбі, рівної якій не знає історія, не сміє стояти осторонь жоден українець, жодна українка. В ній мусять приймати участь всі українці, не зважаючи на те, де вони сьогодні знаходяться. На Вас, брати наші, розкидані по чужині, Воююча Україна дивиться як на відтинок єдиного фронту нашої великої боротьби, яка має загальнолюдське значення. Воююча Україна дивиться на Вас як на бойовиків великої визвольної справи, які відкрили фронт в Західній Європі, країнах Америки, Австралії, скрізь де живе хоч би один українець. На Ваші позиції Воююча Україна шле Вам бойовий братній привіт.

Батьківщина уважно прислухується до всього, що діється серед української, як старої так і нової еміграції. Український народ пильно слідкує за тим, чи фронт на еміграції йде

крок в крок з фронтом на Землях, чи від нього відстає, не за-ломлюється. Народ є вправі вимагати, щоб українська еміграція ні в чому не відставала на висоті завдань, що їх історія поставила перед нею.

Воюючи Україна насамперед вимагає, щоб українська еміграція гідно і відповідально реперезентувала свій народ і його визвольну боротьбу перед зовнішнім світом.

Україна щойно виходить на міжнародню арену. Світ ще мало знає про неї, а багато з того, що знає, — неясне й викривлене. Змінити такий стан, занести до всіх народів і людей поза межами ССРСР правду про Україну, і її боротьбу — це в першу чергу Ваше завдання, українська еміграціє. Край в цьому напрямі зробив і продовжує робити все., що тільки в його силах. Своєю боротьбою край створив великий капітал, і Ти, українська еміграціє, мусиш використати його в інтересах визвольної справи на міжнародньому відтинку.

Доля розкинула й розкидає Вас по всіх країнах світу, по найвіддаленіших його закутках. Але не час нарікати сьогодні на жорстоку долю! Її треба повернути на добро цілого українського народу; те що Ви сьогодні опинилися майже серед усіх народів світу, Ви мусите широко використати для того, щоб ці народи якнайповніше пізнали Україну, український народ, його змагання в минулому, його героїчну боротьбу сьогодні.

Пам'ятайте, що сьогодні кожний українець за кордоном — це представник Воюючої України.

Пам'ятайте, що дивлячись на кожного з Вас, чужинці дивляться на весь український народ, що оцінюючи кожного з Вас, вони оцінюють весь наш народ.

Тож кожний ведіть себе так, щоб не плямити свого народу, поступайте ж так, щоб постійно помножувати славу його. Щодня ставте перед собою питання: що доброго і корисного зробили Ви для України?

З Україною Ви мусите бути якнайтісніше духово пов'язані. Ви мусите жити нею, її прагненнями і боротьбою. У Вас не сміє вселюватися зневіра в успіх великої справи. Вас не сміють підточувати сумніви щодо правильності нашої боротьби на Землях. Інакше Ви ніколи не запалите чужинців вірою в справедливість наших змагань, не прищепите їм переконання в доцільності нашої боротьби, не з'єднаєте прихильності для свого народу.

Воюючи Україна вимагає, щоб українська еміграція була палким носієм ідей, за здійснення яких бореться український народ.

Усвідомляйте чужинців в необхідності розподілу ССРСР на вільні національні держави всіх його народів. Доказуйте їм, що незалежних держав прагнуть і за їх здобуття завзято і мужньо боролися й боряться всі поневолені народи ССРСР. Роз'яснюйте їм, що розподілу ССРСР вимагають інтереси всіх народів світу, бо тільки цим шляхом можна раз на завжди зн. щити небезпеку відродження російського імперіялізму, який сьогодні у формі більшевизму загрожує цілому світові.

Поширюйте скрізь концепцію побудови міжнароднього ладу, спертого на системі вільних незалежних держав усіх народів. Тільки така система створить найкращі передумови

для успішної політичної, економічної і культурної співпраці і єдності між народами, бо дасть змогу будувати її на основі справжньої рівноправності, добровільності, взаємної пошани і довір'я. Тільки така система здатна виключити кровопролитні війни і забезпечити тривалий мир у світі.

Роз'яснюйте чужинцям, що український народ бореться за здійснення передових ідеалів людства, за волю для народів і людини, за справжній демократизм, за справедливий соціальний лад, при якому не буде ні визискувачів, ні визискуваних.

Воюючи Україна вимагає, щоб українська еміграція не втомно несла правду про сталінське СССР до всіх народів світу і активно мобілізувала їх до боротьби проти російсько-большевицького імперіялізму — цього найбільшого ворога всього людства.

Світ ще цілком недостатньо знає правду про СССР. Він ще не здає собі повністю справи навіть в тому, що російсько-большевицький імперіялізм загрожує йому самому. Відкрити перед усіма народами правдиве обличчя большевизму, здерти з нього маску демократії і соціалізму та показати його в усій огидній наготі, — це Твій великий обов'язок, українська еміграціє!

Допоможи прозріти мільйонам чужинців, які ще щиро вірять у соціалізм в СССР. Розкажи їм про жахливе гноблення народів в СССР, про колоніальний грабіж їхніх багатств, про нечуваний визиск і рабське становище робітника, про новітнє кріпацтво в колгоспах, про придушення інтелігенції.

Покажи перед цілим світом цю „найдемократичнішу” країну, де терором гонять до виборчих урн, де примушують народ голосувати за його катів і гнобителів, де суди є органами насильства і безправства, де людині не тільки зав'язаний рот, але і скута думка, де людина замінена в безправного раба, де мільйони заслані в тюрми і концтабори.

Відкрий перед усіма народами цю країну, в якій задущена релігія, обезчещена церква, закута свобода сумління, потоптана не тільки християнська, але й загальнолюдська мораль, а на глум і ганьбу всього людства шумно реклямується райські свободи та зберігається церква, яка по суті є тільки додатком МГБ і МВД. Розкажи про знищення української Автокефальної і Греко-католицької церков, про помордованих і засланих українських єпископів, священників і вірних. Роз'ясни чужинцям, що теперішня російська православна церква не має нічого спільного з вільною церквою і являється емведівською агентурою. Закликай усіх християн всіх вірних і інших релігій до рішучої боротьби за знищення смертельного ворога людства — большевизму.

Воюючи Україна вимагає, щоб українська еміграція була активним співорганізатором єдиного фронту всіх народів, поневолених і загрожених російсько-большевицьким імперіялізмом.

Російсько-большевицькі імперіялісти поневолили вже багато народів, а всім іншим народам світу готуються накинати ярмо завтра. Всякі большевицькі заяви про можливість мирного співіснування двох систем — це тільки облудна пропаганда. А на ділі всі зусилля кремлівських верховодів спрямовані на підготовку нової війни для загарбання цілого сві-

ту. Все життя ССРСР підпорядковане цій одній меті. Надії Західного світу, що війну можна відвернути — марні надії, будовані на піску. Війни світові не уникнути ні в який спосіб.

Цю істину, Ти українська еміграціє, мусиш проповідувати на кожному кроці серед народів Заходу. Вона повинна бути для Тебе вихідною в Твоїх практично-політичній роботі серед цих народів. Скажи їм ясно, що сьогодні перед цілим світом стоїть питання не про те як уникнути нової війни — вона неминуча, — а про те, як врятувати волю, незалежність і культуру, як уникнути людству рабства і заглади — а це не є неминуче. І Ти їм мусиш ясно відповісти, що єдиний для світу рятунок, — це найскоріше і повне знищення російсько-большевицького імперіялізму на його сьогоднішніх вихідних позиціях. А цього можна добитися тільки організованим зусиллям єдиного фронту всіх народів, поневолених і загрожених російсько-большевицьким імперіялізмом.

Ти, українська еміграціє мусиш не тільки проповідувати потребу такого фронту і в його необхідності переконувати світ, Ти мусиш робити все можливе для того, щоб антибольшевицький фронт набрав конкретних форм. Для того Ти мусиш озброїтися не тільки вірою в справедливість тієї справи, але також мусиш виявити найбільше організаційних здібностей, толеранції і витривалости, бо об'єднувати треба всіх людей, які прагнуть волі, без різниці расової, національної і релігійної приналежності, без різниці їх політичних переконань.

Насамперед Тобі треба докладати всіх зусиль для того, щоб згуртувати в єдиний антибольшевицький фронт еміграцію всіх народів підбольшевицької Європи і Азії та поневолених нещодавно нових народів Центральної і Південної Європи.

Дотеперішні успіхи на цьому відтинку Край вітає з найбільшим признанням. Розбудувуй і поглиблюй ці успіхи, українська еміграціє! Невтомно і вперто переборюй всі труднощі і різниці, які стоять на перешкоді до повного об'єднання еміграції народів ССРСР. Зміцнюй це об'єднання в його організованих виступах, як серед еміграційних мас, так і перед зовнішнім світом.

Рівночасно з акцією об'єднування еміграції і поневолених народів ССРСР, Тобі українська еміграціє, треба вести якнайактивнішу роботу серед народів Заходу для згуртування антибольшевицького фронту всіх волелюбних людей світу. Вхोдь у зв'язки і затіснюй їх з національними і міжнародними організаціями, які борються за людські права і свободу. Змагай до створення міжнародної організації, яка ставила б своєю метою боротьбу проти імперіялізму і тоталітаризму, за захист прав народів і людини.

Пам'ятайте, Брати на еміграції, що справа організування єдиного антибольшевицького фронту всіх народів — це не тільки завдання керівників політичних партій. Це обов'язок кожного з Вас. Пам'ятайте, що справу антибольшевицького фронту, так само, як репрезентування українського народу, можна ставити не тільки серед політичних і державних кіл інших народів та на дипломатичних шляхах. Цю справу можна і треба ставити серед найширших мас усіх народів Заходу на фабриках, шахтах, фармах, школах і установах. Тільки тоді, коли в антибольшевицький рух включаються найшир-

ші народні маси, коли цей рух матиме таку широку базу, він буде здатний знищити свого ворога.

Пам'ятайте, що поширювання правди про СРСР, мобілізування і організування народів на боротьбу проти більшовизму — це місія всесвітнього загальнолюдського значення. Тож будьте гідними цієї великої місії, яку поклала на Вас історія. Виконуйте її з апостольською відданістю і завзяттям, виконуйте її з такою мужністю і посвятою, з якою боряться сьогодні повстанці. Якщо виконаєте її, з вдячністю згадуватимуть Вас наступні покоління всіх народів.

Для того, щоб виконати всі ці відповідальні обов'язки, Вам Брати на чужині, треба бути об'єднаними, а не розбитими, Вам треба діяти однозгідно, а не розрізнено. Воюючи Україна рішуче вимагає від української еміграції повної єдності, єдності ділової, а не паперової, єдності на базі вільної боротьби народу на Українських Землях.

Стан, який існує сьогодні, не сміє продовжуватися. Не сміє бути жодного розподілу на греко-католиків і православних, автокефальників і соборників, а зокрема на „східняків” і „західняків”. На такий розподіл не можна байдуже дивитися. Еміграція мусить докласти всіх зусиль, щоб цілком знищити шкідливі наслідки довгої неволі і штучних кордонів, яким ділили і ділять окупанти живе тіло українського народу. В спільній праці і боротьбі мусять щезнути всі різниці між українцями. Свідома частина еміграції мусить зробити все, щоб якнайскорше піднести рівень національної свідомості і політичної виробленості національно несвідомої частини еміграції. Це дуже важливе, прямо центральне завдання теперішнього життя української еміграції. На неї теж падає вся відповідальність за успіх цієї справи.

В такий відповідальний момент, в такий важкій ситуації, в якій знаходиться сьогодні український народ, українська еміграція не може дозволити собі на жадні роздори і партійну гризню. Сьогодні всі партійні розходження мусять уступити, мусять бути підпорядковані одній меті, одній справі — справі визволення українського народу. Розподіл сьогодні може йти не по лінії тих чи інших партій, а по лінії патріотів і зрадників українського народу.

Край вбачає лихо не в існуванні різних партій на еміграції, а в тому, що ці партії не вміють співжити і співпрацювати ні між собою ні всередині самих себе. Край обурений занепадом політичної і громадської моралі серед української еміграції, що завдає шкоду цілій визвольній справі, що в очах чужинців ганьбить цілий нарід і формує фальшивий погляд на боротьбу на Землях. Воюючи Україна обурена тим, що в партійній боротьбі на еміграції розмінюються загально-національні цінності і святощі. Воюючи Україна найрішучіше засуджує всіх тих, які не хочуть підвестися вище своїх вузьких партійних інтересів, які спекулюють визвольною ідеєю.

Край з прикрістю стверджує, що саме серед еміграції знайшлися люди, які довгий час взагалі сумнівалися в існуванні на Землях Української Повстанської Армії, Української Головної Визвольної Ради і Визвольної Організації Українських Націоналістів, а деякі і виступали проти них. Треба було аж рейдуючих відділів УПА треба було живих свідків, треба було повстанням пройти серед боїв понад тисячу кіло-

метрів, щоб остаточно переконати своїх невірних Томів, що УГВР, УПА ОУН існують, що вони діють і борються на Українських Землях. Але навіть після цього є ще на еміграції люди які всіляко намагаються применшувати значення боротьби на Землях, звужувати їх розміри, обезцінювати політично. Край закликає всіх цих людей, припинити будь-яке обезцінювання визвольного руху на Землях і віддати всі свої сили інтересам Воюючої України. Тим, які засліплені своїми власними інтересами, не знайдуть відваги і охоти покинути свої виступи проти Визвольного Руху на Землях і свідомо продовжуватимуть обезцінювати його — Край виразно заявляє, що їх роботу він розглядатиме як злочин щодо українського народу і його визвольної боротьби в Україні.

Брати на еміграції! Край сьогодні досягнув повної єдності, еміграція мусить піти слідом за Краєм. Всі, хто на правду боліє боєм свого народу, хто справді прагне його визволення, хто сповнений щирим бажанням віддати себе народові, кому дорога ідея української держави, — об'єднуйтеся в спільному зусиллі для досягнення нашої Великої Мети. Створіть міцний єдиний фронт і виступайте перед зовнішнім світом здецидовано і однозгідно. Хай політична зрізничкованість української еміграції буде спрямована на формування і ріст української політичної думки, а не на партійну гризню. Докажіть, що Ви розумієте історичну вагу теперішнього моменту і стоїте на висоті своїх завдань. Будьте прикладом єдності і організованості для інших народів, бо єдність і організованість потрібна всім народам, щоб переможно закінчити боротьбу з большевизмом.

Брати емігранти, що працюєте на фізичних роботах! Не маючи змоги повернутись на Батьківщину, Ви опинились на фабриках, шахтах і фармах майже усіх країв поза межами СССР. Ви сьогодні працюєте поруч з робітниками усіх національностей. Ви сьогодні працюєте в тому середовищі, де є найбільше тих людей, які впали жертвою большевицької забріханої пропаганди. Допоможіть мільйонам цих робітників отрястися з пут большевицького обману. Переконайте їх силою свого довгого досвіду, що в СССР немає жадного соціалізму, що СССР — це країна найреакційнішого тоталітаризму і тиранії. Запаліть їх вогнем своєї ненависті до російсько-большевицького імперіялізму, бо в душі вони так само ненавидуть всяке рабство, насильство і безprawство, як і Ви. Зав'язуйте біля варстатів дружбу з ними, закладайте основи тісної дружби між їхніми народами і українським народом.

Приймайте участь в працях робітничих організацій західних народів і будьте прикладом дружності і солідарності. Творіть країнські робітничі організації і обстоюйте свої права. Широко розбудовуйте своє культурно-освітнє життя.

Приймайте участь в праці міжнародних антибольшевицьких профспілкових об'єднань і репрезентуйте там мільйони українських робітників, які не мають змоги вільно говорити від свого імені. Боріться разом з усіма робітниками проти імперіялізму і тоталітаризму за справжню демократію і соціальну справедливість.

Українські поети, письменники, мистці, люди науки, працівники преси на еміграції! На українських Землях цілком

задушена українська вільна наука і культура. В глибоке підпілля загнане вільне слово. В цих умовах на Вас спадає велике завдання розбудувати українську культуру і науку, збагачувати її скарбниці новими цінностями і надбаннями. Край з радістю відмічає сьогоднішні творчі здобутки української еміграції на полі науки і культури і закликає до ще більших зусиль в цьому напрямі.

Розбудовуйте і зміцнюйте нові осередки української культури і науки, концентруйте в них всі творчі сили, що знайшлися на еміграції. Дикладіть всіх зусиль до якнайкращого розвитку українознавства, бо саме воно піддається на землях жаклигим перекручуванням і фальшуванням з боку російсько-большевицьких окупантів. Вирощуйте молоде наукове поповнення!

Використовуйте кожну нагоду для того, щоб гідно репрезентувати українську науку й культуру перед зовнішнім світом. Невтомно популяризуйте її надбання. Скрізь несіть українську музику, пісню, сцену. Наладняйте і затіснюйте зв'язки з культурними і науковими організаціями та окремими представниками науки інших народів! Не пропускайте ні одної можливості внести свій вклад в працю міжнародніх культурно-наукових організацій! Хай світ побачить у всій повноті українську культуру і творчі здібності українського народу.

Українські жінки на еміграції! Край радіє Вашою активністю і організованістю та досягнутими в результаті цього успіхами. Ще більше зміцнюйте свою організованість, ще ширше розгортайте свою активність, як на внутрішньо-еміграційному, так і на зовнішньому відтинках, пильно зберігайте на еміграції в громадському і родинно-особистому житті світлі традиції українського жіноцтва. Використовуйте кожну нагоду для праці серед жінок Заходу. Освідомляйте їх в страшній небезпеці з боку большевизму. Ворушіть сумління всіх жінок і матерей на світі рабським становищем жінки СРСР, знищенням родини, долею мільйонів дітей, заморених голодом, запропорених по тюрмах і на засланнях, від своїх матерей насильно відірваних і долею безпритульних. Хай жінки всіх народів займуть своє місце у загально-людській боротьбі проти большевизму.

Українська молоде! Ти на еміграції мусиш піти в авангард визвольної боротьби, як в ньому йде молодь на Землях. Ти мусиш цілком віддати себе інтересам Воюючої України і бути готовою на кожний її поклик, щоб стати поруч своїх друзів, що зі зброєю в руках борються за визволення народу, за щастя, радість і творчу працю української молоді в українській державі. Ти мусиш бути високо організованою і активною, мусиш постійно сталити свою ідейність та невпинно підносити свій рівень загального і фахового знання та політичної вироблености. Своє перебування серед інших народів широко використати для того, щоб навчитися всього, що в них доброго і корисного, щоб засвоїти собі їхній досвід праці у всіх галузях життя і державного будівництва. Але пильно зберігай себе перед розкладовими впливами, які розхищували б твою ідейність та підривали моральну стійкість.

Перед Тобою, українська молоде, як і перед цілою нашою українською еміграцією, стоїть завдання зазнайомлювати чужинців про визвольну боротьбу українського народу. Роби це при кожній нагоді і всіма засобами. Використовуй для цього свої особисті знайомства і зв'язки з молодіжними організаціями інших народів і міжнародними організаціями молоді. Запалюй молодь усіх народів на боротьбу проти большевизму. Вона найскорше зрозуміє Тебе, бо кожна молодь найживіше обурюється на неправду і насильство і завжди готова боротися проти них.

Бійці і Командири рейдуючих відділів УПА! Ви мужньо виконали своє завдання, покладене на Вас Українською Головною Визвольною Радою. Край із запертим віддихом слідкував за Вашим рейдом, а його успішне закінчення викликало в Краю величезну радість. Весь народ радіє, що Ви добилися аж за другу стіну большевицької тюрми народів, щоб там перед цілим світом скласти протест проти гноблення українського народу російсько-большевицькими загарбниками і сказати правду про визвольну боротьбу на Землях.

Ваш прихід в Західню Європу, як безпосередніх учасників і живих свідків визвольної боротьби на Землях, докорінно вплинув на зміну поглядів чужинців на нашу визвольну боротьбу і поклав кінець фальшуванню правди про цю боротьбу. І в цьому Ваша велика заслуга для цілої визвольної справи. Історія гідно оцінить Вас.

Хоч Ви опинились сьогодні далеко від Рідних Земель, боротьба для Вас не закінчена. Ворог, який гнобить Вашу Батьківщину, діє і там, і Ви мусите боротися проти нього так, як ще недавно Ви боролися із зброєю в руках в Україні. Продовжуйте на чужині зберігати і плекати героїчні традиції Української Повстанчої Армії і високо несити прапор її слави.

Брати на чужині! Внедовзі Ви ще більше розсієтесь по цілому світі, ще далі опинитеся від Батьківщини. Але знайте, що все це тимчасове, що перебуванню на чужині, Вашій тузі за Батьківщиною неминуче прийде кінець.

Коли заграють воскресні дзвони і в могутньому гомоні слави встане Україна, всі Ви раз назавжди повернетесь на Батьківщину. І тоді, „в сім'ї вольній новій” зберуться усі, порозкидані по цілому світі діти України, щоб разом у щасті і радості будувати своє власне славне вільне життя. І здійсняться тоді слова нашого великого Пророка:

Встане Україна,
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі невольничі діти!

Вірте в це сильно і боріться всі мужньо, щоб цей великий день настав якнайскорше.

Не зважаючи на всі неймовірні труднощі, Воююча Україна боротиметься так завзято, як вона боролася дотепер, не жаліючи ні труду, ні крові.

Воююча Україна робитиме все, що в її силах, щоб український народ якнайшвидше і раз назавжди побудував свій ве-

личний Храм Волі, щоб Ви могли вернутися в Україну не як наймити, а як її вільні господарі.

ВІД ІМЕНИ ВОЮЮЧОЇ УКРАЇНИ:

Член УГВР, голова підпільної Гр.-кат. Церкви — о. проф. **М. Лаврівський**

Голова Генерального Секретаріату УГВР і Головний Командир УПА, Генерал-хорунжий УПА — **Р. Лозовський-Чупринка**

Заступник Голови Генерального секр-ту УГВР, член УГВР — **В. Коваль.**

Член УГВР — проф. **Г. Зелений**

Начальник Політвих. Від. Голови Штабу УПА, сотн.-пвх. —

П. Полтава

Член Головного Штабу УПА, майор УПА — **Д. Сокіл**

Командир УПА — Північ, майор УПА — **М. Дубовий**

Член проводу ОУН на Українських Землях — **П. Максимович**

Член проводу ОУН на Українських Землях, журналіст — **О.**

Горновий

Член Штабу УПА — Захід, сотник УПА — **В. Хмель**

Командир Воєнної Округи УПА — Захід „Говерля”, майор

УПА — **В. Грім**

Керівник ОУН на Півн.-Зах. Українських Земель — **З. Савченко**

Керівник ОУН на Осередньо-Схід. Українських Землях — **І.**

Василенко

Керівник підпільних організацій юнацтва ОУН, сотн. УПА —

Р. Ільницький

Керівник підпільного Українського Червоного Хреста — **А.**

Шибалинська

Керівник Округи ОУН на Зах. Українських Землях — інж.

К. Владан

Керівник Округи ОУН на Східньо-Український Землях — **І.**

Будько

Керівник Округи ОУН на Північно-Зах. Українських Землях

— **Т. Ліян**

Керівник ОУН на Буковині — **С. Сталь**

Редактор підпільних видань — проф. **С. Кузьменко**

Художник — **Д. Бей**

Лікар УПА — **І. Фесенко**

В Україні, в м. жовтні 1949 р.

ПІСНЯ УПА

Ну що ж як умерти прийдеться,
У похідній шинелі в житах?
Ми у вічі сміємося смерті.
А вмірати прийдеться лиш раз!

Ну що ж, що хтось буде ридати,
На воротах даремно ждучи?
Будуть нам маршової співати --
До атаки гранати рвучись!

Наша сотня ударна, залізна,
Наша сотня в боях багатир,
Нас Тризуба веде знам'я грізне
І завзятий наш Друг-Командир!

За потоптану честь України,
За поганьблену Волню святу,
Ми ідем, щоб підняти з руїни
Українську Державу нову!

ЧЕРЕЗ КОРДОН

Написав: Іван Смолій

ВОНИ лежали глибоко зариті в соломі, на горищі бойківської хати. Над ними розпростерлася солом'яна крівля. Головки сніпок збилися тісними рядами вздовж лат, як добрі душі, щільно, мовчки, ніби щоб скрити їх від людських очей і від проймаючого холоду, що віяв з пустої стодоли й загат.

У кругле віконце в щиту крівлі просочувалося трішки денного світла, що тепер поволі гасло. Врешті стало невидно ні ряду сніпок, ні крівлі, ні навіть облич друзів. Їх голови були близько, так близько, щоб можна було розмовляти шепотом.

— Нарешті знову вечір — зашепотів один.

Ніхто не відповів йому. Лиш згодом.

— От, і застрягли ми!

Тепер мовчанка стала довга, гнітуча. Їх трьох продумувало всоте своє незavidне положення. Вже тиждень сиділи так на горищі бойківської хати кінець гірського села. Учитель Власій Оксаненко, його сердешний друг, студент Фіялка, та третій, селянський хлопець з їх району, Сергій Гайдук.

Тому кілька тижнів так же вкупі схилялись їх голови над столом, над розложеною картою в мешканні учителя Оксаненка. Леда день хвиля чергової нищівної чистки

мала захопити і їх, проте обмірковували плян втечі, визначували тоді маршруту. Як вийти з району, щоб не завважила цього міліція ні НКВД, як проїхати поїздом до такої ж станції. Потім вийти, бо залізничий шлях повертається на схід, а їм треба на південь. Підуть ось цими місцевостями. Щораз ближче до магічної лінії, до кордону. Це в горах. Ось зазначені гірські хребти. Поміж ними в'ється тоненька, чорна жилка хвилястими, химерними закрутами. Кордонна річка. Її перейти, переступити і там уже інший світ...

Спершу все йшло як по плану. Під Новий Рік проїхали щасливо поїздом. Висіли. Тепер вів уже Гайдук. Проходили ночами з села до села і знайомі люди траплялись Гайдукові ще з тих часів, коли цими ж місцевостями, оминаючи польську поліцію і терористів, скрадалились в Карпатську Україну.

Врешті останній етап. Бойківська хата в потоці край села... З-під навіяної снігом стріхи блистять малі віконця, обложені кругом суцільною стосою рубаних дров. Вузька стежина слідів у снігу від воріт до сіней, до одностайних дверей. Чітко згадувався той вечір, коли по важкому марші засніженими полями стали на подвірю. У замерзлі квартирки вікон пробивалось світло. Гайдук казав їм стати за

одвірки, а сам застукав у двері. Йому відчинили аж згодом. Молодий газда ввів його в хату й оглядав підозріло.

— Не пізнаєте мене, Михайле? — питав Гайдук, згадавши ім'я свого давнього провідника. — Ну, споро часу пройшло, та й людей багато різних. А тямите, як ми на самій границі зблудили, так світ перемішався нам, що вже на мадярській стороні ходили, а потім знову на польську переходити стали та тільки мадярський граничник, царство йому небесне, нас сполюхав та напугав.

Мала згадка очевидячки викликала в Михайла довіря, але він мовчав насуплено. На збитому з дощок широкому ліжку спали діти, накриті сірими рядинами. Молода жінка Михайлова сиділа на ослоні, близько закопченої лямпи, з застромленою за пояс куделею. Вона пряла, колишучи одночасно поштовхами ноги дитину в колисці. На появу прищельця вона перестала прясти, вдивляючись у невідому їй людину з явною неприхильністю. Гайдук помовчав розгублено.

— Так — почав він. — Я... ми йдемо тепер знову... Нас тут трьох.

— Аж трьох? — викрикнув Михайло і несподівано швидко підійшов до лямпи і подув енергійно. Червоний вогник розвіявся, стало темно, зовсім темно в хаті, аж Гайдук мимоволі подався ближче дверей.

— Де вони є? — голос Михайла звучав у темні приглушено, погрозливо.

— Перед хатою.
Мовчанка.

— А чому ви до нас зайшли?

— Та я вам казав. Знаю вас з то-

го часу. І тепер нам подали вас, що переводите наших людей.

— Видиш! Видиш! — виклинула жінка. — Видиш, що робиш!

— Не кричи — грубо зупинив її чоловік. — Ану, введи їх.

Гайдук кликнув на Оксаненку й Фіялку. Ті ввійшли в темну хату.

— Не бійтеся нас, ми свої — заспокоював Гайдук.

— Не бійтеся, не бійтеся! — повторила крикливо жінка. — Лізуть, лізуть і всі до нас. Та чого ви хочете від нас? Та хочете нас запропастити з дітьми? Та або ви не знаєте, яка то власть прийшла?

— Ой, знаємо, знаємо, зідхнув Оксаненко.

То чого хочете від нас? Знаєте, як людей виселили з Камінця? Понад границею. Хати порозбирали. І з нами таке буде. А ти, чоловіче, з розуму зійшов. Я вже тобі то давно казала. Другим поможеш, а нас запропастити. Та ідіть собі, люди, як вам тут жити тяжко. Ідіть зараз, я вас прошу. Ще за ніч перейдете. Або ви думаєте, що він вам вже що допоможе. То вже як чия щастя, а вони там таке зробили, що вже ніхто не допоможе. Ой, ідіть собі, ідіть!

Мовчанка залягла по цьому розпучливому жіночому лементі. Вони знали і без цього, що пройти не легко. По селах ближче кордону вешталась невинно міліція, донощики, патрулі прикордонників. А сам кордон закріплено остаточно. Мирні, мальовничі села вздовж бистрої гірської річки виселено безжалісно, хати розібрано, поля запустіли, заросли травами, де паслись літом коні прикордонних загонів. Потім цією мертвою смугою проведено дротяні засіки, високі, густі.

Колючим дротом засновано проходи в ярах, в перелісках. Все літо залягали в травах, в хащах попри цю загороду прикордонники з тресованими вовчурами. Переходи траплялись тільки в ночі. Переходили щасливо тільки втаємничені в терені, обставинах і зміні варт. Або більші групи, що йшли пробоем, а засіки, перетинали їх з боєм. Тоді каскадами злітали вгору ракети, кордон на просторі багатьох миль гримів від пострілів, чвалали заалармовані відділи...

Зимою, тепер, на білих полях усе як на долоні видно. Тільки ліс сірів сивий, зав'язаний снігами. Зараз за селом недалеко гірське пасмо понад самим кордоном. Через нього пройти, прокресатися дебрами потойбіч, через річку і все. Але їм самим?

— Та змилюйтеся! — промовив Гайдук. — Та де ж ми тут що знаємо. Ми просто в руки підемо. А Михайло стільки людей водив... Ми даром не хочемо, ми бачимо, що ви бідні та й наражуєтеся на небезпеку. Ми заплатимо добре.

І ось вони сиділи вже тиждень на горищі в соломі, куди завів їх Михайло по першій невдалій розмові та обіцянках. Тільки рідко, упоравшись коло худоби в стайні, вилазив він горі драбиною до них на солому, кидав їм малу торбину з печеною картоплею і вівсяними паляницями, їх самотнім харчем. Він мовчки вислухував їх чергових умовлювань, мовчки брав щораз нові речі з одягу і взуття, що їх дарували йому за ціну переводу через кордон, і відходив, полишаючи по собі щораз більший неспокій і тривогу. Вертатись тепер було нікуди, вони так близько мети. Тільки один рішучий крок. Вони рішались

уже йти самі, на сліпу гру долі, і зупинялись. А може? Вони бачили: Михайло вагався, у нього боролась жадоба наживи, співчуття і страх.

Сьогодні ждали нетерпляче вчора, сьогодні все мусіло бути вирішене.

І коли нарешті заскрипіли ворота в stodолі, зашелестіла солома під обережними кроками Михайла, що ліз до них напотемки, мовчали напружено, ждучи його голосу наче присуду.

— Таааа... я не можу вас вести — промовив Михайло, присівши біля них. Не можу. Сніги глибокі, прослідять, у мене діти, я не можу їх губити...

Мовчанка тягнулась довго. Люди притаїлись у теміні, здержуючи навіть віддих у свідомості, що тепер рішається все. Мовчанку перервав несподівано Фіялка нагальним вибухом кашлю. Чахотка, що загніздилась у його грудях в часи студентських злиднів і тюрми, озивалась тепер несподівано гостро. І ось, зарившись у соломі, він міцно затискав уста, щоб приглушити всякий звук, що міг зрадити їх, і тільки здригався конвульсійно, довго, поки не затих зморений і виснажений.

— Ми вас розуміємо — промовив згадом Оксаненко, що весь час найбільше вговорював Михайла. — У кожного своє горе. Так, так. Ось, бачите, людина майже дотліває. Так. А в мене теж є родина десь сама, є діти, що ждуть батька. Багато горя, та лихо, кожний тільки про себе думає. Зрештою, може й правильно, такий час настав.

— Та я би вам поміг, але так страшно — озвався Михайло, виправдуючись. Два рази кликали вже до сільради й на міліцію. Ти,

мов, людей водиш через кордон. Або ви не знаєте, як то страшно, як вони візьмуть кого на допити? А як би ще хто підглядав.

— То правда. Але той раз ви ще могли би допомогти. Особливо нині. Нині Святий Вечір!

— Хоч колядок не чути, як бувало, але люди потихо святкують. І навіть прикордонники знають про те свято. Може дехто й загуляє. А там така сніговія. Ось, чуєте, мало стріху не зірве. То всі сліди замете. Порятуйте нас, за годину-дві вдома будете і нас спекається з голови. — Ми ось, дали вам, що могли. А тепер, коли бачу, яку жертву мусите для нас зробити, хочу дати вам теж, що найдорожче мені. Ось дивіться!

Він блимнув ліхтариком собі на долоню, на золотий перстень, масивний, з темно-червоним оком.

— То родинний скарб. Одинока пам'ятка від батька. Як уже з нею розлучаюся, знаєте, на яку жертву іду. А скільки вартий він? Багато. Усе, що ми досі дали вам, і десятої частини того не варте, що він. Ви люди бідні, діти, нужда. Стане вам колись у пригоді, побачите, що стане, як ви нам тепер. Ну, як же бути?

— Та я би і без того поміг — промовив Михайло. — Але ту границю так уже закріпили, що не знаю. Останній раз тільки чудом врятувався, ледви додому добіг і вже так собі сказав, що більше не буду водити. Та... я піду в хату, а ще до вас прийду.

Він вернувся по десяти хвилинах вижидання, очевидячки нарадившись з жінкою.

— Ну, добре, я вас поведу — промовив він. — Ладіться. А то все даєте мені зараз.

— Та якже? — запитав Окса-

ненко. — Дамо, але як проведете.

— Як хочете. Дасте зараз, веду, не дасте, ідіть собі самі. А я вже вас більше годувати ні ховати не буду, я вже собі пораджу...

В останніх словах Михайла брєніла якась погроза. Оксаненко мовчки віддав перстень.

Вони залишили затишну хату і вибігли в поле, в обійми хуртовини. Михайло ступав попереду довгими кроками, підбігаючи. Лютувала сніговія, увесь простір нерозгаданий, непроглядний. Вони провалювались у дебри, видрапувались горячково, хапаючись руками хашів, — рвали одержу на тернині і бігли далі вперед, щоб не загубити з очей один другого. Їх доля була тепер у руках цієї людини, що ішла попереду них, не оглядаючись, все приспішуючи кроку, ніби змагала згубити непотрібних свідків, ніби втікаючи від них.

Вони вже стали вибиватись з сил, коли Михайло звільнив ходу. Вітер ніби ущух, загубив свій давній розгул. Стали появлятися купини лісу. Вони пробігли один спорий гушак і вибрались знову на поле. Сніговія ущухла зовсім, сипав тільки лагідний, дрібний сніжок. Як зупинились на краю лісу, вчули шум, могутній, потужний. Попереду невиразно бовванів гірський хребет. Тепер треба було взяти його приступом, потім збігти вниз-десь там річка кордонна і кінець...

Михайло мовчав, роздивлявся, і вони всі три мовчали, переводячи дух, по шаленому бігу через поля. Фіялка впав знеможено на сніг. — Його сухітничі груди не видержували напруги, він хекав голосно, згортав грудку снігу і ковтав їх жадібно. Оксаненко оперся об стов-

бур дерева і з-під лоба обсервував Михайла. Той роздивлявся кругом, на мить навіть відійшов від них подалі, потім вернувся.

Вони рванули з місця, пробігли поле і зразу стали спинатися стрімко вгору. За смерековим молодняком, що його нарешті пролізли, почався рідкий буковий ліс. Тут сніги були більші, короткі, зукісні стежини вривалися на закрутах. Треба було кидати їх і простувати вгору бездоріжжями. Руки пашіли жаром, раз-у-раз доводилось рачкувати, чіплятись галузя, звоїв ожини, що виставали з-над снігу.

Михайло йшов попереду з костуром у руці. Зупинявся тільки хвилинами, наслухуючи, і йшов далі. За ним невтомно слідкував Оксаненко, посередині Фіялка, похід замикав Гайдук.

Все скоїлось якось нараз, коли вже були десь близько під вершком гори. Фіялка поховзнувся нараз, а може знеміг, бо впав і лишився так непорушно. У нього не стало сил, щоб підвестись, він зойкнув тихо. Оксаненко оглянувся й метнувся, щоб допомогти другові. Обидва з Гайдуком підхопили Фіялку і вже стали йти далі, коли Оксаненко ахнув знечев'я. Постаті Михайла, що сіріла весь час перед ними, не було. Він метнувся вперед, покинувши друзів, побіг щораз швидше вгору, але не помічав нікого.

— Михайле! — кликнув він приглушено.

Відповіді не було. Він постояв, дослухуючись до шуму вітру в верхів'ях дерев. Біля нього з'явився тепер Гайдук, що покинув Фіялку.

— Я так і знав, що він так зробить — прошепотів він. — Ах, як би його зловити.

Вони припадали до снігу, щоб по-

мітити сліди, закружляли і пристанули знову безпомічно.

— Утік!

— А може ми загубились від нього, не помітив, що ми зупинились.

— Ні, ні. Він навмисне, він втік.

Вони зійшли до Фіялки, що лежав знесилено в снігу. Мовчали. Вітер змагався, обмерзле гилля било об себе, сипало каскадою диких звуків, ніби людських голосів.

— Утік, — промовив Фіялка. — Я так і знав. А то все через мене. Зупинились, а він пішов.

— Може він не втік. Стривайте, чи не він. Щось ніби ворухилось перед ними між деревами. Вони стояли, завмерши. Якесь тінь. Розвіялось усе, розгубилось.

— Еге, він — шепнув Гайдук. — Він уже в долині, швидко додому добіжить. Годі, підемо самі.

— А мене оставте тут, — промовив в'яло Фіялка. — Я не можу. Ви розумієте, не можу вже... — він віддихав голосно, поспішно, аж лячно було слухати.

— Глупо вийшло, а через мене. Не треба було мені в ту дорогу вибиратися, інша мені дорога стелиться. А я... я ляжу. Яка втома. Як солодко лягти. Засну зараз під шум карпатського лісу. Все одно, яка ціль для такого хирляка. Ну, ідіть.

— Це ти здурів — озвався неприхильно Оксаненко. — Ану, Гайдук, берім його.

Він ще благав їх знесилено, ніби сонно, але вони не слухали, стали пнутись вперед, ведучи Фіялку. Ліс десь щез нараз, терен вирівнявся, ніби й гори не стало. Вони попрямували навмання, а страх, що досі таївся десь приглушено, сковував тепер їх кроки.

— Може, хто скаже, чи не йдемо

просто на прикордонну заставу, — промовив Оксаненко.

— Десь і гори нема. А вітер так розгулювся знову. Пождіть, він дув звідси в праве лице, з заходу, як ми вийшли з села, так нам і йти тепер.

Вони пройшли рівнину і знову застрягли в лісі. Гора станула тепер перед ними стрімкою скалою. — Вони рачкували вгору, мозольно, крок за кроком і осувались назад вниз без точки зачепу. Фіялка приляг на снігу, вони присіли тихо біля нього.

— Лишіть мене — шепотів він. — Подумайте. І мене не врятуєте і самі пропадете. Так ціла ніч пройде на блукання. Ми вже на манівцях.

— Нх, і вивів нас — зідхнув зломано Оксаненко. — А ніч біжить. — Ходім, Гайдук! Берім його. Ми мусимо обійти цю скалу. Берім ліворуч.

Вони воліклись здовж урвища, що лагідніло чим далі вбік. Якась лісова доріжка простелилась перед ними, загублена між деревами та помітна. Вони пішли тепер нею довірливо, уже байдуже, безсилі борюкатися з нетрями. Від частих зупинок і повільної ходи розгорячені тіла охололи, досі незнаний холод прокрадався щораз дужче крізь одежу, мокру від поту і снігу.

Задубілими руками загортали вони тепер щільніше одяг, затискали шапки на вухах.

— А дивіть, як легко йти стало — дивувався Оксаненко.

— Гладко. Певно просто на заставу. Ось зараз „руки ввєорх“! — або зразу стріли.

— Ну, нехай, чи не однаково.

Але доріжка, що вилаась лагідно між низькими буками, стала йти рівно. Вітер вдарив у низ нараз зі

скаженою силою, гострий, пекучий морозом, широкий.

Вони пристанули остовпілі.

— Друзі — шепнув Гайдук. — Ви знаєте, ми на вершку, ми на самому хребті. О, який вітер, як шаліє. Знаєте, як тепер мало нам осталося. Тільки збігти вниз, через річку і все.

Оксаненко здригнувся, наче живий струм прошив його тіло від цих простих слів. Привиділась нараз дружина, синок, що їх загубив у воєнній суматосі. Так нестримно захотілось побачити їх. І так жаль стало пропадати тут серед снігів. Він глядів вперед, вниз, у непроглядний простір.

— Помолімся, друзі! — промовив він тихо. — Перед нами полоса смерти.

Всі замовкли в тихій молитві. Їх тіла дрожали у лихоманці від безконечного зворушення і проймачого холоду.

— А як пропаду, друзі — шепнув знову Оксаненко — так подайте вістку моїм.

— Ах, ти, — хотів скартати Фіялка і замовк від дивного прочуття.

Вони стали бігти вниз щораз швидше, навмання. Ліс кінчався, часто траплялися голі поля. Вітер гуляв тепер свавільно, з усіх сторін, що годі було вгадати по ньому напрям. Тільки терен вказував виразний спад. Вони бігли тепер наосліп, западалися у ями, скочувались долі стрімкими межами й берегами.

Нараз перед ними заблисло світло. Здавалось — ніби сто метрів до нього. А за ним ще світла якісь, ніби блудні вогники, що загораються й гаснуть у засніженому просторі ночі.

Вони лежали у снігу, з заперти-

ми віддихами, дивлячись напружено в простір.

— Де ми? — шепнув розпучливо Оксаненко. — Невже ж заблудили назад у село?

— А може це застава?

Світло наче пригводжувало їх до місця. Воно ясніло перед ними магичною точкою, непорушне, загадочне, і не сила було відірвати від нього очей.

Нараз Гайдук ворохнувся оживлено.

— Ви чуєте? Чуєте?

Напружили слух до болю. Вітер шумів у голих вільхових кущах біля них, бушував у просторах. І нараз доніс дійсно ніби клапоть людської мови, ніби пісні.

— Коляда! — промовив знову Гайдук, заслуханий до безтями. — Так, колядують. То мусить бути вже за кордоном. Друзі, біжім!

Вони підвелись наче загипнотизовані словами Гайдука, побігли краєм зарослого низькими кущами потопа, просто на світло. Пробігли так кількасот метрів і нараз зупинилися приголомшені. Їх шлях перетяли дротяні засіки. Оксаненко аж торкнув з недовір'ям обмерзлої, колючої сітки, що височіла перед ними, ніби увесь простір огорнено в колючі пелени. А за ними вже виразніше видніло кілька світел, вже чути було виразно слова коляди.

Йосипові ангел мовить,

З дитятком...

— Чого стали? — заметушився

перший Гайдук, отрясшись з дивного вражіння.

Він побіг вздовж засіків до стовпа спинатися вгору, поспішно, гарячково. Наїжений верх пропускав його і він промощував собі дорогу, заслонюючись малим клунком, що його ніс з собою. Ось він уже на вершку у непевних порухах, уже скочив, уже потойбіч засіків.

— Та швидше — шепнув він нагально. — Що ви робите? Боже! Ось...

Він мабуть доглянув щось, бо впав нараз у сніг і поповз, побіг вниз до річки, не оглядаючись.

— Пес! — крикнув Фіялка і безтямно кинувся до засіків, до стовпа. Оксаненко теж доглянув чорну цятку, що приближалась хижо до них з правого боку, попри засіки. Він метнувся й собі. Вони збилися біля стовпа, стали спинатися, заплутуючись щораз більше в колючках, заборсалися дико. Світ заяснів нараз у спалахах сліпучих ракет і згас, прошитий довгими серіями з автоматів. Прикордонники підбігли до місця обстрілу. З дротів звисали два сірі силуети. Вівчур скаженів у підскоках, змагаючи стягнути їх вниз.

А Гайдук добігав у той час до другого берега річки, між хати мирної оселі, у інший світ, де ніхто й не догадується про незлічені трагедії, що ними густо позначений довбезний совєтський кордон.

„МАРСІЯНИ”

Написав Л. Ленкий

ТАКЕ ЛІТО рідко буває. Збіжжя, як шуварі! І погода, немов заворожена.

Та селяни не раділи. Вірили, що забагате жниво не приносить добра. Старші порівнювали цей 1939. рік з 1914., як почалася перша світова війна; тоді теж так було зародило.

Село не місто — воно не орієнтується по пресі, по каварняних настроях. Запах землі, життя на природі, це споконвічний інстинкт передбачувати зміни, — немов у птиць небесних, які чують завсіди, коли надійде буря. Тому село не тішилося урожаєм. Але місто тішилося погідним літом і кожний міщух, якщо міг, їхав у гори, або кудись на літницю. Літниця в цей рік були переповнені.

Я теж перебував на літнищі, в українським живці біля Рогатина. — Цей живець уже мав свою славу, а в пам'ятному 1939. році було в ньому завізно немов у млині, бо щораз більше з'їздилися туди і чужі лікуванці, не лише свої, дарма, що велася така завзята пропаганда тоді проти кожної української установи. Але тут була причина не тільки в цінах, безконкурентійних, але і в цій атмосфері літницькових розваг, що в інших, не українських живцях, знайти було годі.

Під кінець серпня літницю стало дещо порожніти, кінчилися т. зв. вакації, та все таки залишалось ще багато лікуванців і то з подальших

сторін, зі Заходу. Лікуванці ті й не думали про непевний час. Вони спокійно купалися, пили черчанські цілющі води, тішились погодою і тими місячними ночами, коли то й поза північ виспівували на джерелах принагідні хори літників.

В центрі літництва, в залі т. зв. „Палатки”, концертувала „оркестра Ябця”, а при столиках велися завзяті балачки приїжджих політиків, головню зі Львова, на тему — чи буде війна, чи ні? Всі ці політики були, так би мовити, в курсі справи і всі виключали можливість війни. Але... не „виключали війни” сільські політики. Навпаки, вони впевнювали, що війна буде.

Село починалось поза огорожою парку. Там, під кооперативою, сиділи господарі й раду радили. Вони були тієї гадки, що всі познаки на землі й на небі про війну говорять: небувалий урожай, дивний неспокій у кожного, собаки ночами виють гірше ніж на вогонь, а на небі хрест... Від сходу показався... Знак, що відти прийде заглада...

Справді, під кінець серпня й на початку вересня видний був на синяві вечірнього неба світляний знак у виді двох схрещених мечів. Дехто з літників-науковців вияснив це чудо науковою теорією, але селяни похитували головами: „Добре, але чому це сяйво не розчіплювалось минулого, чи позавторішнього року?..”

Чому „не розчіплювались” ці проміння? — І декому ставало мото-рошно. Та ще під ніч...

Аж однієї такої ночі проголошено мобілізацію. Заметушилась поліція на роверах, ще більше розгавкалися собаки в селі.

Значить — війна! Люди правду говорили...

А проте молодь, що йшла на цю мобілізацію, не дуже то брала собі до серця цю війну. „Ми на неї не поспіємо” — говорили хлопці — „вже буде запізно”...

І дійсно мало поспіло. Завелась була якась така метушня по містах і містечках, де збиралися новобранці й т. зв. резерва, що не було часу всіх зодягнути та узброїти. — Знову ж багато відділів, уже готових, блукало чомусь від міста до міста — по ровах вилігувалося чимало відсталих в марші на пішки, замість залізницею. А залізниці — ходили і не ходили. Так, тільки війна виявляє наглядно силу, чи справність державного ладу. Тут цього ладу було обмаль, а метушня від несамовитого німецького удару пішла понад голови.

Заметушились і лікуванці. Кожний хотів до дому, та не знати як було дістатися, зокрема тим зі заходу.

А ось уже й загреміло... Вже бомбардують Львів, уже чути радісві заклики, які подають напрямні ворожих літаків та різні остороги. І фронт безстримно пересувається. — Десятки кілометрів у день. Це т. зв. блискавична війна; німецькі залізні батави клином вбиваються зі заходу, півночі та півдня.

Принагідні стратеги студіюють на карті хід боїв, зазначають стрілками місця проломів та напрямні ударів. Це роблять не лише ті з мі-

ста, але й селяни. Робота нікого не береться, дарма, що в полі її подостатком. Кожний з якимсь часописом в руках: читають, порівнюють, комбінують. Дні минають швидко, події йдуть ще швидше. А одна із них, найважливіша, вдарила всіх немов обухом по голові: большевики перейшли Збруч...

Вістка ця підслухана з большевицького радія, вістка несамоवि-та, якої ніхто не надіявся, в яку ніхто не хотів повірити. Вона, як грім з ясного неба; вона морозом прой-має; але вона, на жаль, правдива — це підтверджують інші радія, не-большевицькі. Виходить, що Гітлер покумався зі Сталіном і доби́ли тор-гу. Гітлер бере на захід від Сяну й Буга, Сталін на Схід. Нещасні ті, що на Схід!..

Хто в Бога вірує — спасайся! Але як? Фронт від заходу і фронт від Сходу... Сталін теж спішить, йде „визволяти” Західну Україну, а поляки, діставши удар в плечі, на-віть не ставлять спротиву. Врешті в них вийшло дивне непорозуміння: Совети мали з Польщею договір дружби, у зв'язку з чим проголоси-ли були з вибухом війни свою при-хильну неутральність.

І поляки очікували навіть совет-ської допомоги в критичному менті. Тепер же, як появились советські заго́ни, поляки спершу потратили голови: Старшини польської армії обіймали советських „спасителів” у пограничних містах, серед польського війська настала радість, за яку довелось опісля заплатити жах-ливими жертвами Катиня, бо саме ці пограничні дивізії попали відра-зу в советський полон.

Навала зі Сходу котилася щораз-дальше на Захід. В літницю наста-ла паніка, на село впав жах. Хто

як міг із літників спасав себе власним промыслом, поважно хворі залишились на ласку Богу.

Дня 20. вересня прийшов цей критичний мент, що большевики появились під Рогатином. Місто за-вмерло. Влади польської вже не було, бо староста декілька днів тому передав урядування до рук директора Повітового Союзу Українських Кооператив. Але була ще польська поліція. Вона зібралась у будинку своєї станиці, щоби святочно зложити зброю новим панам, згідно з правом, чи воєнними законами.

Та трагічно відбулось це „перевдання”. Большевики, в'їхавши в місто, навіть не завдавали собі труда з поліційним відділом, який очікував їх виряджений у парадній лаві під будинком, а зразу сипнули з кулеметів по вікнах станиці і по цій живій лаві. „Парада” скінчилась...

Це був перший панцерний загін, за ним їхали інші війська, головно обози. Всіма дорогами, всіма шляхами плила ця навала. Знімалась курява непроглядна; від клекоту моторів, тріскоту тракторів, що тягнули на підволоку якісь дивоглядні доробала, навіть оподалік не чути було й слова. Пригадувались часи з літопису про наїзд татарського хана Батія на Київ — цей скрипіт теліг, рев волів і верблюдів.

Коли цьому кінець, хто це все спинить, подолає?.. Цю безконечну валку видно здалека, на дорогах. Але зі села ніхто не пускається до міста. Ніхто не відважується підійти ближче, щоб побачити, хто вони ті совети, що це за люди.

Село причаїлось, як вимерло.

Та живий живе думає, а тими найбільш живими бувають коопе-

ративники. Вони ж купці, вони про все мусять знати. Ось під кооперативою їх малий гурток. Між ними найважлиша особа — справник. Радять: хто би, як би? Мусить хтось зважитись; але хто? Немає іншого виходу, тільки післати Івана, він найспритніший у селі, він вміє ризикувати. А Іван був господар статний і „фіякрував” у живці — мав гарну повозку, добрий батіг та заниділі коні, бо замучував їх ради доброго заробітку. Іван ще й мав потрібне ніби то знання московської мови: був за першої війни на Сибірі, в полоні.

Ніхто, тільки він піде до міста, подивиться та здасть справу.

Іван не хотів: „Жінка, діти...”, але таки відважився. Пішов, як на заріз.

Довго його не було. Десь аж поза північ вернувся, а як ішов, то вже здалеку, від кінця села, підбігали люди за ним, передаючи з уст до уст — „Іван іде, Іван іде!”

— А як? Видів? — розпитували.

— Не каже.

— Чому?

— Питайте!..

Питали, але він не відповідав, тільки прискіпував кроку. Перед кооперативою йому заступили дорогу, а він просто у двері. Народ обступив будинок, гуде як в улику, та Іван заперся з кооперативниками на два спусти.

Чекали люди, чекали, врешті порозходилися, бо вже свитало. Тільки найближчі сусіди позасідали на лаві під будинком: „сяк чи так, а він вийти мусить...”

Та Іванові було неспішно, хоч уже дніло. Він підкріпив себе салом, ковбасою, запиваючи пивом. Справник кооперативи доливав: „Пийте, закусуйте Іване, бо струдились...”

А інші кооперативники достойно давали: „Не жалуйте собі, Іване, і так усе наше добро пропаде!..”

Іван не жалував собі і не потребував принуки. І так до білого ранку просидів з кооперативниками, зганяючи важку журу зі серця, а як сонце сходило, двері кооперативи відчинились.

Сусіди до Івана:

— Ну, Іване, як там?..

— Лячно...

— Чому?

— То не люди: Марсіяни!..

— Виділи?

— Як не видів, видів так як і вас: Чорні, очі позападувані... Всі дивляться у стовп; тільки головою повертають, очима ні...

— А чому марсіяни — кажете?

— Не читали в „Народній Справі” про марсіян? То знаєте...

І пішло по селі „марсіяни” і ще більший на село впав жак. Ніхто не виходив у поле, навіть худоби не виганяли на пасовиско. Тільки жінки вистоювали на перелазах; Нашіптували і сумно похитували головами.

А на другий день була неділя. Село через ніч дещо успокоїлось, та як задзвонили дзвони, рушило до церкви на відправу. Всі повдягали нову одежу. Дівчата в білих сорочках з мережками, широкими вставками, в оксамітних кафтанах

з лискучим нашиваним джетом, хлопці у високих чоботах боксових, у вишиванках з гарасівками, жінки в колірних хустках. Йде цей похід, цвіте, аж за очі хапає. Аж тут на роздоріжжю, перед церквою, надїздить совєтська валка. Їде вкрити курявою, визирають чорні, задимлені голови, тільки полискують очима...

Боже Ти наш!.. — похід спинився, немов закам’янів з ляку.

Всі стоять. Дехто спасення ради ховається за пліт; ті, що позаду, повертають у бічні вулички.

На щастя метушня довго не триває. Переїхали. Тільки один якийсь совет пристанув, а від одного то й страху не має. Він щось питав... До нього хтось там підходить: говорять... Рушив, помахав рукою, тільки закурилось за ним!

— А що питав? — обступили „відважного” люди.

— Питав, чому в нас стільки панів-буржуїв, що так усі зодягнені, такі випашені, а я казав, що ми селяни і він не вірив. Говорив по нашому, але такий змарганий, вигоłodнілий — іно шкіра та кости...

— А може ще щось казав?

— Казав: „Моліться, люди, бо й на вас прийшла чорна година...”

І люди пішли молитися. Молилися і плакали в церкві.

ДРУЗІ

Написав Михайло Островерха

I

МИХАЙЛО ГАЙВОРОНСЬКИЙ

Видиш, брате мій, товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком журав-
[лі в вирій.

Рік 1915. Осінь-зима. Соснів над Стрипою. Позиційна війна. Свищуть хуги снігові. Заторохкотить кулемет. Блискне ракета й освітить степові простори Поділля, пухкі та білі простори. Глухо вистрілить гармата з

під Хаток. І знову все окутує важка, нудна фронтова тиша ночі, яку скаламутить „Стій! Клич! Відгук!” або спів стрільця Цястечка, що забагато випив „нафти”.

По важких, осінніх боях — Бурканів, Панталиха, Соколів, Хатки, Семиківці, Богатківці, Іцків, Розсоховатець, Соснів, Раковець, Маловоди, Ваґа — Полк Українських Січових Стрільців, як перший боєвий запас, став постоем у с. Соснові. Полкова Управа містилася у східній частині села, від с. Хаток, над Тудинкою. Там же, по сусідству, управи куренів — отамана Горука й сотника Дідушка. А слі-

дуюча хата, при дорозі, з простою світлицею — це Пресова Кватира УСС — кузня духової культури УСС.

У ті зимові дні, часто, увечорі, приходили до Пресової Кватири й ми, молоденькі стрільці зі сотень, кандидати на письменників, дехто з яких тоді ще й нічого не писав, але в серці чув Божу іскру. На ці сходини приходив і я.

Основу життя цієї Пресової Кватири, тоді, на факті, давали: Михайло Гайворонський, Роман Купчинський, Льоньо Лепкий, Іван Іванець, Осип Сорохтей, Осип Квас і ще дехто. А думаю, іскрою натхнення, подихом шляхетности й доброти, серцем цілого мистецького осередку УСС був — Михайло Гайворонський. Над відважними, веселими, інколи й гострими дотепами Ромця Купчинського, над здогадливими та елегантними анекдотами Льоня Лепкого, над гнучкими й двозначними заввагами Янця Іванця, над сарказмом Юзька Сорохтея, над вояцькою мовчазністю Осипа Кваса — володів своїм добрим усміхом, лагідним блиском синіх очей, спокійною поставою своєї стрункої й легкої постаті, Михайло Гайворонський.

Таким я його побачив там, у Пресовій Кватирі УСС, уперше, таким я його бачив на майданах військових вправ, на полкових святах, на

дефілядах, коли він диригував полковою оркестрою УСС, таким я мав і маю його у моїй душі.

Таким він і відійшов від нас, його друзів УСС, у простірну, ясну Вічність!..

II

ХОЧ І НЕ ГАРМАШ — Б'Є З ГАРМАТИ

Один по одному відходять у вічність наші друзі з Великого Шляху. Наші ряди вояків із 1914-1921 стають усе рідшими. Ми, їх товариші, відчуваємо усе самотнішими. А ще більша пустка огортає нас, коли вмире один із наших друзів, який мав найкращі прикмети людини, вояка, громадянина: трудолюбивий, непохитного характеру, ідеаліст, ясний душею, відданий своїй Батьківщині, Церкві, родині.

Таким був сотник Української Армії — Дмитро Квасниця.

Вперше зустрівся я з ним на Великдень 1919 р., вночі, під Світлий Понеділок, у Підволочиськах на залізничній станції.

Несподіваним рухом, саме на Великдень, 20 квітня 1919, большевики зайняли Підволочиська. Наші частини, що негайно прибули з Тернополя і — 60 старшин і учнів старшинської школи — з Золочева, пішли в протинаступ. Під цим рішучим натиском большевики відступили за Збруч. Але, з Волочиськ, — підсунувшись бронепотягом, перед залізничним мостом, ізза скруту, большевики, острілюючи нас гарматним вогнем, далі напірали на нас. З важкої зброї — були в нас лише кулемети.

Ніч була темна, зимна, мокра, липка. Ми трималися на ст. Підволочиська, де було багато вантажних поїздів частин Української Ар-

мії під командуванням Гол. Отамана Симона Петлюри, які були відступили в Галичину. На площах такого одного поїзду стояли гармати і стрільна коло них. Була це наша радість, але й безрадість: ніхто практично не вмів орудувати гарматою. Подано по боєвій лінії вістку: хай зголосяться гармаші! На лихо — між нами їх не було.

По хвилині, у темряві, серед тріскоту крісів і кулеметів, неподалік мене, пронісся рішучий, твердий голос:

— Де є ті гармати?..

— Тут! — хтось і Сокальчан верескнув.

Із темряви, біля мене виринула постать вояка нище середнього росту, кремезна. Вояк вискочив на площадку поїзду. Оглянувшись, чи пак — обшукав гармату, крутнув дулом, наставивши його докладно в напрямку на ворога; — до рук узяв шрапнель, наставив його, закладавав і крикнув:

— Ті, хто біля цього вагону, під вагони сховатись! — і, сам не ховаючись, хоч і непевний як цей вистріл піде, стягнув пальник.

Блиск-стріл! І стрільно зо скаженою радістю пігнало в сторону большевиків. Поправив дуло, знову наладував шрапнелем, вистрілив. І ще раз, і ще раз — стріляючи вже гранатами. Стрільці, вже по першому стрілі, повилазили з-під вагону і втішно слідкували за операцією. Большевицький бронепотяг замовк — ми пішли в наступ. При гарматі лишився відважний вояк, який своєю рішучістю, хоч і не гармаш, показав большевикам, що... наступаємо з гарматами.

Цей рішучий вояк — був сот. Дмитро Квасниця.

Червень — 1919 рік. Наша армія по Чортківському Проломі в переможному поході на Львів. Наступаємо на с. Ренів над Серетом. Наша розстрільна посувається балкою на праве крило куреня поруч М. Дацкова. На межі, за житом, стоять кулемети. По середині лінії кулеметів стоїть сотник Дм. Квасниця — керує вогнем кулеметів.

Сонце хилиться до заходу, рожевіє воно по суголовках материнкою, хвилюють збіжжя, лунають босві оклики, з-під Бродів, праворуч несеться гук гармат.

**

І так, зі своєю сотнею кулеметів проходив сот. Дм. Квасниця Україну від міста до міста, від села до села. Важкі бої звів у своєму рідному селі Белзець у Галичині. Потім прийшли — Стара й Нова Гута, Винниця, Калинівка, Курдилівка, Червона, Андрушівка, Ходорків, Корчин, Ружин, Брусилів і Київ. І знову — Мотовилівка, Кольонія, Ляхівці, Кошельня, Кодень, Катеринівка, Оменці, Маріянівка і, трагічні, Жорнища, де під час бою прийшла вістка, тупа і безрадна: перемиря!

Наша Х. Бригада УГА в Ковалівці на спочинку. Дмитро Квасниця, зі своєю сотнею кулеметів, на присілку Сподахи. Яюсь заходжу до нього. І, в розмові, як зойк його душі:

— Михайле! Оце перемиря — нестерта пляма нашої історії визволення...

— Не розпачай! Не перша і не остання пляма!..

— Ех, ти непоправний у своїм сарказмі!..

Потім — розділив нас тиф, тюрми, конфінація і далекий світ.

**

У Міттенвальді, серед височених сірих, але соняшних верхів альпейських гір, відвідав я його у таборі — 1947 року. Зрадив! Згадали Великий Шлях, друзів наших. І знову, як на Споданах, похитав головою і:

— І болить мене, і давить, і лютить оцей розбрат, роздор, гуляйполе, гуралатріотизм і вождиківство! Вся ця робота — не наша! — процідив поволеньки, рішуче, але голосом вояка, що не може терпіти національно - політичного безладдя.

І це була остання наша зустріч!..

Лонгін Козар

ГЕРОЯМ

Скрівавлене серце і в тебе і в мене,
Мій орле, могутній герою.

Лише ти лежиш під кущем калиновим,
Я ж болі твої зі собою

Беру і стою, задивившись в тебе,
Та бачу страшні твої муки,
Як ти, віддаючи останнє зітхання,
Стиснув на грудях свої руки...

Ви — лицарі чину, титани епохи,
Ви — наші святії скрижали, —
Додайте нам гарту, скріпіть наші сили,
Щоб ми по дорозі не впали!

Чи мчусь я лісами в холоднім вагоні,
Чи йду я в розстрілній по житті, —
Там всюди я бачу хрести дерев'яні,
И могили барвінком покриті.

Лежать там герої, що згнули в бою
За наші святі ідеали,
Що кров'ю скропили тернисті дороги
И знесилені в битвах упали...

УКРАЇНСЬКЕ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ В З. Д. А.

Написав Остап Тарнавський

УКРАЇНСЬКА громада в Америці має вже свою культурно-мистецьку традицію. Вже першим українським піонерам судилось бути теж піонерами на полі культури й мистецтва, та вони цю свою піонерську працю по своїх спроможностях виконали. В перші роки появи української іміграції на американській землі тут зорганізовано перш-за-все просвітянську роботу. Плекання народньої культури, співацькі організації, імпрези з нагоди національних свят — це перший вияв культурного життя української громади на американській землі. Та з кожним роком ця громада зростала, і разом із нею зростала її організованість; зростали теж культурні потреби та можливості. Вже в 1886. р. американські українці мають свій часопис; — кількість українських часописів зросла до часу першої світової війни до кількох у Злучених Державах і кількох в Канаді.

Після першої світової війни, коли нову еміграційну хвилю з України занесло до американських берегів, українське культурно-мистецьке життя на цьому континенті надзвичайно зросло. Хорова Капеля Кошиця, Архипенко, Гайворонський, згодом сестри Колесівні, Антін Рудницький, Марія Сокіл, Михай-

ло Голинський, Лепкова, діяльність Авраменка з випуском українських фільмів включно, діяльність представників української науки (Тимошенко, Грановський, Чубатий, Добрянський та інші), велика видавнича діяльність газет, часописів і календарів з великим вкладом праці таких редакторів, як Л. Мишуга, Лотоцький та ще й придбання кількох українських друкарень, деякі переклади з англійської мови, ба теж і переклади на англійську мову (повість Турянського) — це головні позначки цього культурного пожвавлення. Правда, це культурне пожвавлення має характер випадковості, бракує йому плянованих зарисів, але при постійному зв'язку з рідним краєм наша американська громада могла б бодай здалека жити відгомоном культурного життя материка.

Останнє переселення української політичної еміграції з Європи до Америки збагатило культурно-мистецьке життя української американської громади визначними працівниками культури та мистецтва. Вистане сам перелік імен прибувших до Америки вчених, поетів, письменників, музик, образотворчих і театральних мистців, журналістів і інших працівників культури та мистецтва, щоб створити собі образ,

скільки ці таланти могли б зробити, коли б так сприятливі умовини. Та невелика і, передовсім, небагата українська еміграція не може вповні використати усі культурно-мистецькі сили свого народу, що з уваги на свої національні переконання мусіли покинути рідні землі. Але — не зважаючи на konieczність важкої зарібкової праці — ці працівники культури та мистецтва уміють знайти час і для своєї культурно-мистецької діяльності, хоч у скромному засягу, та тверду теперішність сприймають, як проминячу konieczність.

Якими іменами збагатилось культурно-мистецьке життя американської іміграції?

Почнімо від поезії, якою наш народ найбагатший.

Гостинні пороги Злучених Держав прийняли найвизначнішого під цю пору нашого поета Євгена Маланюка, автора поетичних збірок: „Стилет і стилос”, „Гербарій”, „Земля й залізо”, „Земна Мадонна” і „Перстень Полікрата”. Побіч нього тут є теж Тодось Осьмачка, учасник великого літературного підйому в Україні, автор поетичних збірок: — „Круча”, „Скитські вогні”, „Клекіт”, „Сучасникам”, поеми „Поет” і прозової повісти „Старший боярин”, як теж перекладів з англійської поезії. У ЗДА перебуває визначний поет, маляр і літературознавець Святослав Гординський, автор поетичних збірок: „Барви і лінії”, „Буруни”, „Слова на камених”, „Вітер над полями”, „Легенди гір”, „Сім літ”, „Сурми днів”, „Перший вал”, „Вогнем і смерчем” та поеми „Сновидів”. Тут же і Юрій Косач — поет, письменник і драматург, автор таких поетичних збірок, як „Черлень” і „Мить із май-

стром”. Тут же Богдан Кравців, автор поетичних збірок: „Дорога”, „Промені”, „Сонети і строфи”, „Остання осінь”, „Під чужими зорями” і перекладів з німецької поезії. Тут же Оксана Лятуринська — поетка, скульпторка і малярка, автор поетичних збірок „Гусла” і „Княжа емаль”. Тут — зі старших поетів — Олесь Бабій, Роман Купчинський, вже на еміграції у ЗДА помер поет Микола Матвій-Мельник, — з молодших: Василь Барка, Богдан Нижанківський, Олекса Веретенченко та інші. Кількох молодих поетів переїхало до Канади, з них найталановитіший Іван Ковалів.

Теж і головні представники теперішньої української прози під цю пору вже на американській землі. Коли в Європі залишились Домонтович, Багрянний, Костецький і Єндик, найвизначніший письменник нашої теперішності Улас Самчук — автор таких творів, як „Волинь”, „Марія”, „Кулак”, „Гори говорять”, „Молодість Василя Шеремети” й „Ост” у Канаді; в ЗДА живуть зараз: згадуваний уже Юрій Косач, автор знаменитих книжок новель: „Чарівна Україна”, „Клубок Аріядни”, „13-та чота” та повістей „Сонце в Чигирині”, „Рубікон Хмельницького”, „Еней і життя інших”, „День гніву” та інших і багатьох драм, і Федір Дудко — письменник старшої школи, автор повістей: — „Великий Гетьман”, „Чорторий”, — „Квіти і кров”, „На згарищах”, „Прірва”, „Війна”, „Заметіль”, „Отаман Крук”, „Стрибожа внука”. — В Канаді перебуває ще Василь Софронів Левицький, автор збірки новель „Липнева отрута”. В ЗДА ще Іван Керницький, автор новелістичних збірок: „Мій світ”, „Святоіван-

ські вогні", гуморесок і кількох п'єс, Докія Гуменна, автор великої повісти „Діти чумацького шляху", Василь Чапленко, Людмила Коваленко, Марія Струтинська, автор „Бурі над Львовом", та інші.

Є теж письменники дитячої літератури з М. Петровом, Романом Завадовичем і В. Радзиковичем. Є і творці нашої січової літератури — Роман Купчинський (повість „Заметіль"), О. Бабій (повість „Останні"), Лев Лепкий (пісні „Ой, видно село" й інші). Є літературні критики: Лука Луців, довголітній критик львівського передового журналу літератури. На американській землі є теж наші передові журналісти і публіцисти: Іван Кедрин-Рудницький, Михайло Островерха, Матвій Стахів і інші у ЗДА та Іван Німчук, Дмитро Донцов і інші у Канаді. Є тут передові представники української науки: М. Шлемкевич, М. Міллер, М. Ветухів, Я. Рудницький, П. Ковалів, В. Січинський, М. Андрусак, К. Кисілевський, В. Лев, В. Шугаєвський та інші. Живе тут музиколог і композитор Василь Витвицький, живуть і діють два визначні диригенти: Лев Туркевич у Канаді та Богдан П'юрко у ЗДА. Є тут передові українські малярі: — Едвард Козак, Михайло Осінчук, Микола Бутович, Св'яtosлав Гординський, Антін Малюца, П. Андрусів, П. Мегик і інші, та різьбарі Сергій Литвиненко, М. Мухин та інші. Є, врешті, визначні творці сценічного мистецтва, оперні співаки: Лев Рейнарович, Михайло Ольховий, Сайферт, Носенко і інші. Є велика група драматичних артистів із двома світилами найновішого періоду українського театрального мистецтва Йосипом Гірняком і Володимиром Блавацьким, як теж та-

кими гарними працівниками сцени, як Олімпія Добровольська-Гірняк, М. Степова, В. Левицька, Горленко, Л. Шашарівська, Е. Дичківна, Б. Паздрій, Я. Рудакевич, В. Шашарівський. Є примабалерина Львівського Балету, найкраща наша балетниця Г. Переяславець, є бандуристи з Григорієм Китасти́м і Божи́ком, є визначні музики-солісти зі знаменитим піяністом Романом Савицьким, і ріднею челістів Полевськими; є врешті багато любимців і прихильників української культури та мистецтва і визначних відданих працівників для цієї культури, як Володимир Дорошенко та інші.

Розуміється, що з приїздом такого великого числа визначних творців і працівників української культури та мистецтва до Америки, поживавилось і зросло культурне життя українців на цій землі. Не зважаючи — як сказано — на важкі умовини, бо українське суспільство не може дати змоги цьому великому гуртові працівників культури та мистецтва працювати виключно в культурно-мистецькій ділянці, та всі ці особистості — і визначніші, і менше визначні — примушені в головному заробляти на прожиток фізичною працею, — проте стараються вони знайти час, щоб продовжати свою професійну діяльність. У висліді цих старань стали діяти в Америці: Наукове Товариство ім. Шевченка, Вільна Українська Академія Наук, Літературно-Мистецькі товариства, діє студія заочного навчання Українського Вільного Університету; повстали два театри, оперний ансамбль, ансамбль бандуристів, дотеперішні аматорські трупи збагатились професіоналістами.

І так українські науковці на за-

сіданнях наукових інституцій обговорювали багато актуальних тем, між іншими таку важливу, як назва України, або і тему „Слова о полку Ігореві”. Що більше, зорганізовано Академічні вечори, які втішались великою фреквенцією слухачів. Літературно - мистецький Клуб у Нью Йорку об'єднав визначних працівників літератури та мистецтва і на сходинах провів читання та обговорювання творів своїх членів. Теж Літературно-мистецьке Товариство у Філадельфії зорганізувало цілу низку доповідей і читання творів та домоглось, завдяки праці і грошовому вкладові молодого літературознавця Б. Романенчука, навіть на видання літературного журналу „Київ”, першого цього роду журналу на американській землі. Правда, видавнича діяльність не розвинулась і — крім кількох нових часописів, між іншими двох чисел магазину „Всесвіт” і сатиричного журналу „Лис”, який дає змогу продовжувати свій жанр мистцеві Е. Козакові, брошурки В. Чапленка про мову „Слова” та незадовільної книжки про українську модерну поезію — не вийшло друком ніщо гідного назви літературного твору. Це не значить, що наші автори не працюють або нема в них нічого друкувати. Улас Самчук повів навіть кампанію в пресі, друкуючи низку літературних есеїв, щоб звернути увагу нашої громади на книжку, не закидаючи своєї письменницької праці. Свої твори поміщували у часописах в Америці Святослав Гординський, Євген Маланюк, Юрій Косач, Василь Чапленко, Іван Керницький, Богдан Кравців, Марія Струтинська, Василь Барка й інші.

Велику діяльність повели оба зга-

дані театри. Театр-Студія Йосипа Гірняка виставив сценічну картину „Мати і я” (за новелою М. Хвильового), Ібзенові „Примари”, „Мірандоліну” Гольдонія та дві закутулізовані перелицьовки: Кропивницького „Пошились в дурні” та Старицького „За двома зайцями”. Філадельфійський театр під керівництвом Володимира Блавацького виставив „Батурин”, „Отаман Пісня” Гренджі Донського та кілька французьких комедій, які невироблена публіка не зовсім сприймала. При цьому треба відмітити, що полу-аматорські трупи дали гарні вистави, як вистава „Запорожця за Дунаєм” у Нью Гейвен при співпраці та співучасті баритона Лева Рейнарівича. Великі концерти у різних американських містах скупчення українців зорганізував Оперний Ансамбль під керівництвом Богдана П'юрка з виступом таких співаків-солістів, як Ольховий, Сайферт, Носенко й інші. Ансамбль бандуристів під керівництвом Гр. Китастого відбув тріумфальне концертне турне по країні, увінчуючи його виступом в американському сенаті. Примабалерина В. Переяславець почала педагогічну працю у балетній школі, устроюючи вже кілька пописів цієї школи. Танкові вечори устроїли Олена Заклинська у Канаді та Рома Прийма у ЗДА і Канаді. У Філадельфії і Ньюарку відбулись виступи аматорської гуцульської трупи з виставою „Верховинців” і ревієвого театрику під проводом В. Шашарівського. А високомистецьких концертів у різних американських і канадських містах з нагод різних національних свят не перечислити. — З концертами до Канади приїхав з Франції наш визначний тенор Василь Тисяк. Пра-

цюють творчо і наші мистці. Сергій Литвиненко викінчив новий іконостас, над іконостасом працює і М. Мухин. Церковному малярству присвятили свою працю мистці М. Осінчук, С. Гординський; не перестають працювати П. Андрусів, і П. Мегик, який ще виголосив кілька цікавих доповідей на мистецькі теми.

В музичному житті нашої громади подіями були, крім згаданих концертів, концерти Романа Савицького, Зої Полевської, Романа Придаткевича та Володимира Шустакевича. В різних містах працюють наші музичні школи.

Для познайомлення чужинців з нашою культурою та мистецтвом було zorganizовано мистецьку виставу в Нью Йорку. Таке значення мають теж великі концерти в Карнегі Гол. В деяких місцевостях zorganizовано виставки народного мистецтва, найуспішніше у Вашингтоні. З ціллю інформувати чужинців про українську культуру та взагалі про українське питання виходить в Америці англійською мовою „Український Квартальник”. В тих самих цілях Український Народний Союз видає щорічно одну книгу в англійській мові. Союз Українок видав книжку творів Лесі Українки англійською мовою.

Українська преса, яка збагатіла теж числом нових часописів, збагатилась писанням вироблених журналістичних пер, як Іван Кедрин, М. Шлемкевич, В. Мудрий, Воло-

димир Дорошенко і багато інших. Згадати треба велику видавничу діяльність часописів у Канаді з літературним-мистецьким магазином „Нові Дні” та сатиричним журналом „Комар”, що в міжчасі перестав виходити, як теж в Аргентині, де виходить літературний часопис „Овид” і сатиричний „Мітла”.

Ось такий короткий і побіжний перегляд праці наших культурно-мистецьких працівників на новій американській землі. Як він неповний, та все ж вказує на велике бажання нашого культурно-мистецького проводу не залишати культурно-мистецької діяльності та вести її далі. При УКК покликано до життя навіть Культурну Раду, яка мала б координувати працю наших культурних і мистецьких сил. Але для цієї праці потрібно передовсім середовища, яке цю працю потребує та її консумує. Покищо наша еміграційна громада і за мала, і за мало спроможна бути консументом діяльності такого великого числа працівників українського мистецтва і культури. Це розуміє наш культурно-мистецький світ і теперішній трудний час сприймає, як конечне, перехідне зло та живе надією, що в близькій майбутності дане буде йому розвинути свою діяльність на весь ріст. І з цією надією ці пробойовики української культури та мистецтва не залишають своєї діяльності, а продовжують її по своїх можливостях, щоб повними творчої снаги зустріти нові умовини, що несе їм майбутнє.

НЕНАПИСАНІ ТВОРИ

Гутірка про ненаписані твори
нашої літератури

Написав: Л. Луців

ТИ ЗНОВУ щось пишеш?

— Коротку й легко написану статтю про літературу, бо таке бажання редактора.

— Ну, то не матимеш багато клопоту!

— „Легко писати” — це не така вже легка штука! Довід — багато статей в наших часописах. Гете писав раз своїй сестрі, що пише їй довгого листа, бо на короткий не має часу...

— Тому, мабуть, такі довгі статті пишуть наші публіцисти, бо не мають часу. В Америці — час — це гроші!

— Я не маю ані цього, ані того...

— Залиши свої дотепи! Чи можна знати, як зватиметься твоя стаття.

— Про ненаписані твори нашої літератури.

— Що?! Вже й про те зачинаєш писати, а тут і видрукованих уже книжок люди не читають в цій погоні за працею й доляром.

— Може тому й не читають, що немає таких творів, що їх можна було б залюбки читати і то по кілька разів. Професор Міхонський радив Борисові Грабові — у Франковому оповіданні — читати по кілька разів вартісні твори світової лі-

тератури та знаходити завжди щось нове.

— Е-ге-ге! Та Борис читав Гомерову епопею, а сьогодні доба атому і не час на довші епічні твори.

— А проте й тепер найбільше люди читають повісті — а вони заступають читачеві наших днів давні епопеї. Якби так знайшовся дійсно великий поет, що міг би написати щось у роді Гомерових епопей, або нашого Котляревського, чи Шевченкових „Гайдамаків” — то напевно його книжки мали б великий успіх, навіть і касовий. Гомерів герой десять літ блукав по чужих морях і країнах і бажав побачити принаймні дим із рідної стріхи, а ми ж скитаємося вже понад тридцять років чужиною.

— Хто конче хоче великого епічного полотна — той може знайти його в „Поеті” Тодося Осьмачки. 638 октав, ц. зн. понад 5000 рядків! Один критик пише про неї так:

„Поема „Поет” Осьмачки, — все глибинне значення якої розкривається тільки в повторних її читаннях і розкриватиметься далі кожним українським поколінням по новому, — стоїть у ряду великих епічних творів, що повідають про велитенські змагання добрих і злих сил”.

— Знаю думки цього критика, і знаю ще й інші похвальні голоси про „Поета”. Та знаю й те, що не всі захоплюються цим твором Осьмачки. Не бачимо захвату і серед широкого читацького круга. Один визначний наш поет бачить в Осьмачці „потенціонально могутнього поета”, який „наслідком неопанування літературного ремесла — полишив нам пам’ятки геніяльного каліцтва”. Бо й справді! Осьмаччин „Поет” читається трохи заважко, в цьому творі стилістичні неясності відстрашують читача. Та хто знає жажливо трагічну долю українського поета, що десятки літ мусів проживати під советським режимом, — той зрозуміє й виправдає оцю розхристаність його стилю. Але загал читачів цього не хоче розуміти, що вже й сам поет передбачував:

„Дарма складав і цю смутну поему,
Як злодій обминаючи хати...”

— Та в „Поеті” находимо місця, що нам вічно нагадуватимуть Україну та її боротьбу за волю.

З квітками вікно під рушником,
і стіл неначе у новій сорочці,
і в нього з краю ринка з молоком,
і кухлик, певно куплений в цім році,
і добре вичищений ніж піском
в мілкій ріці на кам’янистім боці,
і паляниця почата була
добром і злом ножевого жала...

— Ми віримо разом з автором „Поета”, що український нарід, колись „у час свободи”, його згадає і скаже:

„Це не помилка й провина,
а голос вірного могого сина!”

— Ну, а що скажеш про Гордяньського „Оксану”? Вона читається легко, автор — признаний майстер поетичного слова — вдало розгор-

тає фабулу і постійно тримає в напруженні читача.

— Окей! Ось місце, де москаль Крилов зовсім по-сталінському грозить Оксані:

Пан Роман,
Якого любите, як тільки прийнуть зміни
На фронті — а вони близькі й для України! —
Тут не залишиться, якщо лиш голови
Не схоче стратити... Що ж думаєте ви
Тоді робити, га? Які в вас перспективи?
Утечете також? Ну, що ж, — ми терпеливі,
Ми почекаємо, (тут нагло за плече
Схопив мене й стиснув) від нас не утече
Ніхто, ми знайдемо усіх, хоч під землею
Хай заховуються — ми знайдемо й під нею! —
Останні ці слова він майже прошипів. —
Я глянула йому у вічі: луки брів
Йому стягнулися і очі, мов залізні
Дві кулі, поглядом мене сверлили грізним.

Так, це дійсна поезія. Автор не накопичує поетичних засобів, бо певний своїх сил. Та покищо видруковані тільки уривки поеми і годі знати, яка буде цілість. Дай Боже, щоб автор зумів нам дати такий твір, за яким шукають тисячі наших читачів.

— Тількищо згадував ти, що тепер повісті пишуться замість епопей. Чи між нашою мистецькою прозою нічого не знаходиш, що захоплювало б наших читачів?

— Якось ні. Появилися друком деякі повісті й романи на еміграції, але між ними покищо немає таких, які українські вояки могли б носити в своїх наплечниках та читати у вільних хвилинах, щоб дізнатися, що „сталося далі”. Автори наших повістей і романів забагато

філософують, а деякі експериментують в такий спосіб, що наслідують чужі експерименти, — Гемінґвея або Сартра — а читачі нудягся, читаючи такі твори.

— Чи не хочеш назвати ні одного прізвища?

— Краще ні! Але згадаю один нарис Богдана Лепкого, в якому один старенький священик завжди при зустрічі з молодими письменниками повторяв одну і ту саму думку: „Пишіть такі цікаві твори, як „Пан Тадеуш“! А сьогодні дістав я листа від нашого священика в Америці. І він нарікає, що наші письменники не написали таких творів, які захоплювали б наших людей своїм мистецьким словом та дали нашій літературі монументальні, а не тільки модні твори.

— Легко говорити, але чи знає він, як і з чого живуть наші літературні сили.

— Твоя правда! Та тут входимо в зачароване коло, з якого немає покищо виходу. Автори не можуть писати вартісних творів, бо не мають на те вільного часу; громадянство не купує друкованих книжок, бо вони його не цікавлять... Сьогодні такі обставини, що важко сподіватися підтримки громадянства. Таки автори мусять здобути читачів. Тепер не бачу іншого виходу!

— Але ж ти обіцяв писати про ненаписані ще твори, а тупцюєш на тому самому місці і критикуєш те, що вже написане, і навіть видруковане!

— В тому помиляєшся! Ми обидва гуторимо про те, яких творів нам бракує. Не буду ж я диктувати письменникам, про що вони мають писати...

— Викручуєшся сіном, братіку! Напевно бажав би прочитати такі

чи такі нові літературні твори наших письменників.

— Твоя правда! Кілька літ сиділи наші письменники в скитальських таборах у Німеччині і чомусь ніхто не спромігся написати поважний літературний твір про жакливу невільничу працю наших „остів” під бомбами в Німеччині. Такий твір кріпив би душі українських читачів і його можна б було перекласти на чужинні мови. Та ж це страчений капітал для нас!

— Улас Самчук видав уже перший том свого „Ост-у”.

— Американці сміються з європейців, що вони до кожного питання розбігаються з віддалі... двох тисяч літ! Самчук закінчив грубезний перший том 1919 роком! І Бог святий знає, коли зможе він написати третій том, де буде про дійсних „остівців”. А тим часом світ прощає Німеччині, а зацікавлений ще страшнішим диктатором, Сталіном. Що ми маємо вартісного в цій ділянці?

— Другий том Самчукової трилогії охоплює ті часи, що про них згадуєш. Тільки не знати, коли автор успіє його написати.

— Тому кілька літ, живучи в „D. P. Camp” в Німеччині, думав я про те, чому ніхто з наших письменників не пише літературного твору під назвою: „D. P. Camp №4”. Сама доля підсувала форму і композицію такого твору. Форма — щоденника. Твір — реалістичний. Композиція — у таборах на місці в одному будинку були українці, поляки, росіяни, „фольксдойчі” і ще інші національні групи. Такий твір міг би був здобути світовий розголос, як би за нього взявся талановитий автор.

— Реалізм? Це ж тепер пройдений шлях у літературі!

— Так твердив один наш знаний літературний критик і багато наших письменників вірили в те. А ось американський автор, Джон Герсі (John Hersey), написав саме такий твір, про який я мріяв, але він написав його про варшавське жидівське гето за часів Гітлера. І цей твір „Стіна” (The Wall) — вже кілька місяців є чоловім американським „бестселером” (найбільше купованою книжкою).

— Автор цієї „Стіни” певно жид!

— Ні. Він мусів довго вивчати чуже йому жидівське середовище, (а вивчив його у Варшаві дуже докладно, до ритуального зарізу включно!) — і написав документарний свій твір у строго реалістичному напрямкові.

— Чому це підкреслюєш?

— Я вже згадував вище. Гадаю, що шкода часу на всякі дивовижні

експерименти в літературі, а краще було б писати хочби тільки документарні, але монументальні твори.

— Ти завжди невдоволений! Чи ти колинебудь похвалив уже якийсь літературний твір?

— О, чи раз! Подивися тільки на мої рецензії.

— Можливо... Але чи ти похвалив коли живого ще автора?

— Багатох! Я виступаю проти таких творів, що не підкріплюють, тільки деморалізують читачів, що не захоплюють людей своїми високими християнськими ідеалами, тільки сіють зневіру; що не помагають людині — тільки ще збільшують життєві труднощі.

— Чи наше письменство зможе сповнити своє завдання?

— Мусить! І сповнить! Сталь гартується в вогні, а людина в терпінні. А терпіння маємо досить...

Євген Крименко

РЕФЛЕКСИ

І ми пішли. Вже близько грім гримів,
Круті шляхи на захід нас манили,
Ми відійшли... За нами ліс шумів.
Жита тужили, плакали могили.

Погідний липень соняшно пестив
Валки людей у куряві дороги,
Покров небесний путь благословив,
А сірий шлях стелився нам під ноги.

І рідний край на обрію погас...
Чужі поля холодно привітали,
Чужинці нишком насміхались з нас,
Туга і жаль нам серце розривали.

Замовкли струни золотих ланів,
Не стало сіл у зелені діброви,
Скрізь жах чаївся в темряві лісів,
А землю скули сірих скель окови.

У птичих співах оживуть ліси,
Пшеничні хвилі попливуть в простори,
В обіймах згоди, миру і краси
Спочинуть люди, птиці, доли, гори.

Заводів рев—твердий, різкий мов сталь
(Модерний гимн заліза і бетону)
Ранив простори і понура даль
В димах корилась богів новому.

Мов гарний сон минувся рідний край!
У шумі піль, із пахощами ночі
Він сниться нам неначе Божий рай,
Де зорі сяють мов небесні очі.

Ми зрозуміли: де машина — пан,
Там свист сирен заглушить голос
дзвону,
Там чорна кузня — найпишніший храм,
Там горе, сум, кінець всьому святому.

Та час прийде... І атомний наш вік,
Мов хижий звір скоїас в муках смерті.
І над землею трупів і калік
Засяє сонце; Вічне і безсмертне.

ОБ'ЄДНАНІ ОСЕРЕДКИ УКРАЇНЦІВ В ЗДА.

Написав Лев Ясінзук

ПЕРЕХОДЯЧИ СЕРЕД розкішних дерев бульваром затишнішої частини деяких американських міст, запримітите будівлю, що своєю формою, величиною чи відокремленням відбиває від пересічних американських домів того міста. Щоб заспокоїти вашу цікавість, ви вже готові спитати прохожого, що це за будівля. Але вам кидається у вічі напис на будівлі золотими літерами на синьому полі — „Український Народний Дім”. Ось і вияснення.

Шістьдесятіп'ять українських громад у різних містах Злучених Держав величини Полтави, чи Станиславова, а то й у таких великих містах, як Клівленд, Ньюарк, чи Філадельфія, які щодо величини можна прирівняти до Києва чи й Ленінграду, пишаються такими домами. Придбання Народних Домів почалося після Першої Світової Війни, коли то українські переселенці вирішили залишитися в Злучених Державах Америки з огляду на політичний устрій, що запанував на українських землях у Сове́тах, Польщі, Румунії та Чехословаччині на Закарпатті. Набували такі дома купівлею, перебудовою готових домів, або й будували їх окремо.

В деяких містах мають ті будівлі інші назви, а саме такі, якими українські мешканці бажали точніше визначити призначення будин-

ку, або якими бажали виявити свою прив'язаність і пошану до історичного минулого. То ж можна стрінути такі назви: „Українська Галля”, „Горожанська Галля”, „Дім Українських Братств”, „Українська Хата”, „Українська Централя”, „Січковий Дім”, „Запорожська Січ” та інші. Без огляду на назву, всі ті будівлі служать однаковим завданням. Вони є головним, загальним сполучником та осередком українського духового життя серед української громади даного міста, без уваги навіть на можливість деяких розкошів в окремих українських гуртках.

Кожна з тих будівель має передовсім окрему велику залю, звичайно висотою двох поверхів, об'єм якої може помістити п'ятьсот до тисячадвісті осіб. В цій великій залі відбуваються зібрання загально-громадського чи політичного характеру. В них грають українські театральні вистави як побутових так історичних п'єс у роді „Наталки Полтавки”, „Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці”, „Невольник”, „Сава Чалій”, „Чумаки”, такі опери, як „Мазепа”, „Катерина” та інші. Тут уладжують концерти української пісні й музики визначних українських композиторів і музик, виконуваних добірними українськими хорами та оркестрами чи то з метою пригадки та ширення української музики

між своїми й чужими, чи з нагоди національних свят на честь історичних українських подій, або для вшанування визначних українських історичних постатей. Тут збираються українці для вислухання популярно-научних доповідей і лекцій з обсягу різних галузей знання, на прилюдні покази української культури та мистецтва. Помітне враження робить на українця сама обстановка залі „Народного Дому”. На стінах залі бачить він такі образи, як „В'їзд Хмельницького до Києва”, портрети Шевченка, Франка, Лесі Українки, Мазепи, Дорошенка чи інших українських постатей під крилами українського синьо-жовтого й американського зор'яного прапорів, що приміщені завжди на передовому місці залі. Під впливом чарівного українського слова, при звуці української пісні, серед любої обстановки й рідного довкілля росте бадьорний дух в американського українця й він з гордістю відчуває, що й його свосередна культура вкладає пайок в загальнолюдську скарбницю духових цінностей.

В інших кімнатах „Народних Домів” приміщуються місцеві українські товариства, декуди українські вечірні школи, а не є рідкістю і власні підприємства, як крамниці, ресторани, що приносять дохід якраз на удержання „Народних Домів”.

„Українські Народні Доми” розміщені в таких стейтах: Пенсильвенія, Нью Йорк, Нью Джерзі, Конектикот, Огайо, Деливер, Іллінойс, Мериленд, Минесота, Мизурі, Род Айленд, Висканзин, ба — навіть у Лос Енджеліс у стейті Каліфорнія. Найбільше є їх у стейтах, що мають найчисленніше українське скупчення, а саме — Нью Йорк і

Пенсильвенія — по 23, Нью Джерзі. — 7. Вартість тих домів грубо перевищує два мільйони доларів. Вони є власністю окремих, чи кількох товариств, а то й окремих для тієї мети створених організацій.

Величина й архітектурна вартість тих будинків не залежить від кількості українських мешканців в дотичному місті. З дотеперішнього стану можна навіть виснувати правило, що громади з меншим числом українського населення мають деколи величавіші „Народні Доми” тоді, як великі міста, як Нью Йорк, чи Шикаго ще не мають тих цінних об'єднаних огнищ. Це дасться пояснити тим, що великі українські скупчення бажали б мати відповідні величиною й архітектурою репрезентативні будинки, а це вже важка справа навіть для великих громад. Хоч з другого боку — вона конечна до здійснення.

Декого постороннього може зацікавити, як дають собі раду такі українські скупчення, що не мають окремих „Народних Домів”: де там зосереджується їхнє духове життя.

В початках української еміграції до Злучених Держав приходив сюди майже з правила вбогий, затурканий український елемент з метою — поправити своє нужденне існування, заробити дещо гроша й вертати додому. Як зважити, що конституційне життя на українських землях австрійської займанщини почалося щойно 1848 р., коли російська Україна жила ще в кріпацтві, а конституційне життя почалося там щойно після російсько-японської війни 1905 р., то не буде дивно, що й українські імігранти з тих земель не могли принести з собою виплеканого почуття потреби — організуватися, жити суспіль-

но. А все ж таки — освоївшись в цьому новому краю, закоштувавши в Америці демократичної свободи, почали відчувати потребу духового й суспільного об'єднання. Цьому новому змагання української іміграції сприяла та умова, що — з одного боку — ніхто не ставив їй ніяких перешкод, ні обмежень, а — з другого боку — не було на неї ніякого натиску в тому напрямі, щоб приймати готові об'єднальні зразки якихнебудь вчасніших переселенців на цю землю. Змагання до об'єднання підсилювало передовсім високо розвинуте в українських переселенців релігійне почуття, що заставило їх організувати в Америці (де релігія вважається приватною справою людини) власними засобами церковні громади свого, принесеного з собою, визнання. Церковні громади будували на місцях осідку українців свої церкви й парафіяльні доми.

Приглядаючися до практики давніших переселенців інших народів, українці ставали теж швидко практичними й почали будувати для своїх спільно - громадських справ під церквами, на їхню величину так звані „церковні галі”, тобто — залі. Тим чином заощаджували кошти будови. Наслідком такої практики скупчувалося в одному осередку їхнє духове життя. В тих церковних залах відбувалися сходи, наради; тут виростали пляни на поправу долі й життя своєї громади; тут зосереджувалися часописи та книжки й творилися невеликі бібліотеки; тут народжувалися товариства, хори, оркестри, те-

атральні та інші гуртки. Таким чином церкви ставали многогранним осередком громади, сполучником людей, ідей, думок. Цей характер перейняли церковні залі й задержали його по сьогодні всюди там, де на здвигнення окремого „Народного Дому” з різних причин не мали сили.

Коли у деяких українських скупченнях показалося, що з розвитком життя даної громади, з приходом дальших шарів іміграції, а то й з причин наростаючих декуди різниць між окремими гуртками й скупченнями церковні залі не вистачають, або стають за-малі, а життєва хвиля приносить важливі українські питання, що вимагають спільного обміркування, без огляду на різниці з яких то не було б приводів, тоді щойно виринала необхідність — мати окремий будинок з характером „Народного Дому”. Потреба таких осередків ставала тим пекучішою, що за час проживання на повній волі українська іміграція в Злучених Державах Америки почула себе свідомою частиною українського народу, якому вона повинна допомогти, використовуючи здобуті в Америці добра. Це й стало поштовхом до творення окремих великих осередків, до здвигнення будинків для всіх українських позацерковних потреб.

„Українські Народні Доми”, чи — як декуди — церковні залі, служать українському народові й його духовим потребам. Вони є його гордістю й доказом творчих сил і невиміруного українського духа.

Українські Школи в Злучених Державах Америки

Написав Лев Ясінчук

СЕРЕД ЧИСЛЕННИХ народів, що з різних континентів прийшли в Злучені Держави Америки немов в обітовану землю й тут поселилися, найшлися й українці. Не маючи ніяких обмежень, вони поселялися свobodно по своїй вподобі, декуди густіше, декуди рідше. Цей факт імовірно відомий загально. Але, ледви, чи широкий український загаль знає про те, що українці в Злучених Державах мають у своїх більших скупченнях стотридцятьтри (133) окремих українських шкіл, а саме — дві школи типу чотиро — й сімкласних, і десять середніх і вищих, типу десятикласних шкіл та інститутів. Ті школи відвідує біля десяти тисяч української молоді, що вчиться й виховується під керівництвом українських учителів, призначуваних на працю таки українськими громадськими організаціями.

З цієї діяльності міг би необзнайомлений вивести неправильний висновок, чи, мовляв, Америка не заперечує українській молоді права вчащати до американських шкіл. Ні, такий погляд був би зовсім помилковий. Річ ось у чому.

Для кожної культурної сім'ї нема ціннішого скарбу над її дітей. Чим для окремої сім'ї є власні її діти, тим у загальному є молодь для на-

роду. В молоді добачує нарід не тільки кровне наслідство, але й продовження своїх задумів та ідей, словом — свою власну майбутність. Тому кожний культурний нарід присвячує багато духових зусиль і матеріяльних засобів на те, щоб свою молодь виховати в школах, устроєних по своїй власній потребі.

Злучені Держави мають дуже широко розбудоване й високопоставлене шкільництво, що пристосовлює молодь до широких можливостей цього краю. Це американське шкільництво використовує й українська молодь у повному об'ємі, а законний шкільний обов'язок дбає, щоб ніяка дитина не стояла поза школою. Але — кожний з-поміж численних народів Злучених Держав має ще й свої питомі потреби й ідеали, які бажав би передати своїй молоді. Свободолюбна, демократична конституція цієї держави дає на це кожному народові повні можливості. Користуючись ними, українські поселенці в Злучених Державах створили з власної волі, поруч з американськими — свої власні, українські школи. Перша українська школа була заснована в Злучених Державах українськими вуглекопами в місті Шамокин у стейті Пенсилвенія ще 1893 року. Наступного року вже пішли

за нею даліші школи в тому ж стейті, а саме в містах — Шенандоа, Маунт Кармел, Питсбург, Олифант, Вилкс-Бери й Лайсенрінг та в місті Джерзи Ситі стейту Нью Джерзи. Довгий час були ці й інші школи, що відкривалися, тільки вечірні. І сьогодні є таких вечірніх українських шкіл у Злучених Державах — 92 з числом дітей поперх 4.600.

Число українських шкіл по окремих стейтах йде розбіжно з чисельністю українського робітничого населення. Є ці школи у дванадцяти стейтах, а саме: Конектикот — 9, Деливар — 1, Іллинойс — 4, Месечузетс — 2, Мишиген — 4, Миннесота — 2, Мизури — 2, Нью Джерзи — 14, Нью Йорк — 28, Огайо — 4, Пенсилвенія — 49, Мериленд — 3. Одинадцять (11) вищих і високих шкіл розміщені в стейтах: Нью Йорк, Пенсилвенія, Конектикот і в столиці держави — Вашингтоні.

Українські школи є на удержанні основоположників, якими є українські церковні громади, як католицькі, так і православні, або українські товариства. Дев'ять високих і середніх шкіл, типу десятирічок на Україні та інститутів й 92 початкові школи, типу чотири- й сімкласових, належать українським католицьким громадам; двадцятьтри (23) початкові школи, одна середня й одна вища, типу десятирічки й інституту, належать до українських православних громад, а сім (7) початкових шкіл — до українських світських товариств. Всі середні школи й 28 початкових шкіл мають цілоденне навчання; дві (2) початкові школи це після-полудневі школи; вони не мають відповідного приміщення на цілий день. В

дев'ятьдесятьдвох (92) початкових школах відбувається навчання вечором кожного дня, навіть у суботу, хоч цей день в американських школах вільний від навчання, так, як і неділя. В деяких вечірніх школах відбувається навчання навіть у часі шкільних вакацій, очевидно навчання в двадцятьвосьмох (28) цілоденних початкових школах і в середніх та високих школах відбувається по тій самій програмі, що в американських школах.

Молодь, що їх відвідує, звільнена від обов'язку відвідувати американську школу. Одначе в тих школах учать добавочно української мови й української історії. Зовсім окрему програму мають українські вечірні школи, бо в них учиться молодь, що обов'язково відвідує американську школу. З тих оглядів українська вечірня школа не охоплює загальнообразуючих предметів, тільки зосереджується на основах українознавства. В українських вечірніх школах учиться молодь читати й писати по-українськи, пізнає основи українського письменства, зазнайомлюється з українською історією, з характером і багатством української землі, з якої походять її батьки, вивчає українську пісню, українські танки й побут — словом — тут набуває українська дитина тих відомостей про Україну та її нарід, що дорогі й потрібні кожному українцеві, а яких американська школа не може дати з огляду на різнонаціональний склад американських учнів, які в загальному почувають себе американцями.

Українські школи, особливо вечірні, приміщуються звичайно в залах, під церквами, або в домах

тих організацій, до яких належать. Але цілоденні початкові школи та всі середні й вищі мають свої власні, навіть величаві, високовартісні будинки з модерною шкільною обстановкою. Саме в останніх днях цього річного місяця травня заклали навіть у самому Вашингтоні „угольний камінь” під будову власного будинку на приміщення української католицької духовної семінарії.

Кошти удержання названих шкіл вимагають поважних сум. На них складаються добровільні датки від різних прихильників освітньої справи, від українських організацій та окремих громадян, а недостачу покривають батьки дітей, що відвідують ті школи, невеликими щомісячними виплатами, при чому батьки з більшими сім'ями, чи незаможні, звільнюються від шкільної оплати. Так отже удержання українських шкіл побудоване вповні на основах добровільності самого американсько - українського громадянства. Річ у тому, щоб українській дитині уможливити користати з предметів українознавства.

В початковому ступні розвитку українських шкіл учили в них здебільша спосібніші дяковчителі, деякі з яких виявили неабиякий природний педагогічний хист. Вчили теж декуди священики, а бували випадки, що вчителями були й грамотніші робітники. Діялося це тому, що в ті часи майже не було в Америці ніякої світської української інтелігенції. В останніх роках, здебільша перед Другою Світовою Війною й після неї, склад педагогічного персоналу помітно покращав. Прибули нові сили з педагогічною освітою, особливо українські католицькі черниці, що доповнили, а то

й замінили ряди попередніх шкільних робітників. Дотеперішню довільність у користуванні шкільними підручниками повинна замінити суцільна однородність. Цю зміну мала б перевести „Культурна Рада”, яку плянує створити українська імміграція. Змагання виховників йде в тому напрямі, щоб українська школа в Америці мала підручники пристосовані повністю до американсько - українських умов, бо цієї необхідної вимоги не сповнюють повністю підручники, привезені з Європи чи Канади.

Кількадесятьрічне діяння української школи в Злучених Державах Америки засвідчує, що ті школи добре сповнюють своє завдання. Українська молодь, роджена в Злучених Державах, не зважаючи на те, що живе серед чужого довкілля й бере участь у загально - американському житті, — розуміє українську мову, говорить нею й пише та звичайно живо цікавиться українськими справами і проявами і не тільки тими, що проходять на американській землі, але загально на всіх українських землях, чи й поза ними.

Як зважити, що в початках української імміграції до Злучених Держав приходили люди часто неграмотні, то просто чудує, як ці переселенці прийшли на думку творити українські школи для своїх дітей, деколи навіть раньше, ніж зорганізували свою церковну громаду, як про це засвідчує приклад української громади міста Правиденс стейсу Роуд Айленд. Момент особистої користі, мовляв — „дитина напише колись листа до рідні” — грав тут тільки підрядну роль. Головним мотивом було бажан-

ня, покласти українській дитині духову перегороду, щоб вона не порушила повністю в несвоїй довкілній культурі, але щоб ця дитина задержала в своєму серці любов до Рідного Краю, до його народу, побуту, традиції. Ці виховні чинники мають для української молоді безцінну вартість. Післявоєнний час ставить до української іміграції в Зл. Д. нові вимоги. Прийшли сюди десятки тисяч нової української т. зв. політичної іміграції, між якою багато молоді. Молодші з тієї молоді користуються тимчасово деякими з дотеперішніх шкіл. Для тих, що бажали б поглибити своє знання про українську духовість, треба було основувати в Нью Йорку „Курси Українознавства”. Дальші вимоги щойно наростуть і їх треба буде заспокоїти.

Було б помилкою приймати, що дотеперішні українські школи в Зл. Державах повністю заспокоюють духову потребу українців — кількістю та якістю. Ні одне, ні друге. Одною з назріваючих кінцевих потреб у цій ділянці, це необхідність мати авторитетне громадянсько-педагогічне тіло, що надало б тим школам один напрямок, створюючи програму, що відповідала б американським та українським умовам, подбало б про одноцілість відповідних шкільних підручників та вирівняло б кваліфікації вчителів. Тоді українські школи могли б ще краще сповнити своє завдання. Пригожі умовини для цієї необхідності існують, бо поміж новою політичною еміграцією навіть тією,

що вже найшлася в Зл. Д., є подостатком відповідних педагогічних робітників.

Насувається тільки одне неміле питання, а саме, чи заінтересовані в українському шкільництві чинники, себто батьки, вчителі й дотеперішні власники шкіл підчиняться повністю і здисципліновано порадам і вимогам одного шкільного провладу (якщо б він дійсно створився). Довоєнний приклад на приватному українському шкільництві в Західній Україні може насунути деякий скептицизм у тій справі. Очевидно — треба рахувати на те, що за післявоєнні роки може ми таки чогось навчилися...

Треба признати, що з давнішої української іміграції нераз проби-валися заходи створити центральне, кермуюче вихованням і навчанням осередне тіло. Однак ці заходи завжди розбивалися об нестачу відповідних фахових сил.

Організація такої ділянки в Злучених Державах, як влане українське шкільництво, являється з одного боку наявним доказом пробудження й розвитку живучих сил українського народу, якщо він найдеться на вільній землі у демократичних умовах, а з другого боку — вона засвідчує про ідейність і жертвенність української імігрантської вітки. Ця організація одночасно показує, як неправильний є погляд у тих, що Америки не знають, про нібито безмежне, грубе й тупе зматеріалізування американського життя. На справді вільній землі найвидатніше проявляються вільні, творчі змагання народу.

„НЮ ЙР”

Написав Галактіон Чіпка

ВИ ЗНАСТЕ, що таке Нью Йорк? — питався мене містер Параньків, старий ньюйоркський бувалець.

— Новий Рік! — відповів я гордо, маючи за собою тиждень курсу англійської мови в Німеччині і два тижні побуту в Америці.

— Грінор ви! — махнув рукою містер Параньків і прижмутив легковажно одно око. — Певне, що нью йр, то новий рік, але нью йр у Нью Йорку?!... Ге, пане Чіпка, то не якийсь там новий рік у Жовкві, Бродах, чи навіть у великому Львові! То щось таке, що ви за голову візьметесь, очі вам з лоба вилізуть!..

— Як варта, то одне затулю, а друге нехай вилазить.

— Ви собі не кпите, бо те, що кажу, то кажу.

Містер Параньків замкнув палюх а чотирьома розчепіреними пальцями тицьнув мені під ніс.

— Чотири мільйони варіятів ходять по вулиці, скаче, кричить, грає на чім попало, всі на підпитку, навіть братство тверезости...

— А ви?

— А я що, варіят?! Для мене, пане, нью йр — то жнива, то криниця доходу, то бізнес, яких мало. — О! — підняв палець угору на знак, що прийшла йому до голови якась ідея. — Знаєте ви що, — я вас візьму з собою.

— Дякую, дуже радо подивлюся!

Містер Паньків затріпав руками.

— Е, ні. Не дивитися, а на бізнес! Заробите собі п'ят..., шість... ну, кажімо, яких вісімдесять доларів, і то за одну ніч, що я кажу — за кілька годин!

Мене аж підкинуло. За кілька годин вісімдесять доларів. Прекрасний, чудовий край ця Америка. Вісімдесять доларів — місяць життя!.. А потім знов якийсь бізнес... І я бачив уже перед собою авто, віллію, а передовсім нові черевики і порядну краватку.

— Давайте роботу, — я готовий!

— Гов! А по-англійськи вмієте?

— Пару слів знаю. Єс, но, гуд морнінг, гуд найт, гуд бай...

Містер Параньків покрутив головою.

— Мало... Не могу вас узяти. — Але на другий рік — муроване.

Облявши мене холодною водою, почав розказувати про бізнес:

— Перед новим роком купую грала. По вісім центів, по сім. А продаю по кводрові.

— Що ж це за грала?

Сітізен глянув на мене, як жид на кепський застав.

— Не знаєте, що таке грала?! — Ну, трубки, свистуни, деркачі — одне слово: грала!

— А скільки ви таких грал купуєте?

— Сто, сто двадцять...

— Чекайте, містер Параньків. —

Купуйте, кажим, сто грал, на кожнім гралі ви заробляєте по 17 центів, себто заробите на всіх 17 долярів.

— Ех, ви грінор некупаний. Ви поняття не маєте, що таке Америка, загалом, а ню ір в Нью Йорку зокрема. А хто вам казав, що по сімнадцять?

— Простий рахунок.

— Кривий, не простий! Простий рахунок — шістьдесят, сімдесят долярів.

— Яким способом?

— Штукою. І це власне є мій патент, моя тасмниця. Але вам зраджу, бо ви мені подобастеся. Отже, слухайте! Купую грала і йду на 42. стріту. Там народу а народу. То я починаю грати на якимсь гралі. Тоді люди до мене: продай! Кводра! Є такі, що мають кводра, щоб їх ясна мара взяла, але багато не має дрібних, то дають доляра, а часом і п'ятку. Я тоді ніби не маю здачі, кричу: „Гелло, Майк, змінй мені таляра!!! Поміж людей і — пішов. А класнт, переважно підхмелений, постоїть трохи, а там стояти тяжко, юрба несе, поплив... Часом, рідко дуже, трапиться скупиндрия, що трохи репетус, і тікати ліпше, але це виїмкові випадки...

Я слухав вияснень автора геніального патенту і сумовито зітхав: Чому я не вчився солідно англійської мови, був би тепер став спільником новорічного бізнесу! А так — чекай до другого року. А до цього часу можуть знайомому містерові викрасти тасмницю, як викрали вже неодне — до атомової бомби включно...

Містер Параньків побачив мій сум.

— Не гризіться. Покищо заробляйте пером, або мітлою, а підов-

читеся англійського — на другий рік — гайда на бізнес.

Останній день грудня хилився до заходу. Політав легенький сніжок і брав мороз.

Містер Параньків глянув у вікно, сконтролював час на годиннику і підвівся з крісла.

— Зближаються мої жнива. Бувайте здорові, йду купувати грала.

Взяв свій капелюх, оглянув його, всміхнувся вдоволено, глипнув на мене і наставив капелюх.

— Подивіться, дванадцять талярів.

— О, то ви багатий чоловік!

— Я? Я такого не купив би. То мені купили за сватання. Був собі один хлопець, що мав сорок п'ять років і тридцять талярів на тиждень; знов була дівчина, що мала сорок років і двадцять талярів на тиждень. То я їх звів до купи, тільки трохи позиції помішав. Я сказав дівчині, що хлопець має тридцять років, а сорок тисяч у банку, а йому сказав, що вона має двадцять п'ять років а сорок талярів заробляє на тиждень. І за те купили мені капелюх.

— По шлюбі?!

— Е, я не дурний. Ще перед заповідями. Були б може не дали. А так — дивіться, що за капелюх!

Справді, капелюх аж за очі хав.

— Ну, бай-бай! — сказав власник чудового капелюха і вийшов з хати.

А я ще довго сидів на місці і думав. Які величезні можливості заробітку дає край Авраама (Линколна), коли людина має голову на карку, а ноги менш-більш коло пояса...

Другої днини впала на Нью Йорк мряка, як діпісти на Америку. По

вулицях було тихо і безлюдно. Навіть вітер відмовився сьогодні від чищення метрополії світу; газети, шкірки з помаранч, старі лахи і розбиті скриньки лежали на своїх місцях, тільки десь-не-десь боми робили „веселу ватру” на честь нового року.

Нечайно, на шостій вулиці, наскочив на мене якийсь експресний піхотинець.

— Екскюз мі!

— А! Містер Параньків! Геппі Нью Їр!

— Шляк би то трапив!

— Куди ви так рано?

— Холера би то взяла!

— Ну а як учорашній бізнес?

— А, дідько бери, дайте мені спокій.

Я щойно тепер побачив, що мій знайомець без капелюха, волосся розкуйовджене, а очі підпухли з плачу чи з невиспання.

— Де ж ваш капелюх? — містер Параньків?

Тут містер Параньків не вдержав фасону. Скочив як опарений і погрозив кулаком:

— Ви тому винні. Як би були пішли зі мною, то я бодай капелюх мав би!

— Не міг іти, бо ви мене не брали. Але скажіть, на милість Бога, що сталося?

— Що сталося! Все сталося, що могло статися...

На хвилину спинився, ще раз глипнув на мене недобрим оком, а далі звів сумно голову і махнув рукою, немов начхав на щось.

— Властиво я не повинен Вам того оповідати, але... і знов махнув рукою. — Шляк чоловіка може трапити, з таким краєм і з такими порядками. Хотів чоловік чесно заробити пару центів, але де — не да-

дуть. — Накупив я вчора гралів, уважаєте, і пішов на сорок другу. Стою, вже пару кводрів маю в кишені, а тут якийсь підходить і дає п'ять талярів. Думаю, чекай, побачиш решту як своє вухо. Я кинувся: „Майк! Зміняй мені п'ятку!” — і нурка між людей. А той скупидряга як не шурне за мною. „Тримайте!” — кричить, „Поліція!” На щастя зловили мого конкурента, що також, видно, не мав здачі, а я перебився на сухе і далі хочу продавати. А тут мене хтось хвать за обшивку. Оглядаюся — полісмен. — Що, питаю — хочете від мене. — „Ходи — каже, — голубчику, зі мною. Що, — кажу — за робота, я сітізен, а не який Вам небудь діпіст! — А він ані дуду, тащить мене кудись... І що, думаєте — замкнули, грала відібрали, сиджу. Але десь коло гретвої вночі кличуть. Кажуть: „Заплати п'ять долярів карі, бери свої грала і йди тепер продавай!” — Ще й регочуться. Вийшов я з гралами, де тепер вже хто купить. Сезон минув, пес не візьме. Але, думаю, чекайте, тут недалеко справляють наші діпісти новий рік. Піду до них, вони незіпсований нарід, може і по третій годині куплять, бодай щось... Пішов я. Приходжу, нарід сидить, щось п'є, щось їсть, щось співає, а грала ніодного нема. Повісив я капелюх на кілок, положив грала на стіл і перша річ пішов до буфету, щоб дали щось випити. Не можу сказати, дали і випити і закусити і всміхалися чемно до мене. Коли чую — за мною така музика зчинилася, що аж гей. Обертаюся, а то вже всі мої грала пішли.

— Гей, панове, кажу, добре-добре, але мені належить по кводрові! А вони сміються. Нема сміху,

кажу, — а вони грають. Ну, що робити... Чорт побери — йду до дому. Я за капелюх, а капелюха нема.

— Того за дванадцять доларів? перебив я з острахом.

— Того самого. Замість нього висить якесь діпістичне опудало, правда, той самий номер, але на голову цього брати нема права. Я ж якийсь сітізен. Плунув я на той капелюх і пішов.

— Ну, а тепер куди біжите?

— Йду під церкву. Кажуть, що то може через помилку хтось за-

міняв, то може віддасть. А ви як гадаєте? — звернувся до мене.

Знаючи вигляд діпі-капелюхів я мав щодо цього певність, але що було казати. Ат же не піду зі старою еміграцією проти нової.

— Певно, що через помилку. — Ідіть питайте, я думаю, що хтось зголоситься.

Лице містера Паранькова роз'яснилося.

— Но, геппі Нью Йр!

І побіг під церкву.

Не знаю тільки під котру...

ОСТАННІЙ РІК ЖИТТЯ ІВАНА ФРАНКА

(Зі спогадів братанича Поета)

Написав В. Франко

Син рідного брата Поета, колишній Січковий Стрілець, Василь Франко, передав мені на еміграції в Німеччині, для поміщення в Пропам'ятній Книзі, присвяченій 35. роковинам виступу УСС., свій записник зі спогадами про останній рік в життю свого дядька. А що ця книга не встигла в Німеччині з'явитись — передаю виїмок з цих спогадів Редакції Календаря У. Н. Союзу, щоб таким чином зберегти друком і цей причинок до біографії Великого Каменяря.

Л. Лепкий.

Я БУВ тоді хлопчиком, як весною 1915 р. уступала московська навала з Карпат. В нашому селі, Нагусвичях, була тоді велика радість. Ми довідалися, що на горі Маківці Січові Стрільці розбили москалів та йдуть уперед. Ми надіялися, що вони проходять нашими сторонами, як восени проходили під час першого випадку з Бескиду. Але ні, вони пігналися за ворогом туди на Болахів і Галич, а до нас прийшли мадяри й австрійці. Дарма мами й батьки очікували своїх синів. А з нашого та сусідніх сіл багато хлопців було в Січових Стрільцях...

Мадяри стояли в нас кілька днів, а як відходили, забрали мене з возом і кіннями на підводу. Наші коні гарні були, тому й забрали.

Обозна валка, до якої мене включили, посувалася за військом і, перекотившись через Львів, через Жовкву, спинилася у Великих Мостах. Там ми розтаборилися й на великих луках пасли коні. І от сталося нещастя: одного разу, коли на відголос сурми, кожний із нас, забравши коні, мав ставитись на пло-

щі збірки на обід — я залишився без коней...

Ой, доле ж ти моя! — заплакав я гірко за кінями. На мене впав і ляк, щоб не потрапити мадярам у руки. Я бачив, як вони карали таких, що залишалися без коней, тільки з батогами.

Та що міг допомогти жалю, чи плачу, як земля горіла під ногами. Треба було спасатись поки час. І я дав ногам знати — замість на обід, пустився до ліса; нехай діється воля Божа...

Ішов я тим лісом довго-довго, а потім полями, суголовками, беручи напрям на південний захід, на Львів і Дрогобич. Ідучи, оминав я людей та села, бо всюди під фронтом снувалася військова жандармерія й питали за документами. Небезпека чигала на кожному кроці.

Так прокрадався я, немов розбишака, і за три дні ледви добився до Львова. Але і тут треба було підкрадатися до середмістя. Всі дороги, всі виходи були обставлені жандармами, що питали за посвідками. Якось мені вдалося з великим трудом пролізти кудись садами, горо-

дами на одну з головніших вулиць, кудю проїздили трамваї, та врешті опинився я перед домом мого стрія, Івана Франка.

Був погідний підвечір. Сонце ще оглянулося перед заходом і освітло подвір'я та сад, по якому проходжувався мій стрій, який залюбки насолоджувався таким підвечірнім сонцем, бо воно не пекло, не гріло, а ласкавило.

Стрій, побачивши, що хтось іде, сразу пізнав мене. Здивувався, став розпитувати, яким чудом я взявся тут в ці воєнні часи. І я почав оповідати, і так ми зайшли в кухню, де я, голодний немов той вовк, видавав усе, що попало, бо три добі нічогісько не мав в устах, лиш якусь лісову ягідку перехопив, або недоспіле зеренце з житнього колоска в полі.

Їв я та оповідав про свої пригоди, а потім і стрій заговорив про війну і свою біду. Війна заскочила його ненадійно на кордоні, як вертався з дружиною з Києва; ледви дістався ще до Львова. Приїхавши до Львова, старшого сина не застав. Старший син Тарас служив уже в австрійським війську, а молодший, Петро, пішов до Січових Стрільців. І доня, Анна, була поза домом, бо залишилася в Києві в рідні. Остався стрій сам з дружиною. Обоє хворі, обоє нездужали. Стрій хворів паралічом, не міг володіти руками, стрійна хворіла нервово й незабаром пішла на лікування до санаторії. А тут і воєнне лихоліття почалося. І страх перед москалями, які вже вивезли були митрополита Шептицького. Час до часу — говорив стрій — навідувався молодий студент, Маріян Колодій, і цей чим міг спомагав. Бувало й таке, що стрій і три добі пролежав у постелі,

бо не міг рушитися, не міг одягнутися через свої хворі руки. Однієї такої ночі трапилось, що в хаті з'явився непрошений гість — злодій. Як зрадів тим гостем бідний стрій, як втішився, що знайшлася якась милосердна душа й порятує!.. Але злодюга на благання стрія, щоб той поміг йому зодягнутись, зареготався, тріснув дверима і щез. Аж десь четвертого дня з'явився цей молодий Колодій та порятував стрія, майже непритомного.

Тепер уже стрій не був самотній у хаті. Мешкала тут з доручення радника Бандрівського, куратора, себто опікуна, якась п. Зигмунтовська з двома донями, й вона провадила хатнє господарство. Стрій діставав що місяця 200 корон допомоги з Тов. „Просвіта”, та з „Дністра” стільки, разом 400 корон.

Стрій дуже втішився мною і казав, що мене від себе не пустить, а що я не мав ніякої посвідки, потрібної на побут у Львові, то стрій обіцяв таку посвідку для мене дістати. Зараз на другий день пішли ми в цій справі до міської поліції. Командант поліційної станиці прийняв нас дуже ввічливо і негайно посвідку видав. Я зрадів страшенно, діставши документ, яким так журився, без якого підчас війни годі було рушитись.

І так я залишився у Львові, а небаром випровадилася і п. Зигмунтовська, так, що я став господарем хати — варив, доглядав стрія, ходив на закупно в місто та носив до „Просвіти” рукописи стрія. Стрій самий не міг уже писати, тож диктував мені, а я нескладною рукою записував. Це діялось майже кожний день. Звичайно ходили ми й до парку, на прохід і на відвідини двох медведів „вуйків”, що були в

клітці в тому парку. Стрий їх дуже любив. Казав, що це „бідні невольники”, милосердився над ними. Тому ми ніколи не йшли голіруч на ці відвідини, а брали зі собою гостинця — грушки з нашого саду. Я мусів натрясти цих грушок доволі, так, що рука боліла нести. Медведям аж очі світилися, як нас побачили. Вони були виголоднілі. Під час війни люди самі не мали що їсти, не то, щоб медведям ще давати. Підійшовши до залізної клітки, я вибирав з торби грушки і кидав їм через крати, вони хапали один на-перед другого та ще дивились на нас благально: „дайте, дайте!” — як людина нещасна, що просить милостині. І стрисві було жаль їх, він був би від уст відняв собі останній кусок хліба, щоб їм дати. Я не раз дивувався звідки набралось стільки милосердя у стрія для цих хижих „вуйків”, які, буди на волі, не пощадили б ні овечки, ні телички...

Надивившись на медведів — стрий сідав на лавку й думав. Я сідав поруч та ждав з готовим олівцем і записником, бо стрий любив тоді щось нового диктувати. І то щось веселе, якусь сміховинку, диктував звичайно стрий. Нераз сміявся я сердечно, як записував. І ми разом зі стрієм сміялися. Та не знаю, чи ці речі появились відтак друком. Я не подибував ніде.

Минали дні соняшного літа, прийшла осінь. Ця остання вже осінь, що до решти підкосила здоров'я стрія. Не помагали ні лікарі, ні ліки, які стільки коштували. Врешті головний лікар приюту Січових Стрільців забрав стрія до цього захисту. Там життя покращало. — І я мав повну вигоду — не потребував займатися кухнею, журитися

закупном харчів у воєнну скруту. Стрия доглядали і не спускали з ока. Д-р Овчарський, що доходив з міста, навідував хворого в кожний день, а лікар Січових Стрільців, д-р Володимир Щуровський, три рази денно. Січові Стрільці раді б були стрисві неба прихилити. Та нічого не помагало. Стан хворого не кращав, а погіршувався.

Врешті прийшло Різдво. Святий вечір був великою розвагою для немічного стрія, що засів до святвечірного стола разом зі Січовими Стрільцями. Він так любив їх, так дорожив ними. Його цікавила кожна вістка з поля бою, кожна дрібничка з їх життя. Стрий навіть роздумував, як би то винайти якусь машину, що могла б облекшувати в боях, не наражувала б Січових Стрільців на такі втрати.*)

Якась невимовна туга ймалася його. За домом тужив. І ось однієї березневої ночі, над раном, він став принаглювати, щоб я завіз його в хату, бо він мусить покинути приют. Скільки я не напросився — не помагало. Стрий настоював, щоб я біг у місто найняти дорожку. І я мусів йти за дорожкою, хоч добре знав, що дорожки немає, бо останню коняку на війну забрали. Вернувшись з нічим, наразився я на докори, а то й на гнів стрія. Він нервувався, щораз більше: „Бігай, шукай!” — благав мене. І мені жаль було. Що ж міг я вдіяти? Вийшов на коридор і простояв так, аж почало світати. Тоді одягнув стрія та крадьки, щоб ніхто не бачив, ви-

*) Зимою 1916 р. прислав був Іван Франко командуванню УСС проєкт боевого воза, щось у роді пізнішого танка, який, пущений в рух, міг самочинно пропривати дротяні загороди та робити виломи на фронті. — Прим. Л. Л.

вів на вулицю. Це була вже 6-та година рано і стали ходити трамваї. Ми всіли і без пригод доїхали аж до останньої нашої зупинки. Доїхали, але тут щойно почалося: під ногами сніг, ожеледа, а йти треба якого пів кілометра. Стриєві важко приходилось. Він ховзався, ледви волік ноги, а мені й сил не ставало нести його. Стрий декілька разів упав на коліна.

Так ми домучились якось аж під хату одного шевця українця, який, побачивши нас через вікно, негайно вибіг та допоміг допровадити стрія додому.

В хаті застали ми сирість і ступінь. А тут ні кусочка дерева, ні грудки вугілля, щоб затопити в печі. Та я порадив собі. Зрубав декілька гіляк зі старої груші, затопив у печі та, роздягнувши стрія, поклав його в постіль.

А тепер почалось по давньому, почалися домашні турботи. Я мусів ходити до Марістрату, щоб пустили нам воду, мусів постаратись про харчеві картки, без яких годі було жити, мусів забрати всякі речі з приюту, а що головне — роздобути десь опал.

В першу чергу пішов я до опікуна стрія, радника Бандрівського, бо треба було грошей, які радник відбирав з „Просвіти” і „Дністра”. Йдучи туди почував я, що радник Бандрівський не з добром мене прийме, що буде буря. І дійсно, радник накинувся на мене — як я міг приложити руку до виходу стрія з приюту та ще крадьки вивівши його, щоб ніхто не помітив. Я виправдувався, пояснював як було, але радник не міг цього зрозуміти, що я так цинив велич стрія-поета, що я так любив його і як було спрочувитися. Я молодий хлопчак кер-

мувався почуваннями, а не розумом, хоч і розумів свій великий прогріх.

Нічого не помагало. Радник був лютий, не дав собі говорити і я вийшов з нічим. Але й тут якось дав раду. Харчі взяв на борг, паливо роздобув, як звичайно своїм промыслом — зрубуючи сухі гіляки в садку, а небаром з’явився й опікун стрія в нас у хаті. Вже не лаяв мене. Дав 20 корон зачету та записник у якому мав я записувати кожний сотик. Відпустив теж свого вугілля на паливо, яке я повозив магістратським залізним візком.

І так якось усе встаткувалось і минуло решта зими, прийшла весна. Стрий лежав у постелі, я ходив коло нього, часом заходили гості з відвідинами до хворого. Звичайно приходила сестра Михайла Павлика, іноді колишня господиня, Зигмунтовська, хоч у приюті УСС було цих відвідин куди більше. Зокрема старшини УСС, що приїздили до Львова, заходили до стрія часто. — Бував між іншими отаман УСС Гриць Коссак, тодішній сотник УСС Вітовський, Гірняк, Дідушок, чет. Старосольський, багато їх. Тепер відвідин було менше і хворому вже не ставало сил, щоб говорити. Він догорював — його не тішила весна, якою всі радіють, — видно було — кінець недалекий...

Одного разу прийшов опікун стрія, радник Бандрівський, як звичайно поглянути, що діється в хаті, та настановив нову господиню для ведення дому. Тимсамим і моя роля змінилася — я вже був зайвий, міг їхати до Нагуєвич, до дому. Але я не поїхав, тому що здавна носився з гадкою вступити до Січових Стрільців, хоч не знав чи приймуть; я був ще замолодий. Та

якось прийняли і найближчим транспортом, що відходив з львівської Збірної Станиці УСС, вислали до Коша УСС в Липиці Долішній рогатинського повіту.

В Коші, де збиралися новобранці, почалися для мене звичайні вояцькі будні — вправи, служба тощо. — Дні минали, що й не оглянутися. І ось такого одного дня я довідався про смерть стрія, але довідався за-

пізно і не встиг поїхати до Львова, хоч Січові Стрільці з поля, Коша й Вишколу приймали громадну участь в похоронах — з хором, оркестрою, делегаціями та вінками.

Мені не судилось. Я не був на похороні, не міг кинути землі грудку на могилу Дорогого Стрія, великого українського поета — Каменяря.

Бюст Івана Франка, у виконанні О. Архипенка,
в Українському Культурному Городі в Клівленд, Огайо.

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й Ляхові служити!
Довершилась України кривда стара,
Нам пора для України жити!

І. Франко

ШТУЧНИЙ ГОЛОД НА УКРАЇНІ У 1932-33 РР.

Написав Володимир Шелест

ЯК КОШМАРНИЙ міраж, як уривки страшного сну, як приступ галюцинації плутаються в уяві події тих двох жахливих, незабутніх років, найсумнішої сторінки української історії.

Голод... мільйонні жертви страшної голодної смерті і де? — На квітучій, найбагатшій землі Європи — Україні, що споконвіку славиться родючістю свого чорнозему і трудолюбивістю свого народу.

Люди пухли з голоду. Вимирали цілі села, а в той час, закордонні ринки збуту були засипані українським хлібом й іншими продуктами. Так мстилася Москва над непокірною Україною, яка нізащо не хотіла визнати над собою московської зверхності.

....„Викачати увесь хліб, зломати спротив голодом, примусити куркуля працювати"... — так висловлювся на закритих партійних зборах начальник політвідділу Уланівської МТС (Машино-тракторна станція) комуніст Бобров. З таким завданням на Україну приїхали тисячі бобрових, щоб відомстити українським селям за те, що вони відважилися ігнорувати „генеральну” лінію комуністичної партії, відмовляючись від суцільної колективізації.

Штучний голод для України большевики підготовляли планоно вже після того, як наочно пересвід-

чилися, що їхня пропаганда розбивається вщент стихійною самообоною українського населення. Факти й цифри дають підставу категорично твердити, що голод був організований свідомо і з політичною метою.

Кліматичні умовини 1932-33 рр. були нормальні. Ні засухи, ні суховіїв, ні налетів сарани в цих роках не було.

Засівна площа 1932 року мала 26.000.000 гекторів, тобто більше, як на один мільйон гектарів перевищувала засівну площу 1927-28 р. Такою вона була і в наступні, після 1932 роки. (За даними статистичного справочника „Народне господарство УРСР”. Київ 1935 р.)

Урожай зернових 1932. року, як стверджують советські статистичні дані, був нормальний. Пересічно становив з гектара 8,1 центнер (рос. центнер 100 кг.). Гуртовий збір зернових 1932 року становив 894.000.000 пудів („УРСР в цифрах”, Київ 1936 р.). У 1924 році гуртовий збір зернових дорівнював 861.000.000 пудів, тобто, на 33.000.000 пудів менше від збору 1932 року, але рівень харчування був нормальний. У 1928 році гуртовий збір зернових був ще менший. Лише 800.000.000 пудів, тобто, на 94.000.000 пудів менше від збору 1932 року і теж, ні голоду, ні зниження

рівня харчування не було. Отже, з наведеної статистики видно, що зібраного урожаю в 1932 році вповні вистачило б для харчування населення, для корму худоби і птиці, і для посіву на наступний рік, а про голод не могло б бути й мови.

Осіnnю 1932 року селянським дворам „доводиться плян до двору” (сов. термін) виконання хлібоздачі державі. В більшості плян хлібазаготівлі доводиться надмірний, якого аж ніяк не можливо було виконати. По селах створюються так звані „буксірні бригади” з активістів і комсомольців. Завданням цих „шкуродерів” (так їх називали селяни) було лазити по горищах, перетрушувати соломі, стукати по стінах, долівці, копати землю у тих місцях, де, на їх думку, міг би бути закопаний хліб. Селяни розгадали лихі наміри большевиків і, де тільки можна було сховати, ховали хліб. Але горе було тому, в кого знаходили захований хліб. Йому підшивали „злісного нездатника хлібозаготівлі”. Подібна інкремінація не пророкувала нічого доброго. Такого господаря розкуркулювали, як „клясу”; конфіскували все майно, рухомий і нерухомий реманент. Голову родини вивозили на Соловки добувати з морських рослин йод, або на Колиму шукати золота, а родину вигонили з хати, або і зовсім з села, як „ворогів народу”, контрреволюціонерів, класоворожий елемент, що агітує проти колгоспів. Так у віддалених від сіл ярах і балках повставали примітивні „колонії” землянок, у яких люди, цьковані большевицькими посіпаками, продовжували своє існування.

Були випадки, що селяни вкрай стероризовані большевицькими хлі-

бодерами, кінчали життя самогубством. Для прикладу може послужити два випадки самогубства, що мали місце в селі Байбаки, Дніпропетровської області, де селяни Ливенець і Гришко, не знісши горя родини і плачу голодних дітей, повісилися, причепивши собі на груди папірець з написом: „Ми своє виконали”.

Голод вже йшов слідом за большевицькими хлібозаготівельниками. Спочатку населення ще так-сяк боролось з голодом, перемелюючи на жорнах (саморобні ручні млини примітивної конструкції) мізерні вузелки захованого хліба, але скоро запаси вичерпалися і населення, віч на віч, зустрілося з примарою страшного голоду.

В найбільші жахи перелився голод весною 1933 року. У селі Романково Дніпропетровської обл., як видно з актів ЗАГС (записи громадянського стану: народження, одруження, смерть), у цьому селі в один день вимирали цілі родини („Акти ЗАГС” Романківської сільради ЧЧ. 537, 539, 541, 542 за 1933 рік). В селі Романково на протязі 5 місяців зареєстровано 598 випадків смерті від голоду.

Найбільше шаліла голодна смерть по селах: с. Водяна на Запоріжжі, с. Клітища Хмельницького району, с. Широка Гребля (того ж району), с. Соломірці, Степанівка, Зарудниці, Дуб-Маслівці (Винницька область); села: Павлівці, Карабаново, Примово (Одеська обл.) а також по селах Дніпропетровської і Запорізької областей. У селі Рудка Паричанського району Дніпропетровської обл. весною 1933 року так багато вимерло людей, що не було кому ховати трупів. Тоді часто можна було по-

бачити по парках і в інших місцях великі написи на дошках: „Здесь категорически воспрещается производить похорони”. По ул. Головатківці села Байбаківки залишилося у живих тільки 2 людей, решта вимерли. У цьому ж селі жінка на призвище Паламарка з’їла свою дитину, другий чоловік, Сало Дорофей, теж став людодом. У селі Рубанівка Запорізької області весною 1933 року не було чути ні людського голосу, ні гавкання собак, ні співу півнів — село вимерло. У Кам’янецькому р-ні Запорізької області зареєстровано 55 випадків людодівства. В даний час зробити точний статистичний підрахунок жертв голоду 1932-33 рр. покищо не можливо. Для того потрібна праця на місці, тобто на Україні, що в умовах совєтської дійсності є неможливе, бо большевики, з метою приховати свій злочин, не опублікували на цю тему жадних матеріалів, а тих, що намагалися це зробити — заарештовували. Студенти Харківського Університету зібрали потайки великий матеріал про цю трагедію, але за це багато з них поплатили головами. Тільки незначній кількості людей вдалося дещо зберегти. В переважній більшості приходиться оперувати статистичними даними, взятими з совєтських джерел. Хоч совєтські джерела і зменшують розміри катастрофи голоду, однак і їхні дані надто страшні.

Після того, як про голод на Україні підняла голос закордонна преса, большевики змушені були признатись, що у них були „некоторые государственные трудности”, але про причину і розміри їх стараються мовчати. Знову ж у середині краї-

ни, штучно, на замовлення НКВД, поширювалась чутка будьто би „вищі органи” і особисто Й. Сталін не знали, що нарobili „низи”. Цим дипломовані московські кати хотіли виправдатись перед народом. Але правда зовсім інша: Сталін і Молотов особисто тоді приїздили на Україну, щоб дати свої „мудрі” вказівки, як потрібно вести боротьбу з українським населенням, що протиставилось колективізації і національно відроджувалось. Та й сам тодішній секретар ЦК КП(б)У С. Косіор 17 січня 1935 р. на XIII з’їзді рад УРСР сказав: „...Оцінюючи велику працю, проведену в 1933-34 рр. в боротьбі з українськими націоналістичними та іншими контрреволюційними елементами, працю, що ми її не припиняємо й тепер і вестимемо й надалі, — треба сказати, що очевидно били ми націоналістів міцно і попадали, як кажуть, у ціль...”

За даними перепису людности 17 грудня 1926 року населення України було 29.042.900 душ. Приймаючи нормальний приріст населення в рік 2.36%, на 1 січня 1939 року населення України (враховуючи в’їзд і в’їзд) мало бути 38.426.000 душ. Фактично на 17 січня 1939 року оказалось лише 30.960.200 душ. Отже виходить, що на Україні в наслідок голоду 1932-33 рр. не вистає 7.465.000 людей.

...„Наші успіхи 1933 і 1934 рр. значною мірою є вислідом того, що ми розбили гнізда українських націоналістів...” (3 промови С. Косіора на XIII з’їзді рад УРСР).

Український нарід цих „успіхів” комуно - большевицького терору на Україні ніколи не забуде!

ЖИТТЯ В СВІТЛІ МОДЕРНОЇ НАУКИ

Написав д-р Роман Осінзук

СЬОГОДНІ, в добі великого поступу науки, людина та її життя стоїть все далі в осередку наукової думки. Але як колись, так і тепер, живий людський організм, а поруч із ним інші тваринні чи рослинні організми, не зважаючи на величезні досягнення біології, медицини, біохемії, фізіології, надалі перебувають у нерозгаданих тайнах життя. Чи будуть колись ці тайни розгадані?

У відповідь на це буде цікаво, бодай у схематичних рисах, подати колишні й теперішні погляди науки на живе єство та на процес життя. А ці погляди все змінювались. Подаймо отже хоч деякі з них, найважливіші.

Організм — немов би фабрика

Переходячи століттями, чоловік не раз застановлявся над загадкою свого живого тіла. З давен-давна він уважав себе за пана усього живого на світі, створеного, як каже Біблія, на подобу Божу. Лише пізніше, коли він почав порівнювати себе з іншими живими істотами, прийшов до переконання, що належить до того органічного світу, до якого належать інші тварини й рослини, і навіть побачив себе дуже близьким сусідом, а може й деяким свояком тої остогидлої малпи. Побачив тому, що всі живі істоти на світі, тваринні чи рослинні, мають шість спільних, характеристичних

для життя, прикмет, а саме: вони родяться, живляться, ростуть, розмножуються, старіються і вмирають. Байдуже, чи ви візьмете під обсервацію чудового малого метелика, що має всього неповний день свого життя, чи велитенський дуб, що живе сотками літ — згадані прикмети живого створіння в них ідентичні. Ну, а в малпи й чоловіка найближчі.

Але ця, досить загальна, характеристика життя не задовольнила науку. Наука вже давно перестала лише стверджувати факти. Вона намагається дати вияснення, чому ці факти існують. Тим-то з розвитком науки, особливо модерної, вчені почали розглядати живий організм, як машину, що продукує тепло, розглядати як свого роду хемічну фабрику, або навіть складний електронний апарат, дошукуючись там чи тут великої подібності деяких процесів у живому тілі до процесів, що витворюються в русі машини.

Візьмемо для прикладу хоч би перерібку поживи в живім організмі. Хліб, цукор чи масло, відповідно перемелені зубами й здобрені шлунковим квасом, дістаються до кишок, розкладаються там до найпростіших складників, аміноквасів, глюкози й товщевих квасот і дістаються до крові. З крові ці речовини поступають до різних органів обміну речовин та до найдалі

положених клітин організму, в яких спалюються, витворюючи тепло, та ту енергію, завдяки якій клітина живого організму може жити і працювати. А якщо так, то чи нема якоїсь подібності організму до машини? В живому організмі пожива виконує ту саму роллю, що її виконує в машині паливо. Ба, навіть енергію, що витворюється підчас спалювання поживи в організмах, означуємо цими самими мірами (а саме кальоріями), що й у машині, в часі опалювання її горючим!

Якщо б хтось захотів дошукуватися іще більшої аналогії, то можна подати дещо більше прикладів. Будова суглобів, причіп та праця м'язів нагадує раз-у-раз форму й працю різних машинових панівок, підойм і т. д. А чи серце й нирки не нагадують прецизно збудованої системи машинових рур і помп? Якою досконалою помпою має бути серце, коли працює без перерви ціле своє життя, та помпує кров приблизно 2.500 мільйонів разів без ремонту?!

Сьогодні „машинізація” живого організму дійшла вже так далеко, що експериментальна наука застосовує вже штучні нирки для чищення крові у таких звірят, у яких захворілі нирки перестали нормально працювати, або штучні серця на час складної серцевої операції у досвідних звірят. І ці експерименти досить часто вдаються. Ба, є речі більш дивовижні! Сьогодні деякі частинки живого тіла можна тримати при житті в спеціально приготованих рідинах поза організмом упродовж довшого чи коротшого часу, а потім переносити на другий організм, який їх охоче сприймає і присвоює. Це стало вже

підставою для перещіплювання рогівки при складних операціях ока для рятунку деяких випадків сліпоти у людей. А вливання чужої крові, перевозжуваної літаками, у жили ранених на війнах!..

Обіг крові в живому тілі має також багато подібності до обігу води в руках першої-ліпшої фабрики і навіть послуговується тими самими законами гідравліки. Але...

Ні, організм — це лябораторія

Тут саме це „але” примушує наукову думку повернутися в інший бік. Той струмок крові, що зачинається на аорті, а кінчається на дрібних волосинкових судинках на периферіях живого тіла та знову збирається в грубших жилах, що відпроваджують кров до серця — цей кров'яний струмок є, з одного боку, річкою життя, що заносить найкращу поживу до клітин, а з другого боку брудним каналом, що відпроваджує шкідливі субстанції до нирок. Шукаючи не за подібностями, а за розбіжностями, можемо знайти їх дуже багато. От хоч би регуляція температури тіла. Скільки ми не дали б поживи живому організмові, температура тіла, не зважаючи на спалювання цієї поживи, буде постійна лише тоді, якщо організм здоровий, в той час, коли, спалюючи більше вугілля в печі, будемо мати й вищу її температуру. Навіть не дуже велике перегрівання крові (кілька ступнів поза нормою) приводить до великих порушень живого організму, як, наприклад, затрати свідомости, психо-моторичного неспокою, деліріум і т. д. Обниження температури тіла веде до повної байдужности хворого, а навіть до його смерти. Малі зміни в складі крові, як

напр. збільшення вапна на 100%, створюють великі труднощі в перепливі крові, а зниження кількості цього самого вапна спричинує конвульсії.

Вже на цих прикладах бачимо, що кров живого організму не є рідина, подібна до води в фабричних рурах чи до інших хемічних рідин. Вона має в собі щось те, чого не мають плини в механічних варстатах. Це особливо наглядно бачимо на такому прикладі.

Впорскнім до крові дрібку розчину бактерій. Ця кров zareагує не як звичайний хемічний розчин соли чи цукру. В ній починають діяти якісь несамовиті тіла чи складники крові, що намагаються знищити ці бактерії. Одні зліплюють бактерії в крові, другі роблять їх добрими на смак, а ще інші їх навіть пожирають. Це є характеристичні для живого організму антитіла, чи оборонні речовини, що живуть у здоровій крові. А цього в механічних варстатах фабрик, очевидно, зовсім нема.

З уваги на це вчені почали порівнювати живе тіло до складної хемічної фабрики. Обсервації і досвіди виказали, що в живому організмі відбуваються дуже складні хемічні реакції. Особливо це виявилось по відкритті вітамінів, — тих скомплікованих хемічних речовин, що діють на живий організм в незвичайно малих кількостях. Стверджено, що живе тіло — це не лише машина, що продукує енергію, але дуже делікатна хемічна система, яка мусить бути в постійному стані рівноваги, з якої може бути виведена через брак навіть дуже мізерної, зовсім незмірної кількості якогось одного чи більшого числа вітамінів. Може нераз стіл вгинаєть-

ся від їдження, а чоловік, що сидить при ньому, приречений, так би сказати, на голодову смерть, якщо в цій поживі на столі нема відповідних, потрібних до життя вітамінів.

Що живе тіло подібне до деякої міри до дуже складної хемічної фабрики, доводять також відкриття т. зв. гормонів. Досліди деяких вчених над звірятами довели, що такі чинники, як страх, переохолодження, надмірна праця, делікатні затросня і т. д., впливаючи деякий час на експериментальних звірят, викликували в їх організмах цілий ряд хемічних процесів, які можна було обсервувати за їх життя. По смерті цих звірят секція виказала часті зміни в надниркових залозках, яких гормони, а зокрема гормони крові, мають кольосальний вплив на хемічну рівновагу живого тіла. Ці гормони підтримують рівновагу солі й цукру в суроватці крові. Один із цих гормонів, а саме кортизон (cortisone), в останніх двох роках викликав, а в майбутності ще більше викличе, великий рух у лікарських кругах, як багатосторонній і незвичайно сильний лікувальний засіб при багатьох хворобах. Уже тепер лікарі послуговуються ним при різних захворюваннях, а зокрема зробився він знаний у лікуванні ревматичних хворіб. Це саме можна сказати про АСТН, чи адренкортикотроповий гормон гіпофізарної залози, що знаходиться у підставі мозку, а який у даному випадку контролює виділювання надниркових залоз.

Ще одні чинники впливають на хемічні процеси живого організму, а саме ензими чи ферменти. — Ензими — хемічні речовини, що своєю будовою зближені до білко-

вини — є каталізаторами, тобто прискіпниками різних хемічних реакцій, хоч самі в цих реакціях безпосередньої участі не беруть. Цих ензимів у живому рослинному чи тваринному організмі є величезна кількість і від них залежать усі хемічні акції в тілі. Якщо кожне живе створіння завдячує своє життя і працю хемічним процесам, то не даром наука назвала ензими „каталізаторами життя”. Треба також зазначити, що ензими тісно співпрацюють із вітамінами й гормонами, а всі вони разом є кооператорами хемічних процесів у живому організмі.

Не фабрика і не лабораторія

Деякі технічно-електричні досягнення останніх років впровадили на ринок справді цікаві, незвичайно скомпліковані машини-роботи, що можуть нераз виконувати працю людського розуму. Такі машини можуть, наприклад, розв'язувати математичні задачі в кількох секундах, в той час, коли математики мусіли б сидіти над ними місяцями. Ці машини працюють подібно до людського розуму, затамлюють чи, вірніше, утривають на довший час різні проблеми і т. д. Але є одна велика розбіжність у порівнюванні таких роботів до людського розуму. Щоб машина могла так докладно обчислювати чи розв'язувати задачі, мусів був перед тим всі ці задачі розв'язати таки живий, здоровий людський розум.

Можна б іще навести багато подібностей живого організму до тих чи інших технічних складних машин чи виробничих варстатів, але вже з цих кількох прикладів можна прийти до висновку, що вчені так довго ще будуть дошукуватися

аналогій живого тіла з різними винаходами людського розуму, доки не скажуть, що таке є життя. На всякий випадок кілька тисяч літ послідовних студій людського розуму над цим питанням до цього дня його ще не розв'язало. Навіть не розв'язало його в такому одноклітинному живому організмі, як амеба, яка, не зважаючи на свою одноклітинність, є незвичайно складним природним фантомом.

Так, що ж таке життя?

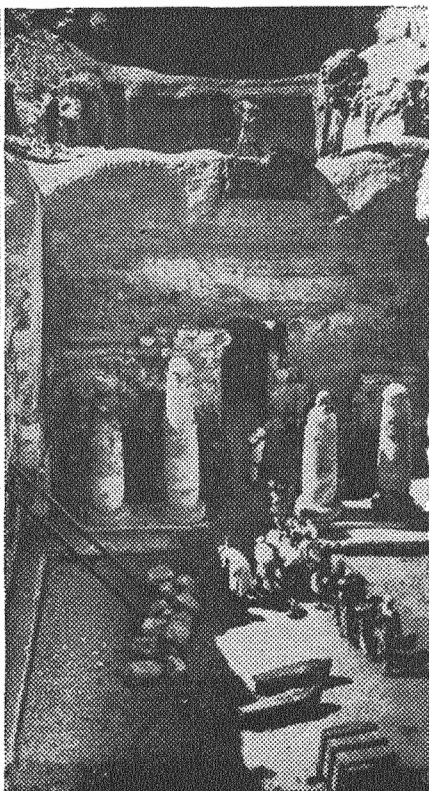
Насувається мимоволі, у зв'язку з цим питання, чи життя існує виключно в органічному світі? Це також питання, на яке наука до цього часу ще остаточно не відповіла. Деякі прикмети живого єства помічається і в неорганічному світі. — Візьмим, для прикладу, хоч би ріст кристалів у відповідній хемічній розчині й у відповідній температурі, що до деякої міри наслідують ріст рослин. А якщо ми вглянемося в нетрі найдрібніших частин органічної чи неорганічної субстанцій, то побачимо, що там нема якихось виразних різниць між органічним чи неорганічним світом, між живим і неживим. І в одному і в другому атоми творять молекули, а молекули творять такі складні речовини чи організми, як білковини, гормони, рослини, тварини, навіть чоловіка. Ті самі атоми, що творять нашу землю, творять також чоловіка, лише різне їх молекулярне упорядкування.

З розвитком науки про атомову енергію в останньому десятилітті можна вже атоми відповідно маркувати, тобто творити ізотопи, і так марковані атоми, впроваджені до організму, вживати до студій над

різними складними життєвими процесами. Самі атоми стали сьогодні на службу пізнання тайни життя.

Отже перед нами стоїть, все далі, велика тайна живої природи, велика тайна життя. Коли розв'яже, і чи

взагалі розв'яже, цю тайну сучасна, незвичайно розвинена і далеко посунена вперед наука, тяжко сказати. На всякий випадок це справа, на наш погляд, дуже далекого майбутнього.

ТАЄМНИЦЯ СТАРИННОГО ЄГИПТУ. — Після трьох років розкопок біля місцевості Люксор в Єгипті, дослідники відкрили цілком незасипаний гробовець високого старо-єгипетського жерця (зправа), князя Тебів і губернатора Горішнього Єгипту з-перед 2650 років (700 років перед Христом). Зліва, один з робітників держить подивугідно збережену мумію.

УКРАЇНІЗАЦІЯ В КАЗАХСТАНІ

Написав П. Миколенко

АЛЛО! АЛЛО! Говорить Алма-Ата. Слухайте нашу радіо-передачу українською мовою. Зараз відбудеться лекція про Лесю Українку — чути було з усіх голосників, що були в помешканнях і на вулицях міста Алма-Ати і всього Казахстану. — „Зараз оркестра виконає українські народні лісні” — продовжував заповідати той же чистий, мелодійний голос панни М., юної СУМ'івки, засланої в Алма-Ату на 3 роки. І пісня українська гучною луною котилася по зелених вулицях столиці Казахстану, схожих на алеї розкішного парку. Високі, стрункі українські тополі, що вишикувалися по обидва боки вулиці вздовж дзюркотливих ариків, немов прислухалися до рідних мелодій. В Алма-Аті була заснована українська народня школа, і український відділ книгарні Державного Видавництва, і український відділ Державної Публічної Бібліотеки, який щодня збільшувався, бо бібліотека одержувала обов'язковий примірник усієї друкованої продукції України. В Семипалатинську був відкритий український педагогічний технікум, а в Уральську проєктували відкрити український відділ педагогічного інституту.

Це було 20 років тому — в 1931-32 рр., коли на Україні повним ходом ішло нищення українського селянства, інтелігенції, української

культури. А в Казахстані в той час провадилися казахізація і коренізація, а в українських районах — українізація.

Ще за царських часів багато селян переселилося з України в степи Казахстану. Найбільше українців — великою суцільною масою — живе в Семиріччі (м. Алма-Ата), в теперішній Західньо-казахстанській області (м. Уральськ), в Семипалатинській області, Кустанайській, Актюградській, Акмолинській, Актюбинській та в інших районах.

Українське населення в Казахстані в 30. рр. щомісяця збільчувалося. Цілими ешелонами їхали з України в столипінських вагонах, під посиленням конвоєм, на заслання в Казахстан українські селяни, науковці, письменники, вчителі, професори, доценти, інженери, кооперативні діячі і т. д. і т. д.

На щотижневих реєстраціях в ГПУ засланці зустрічалися, знайомилися, гуртувалися.

Це теж була своєрідна „українізація” Казахстану. В усіх установах м. Алма-Ати повно було українців, що відбували тут заслання. В державному банку працював Д. Коліух (кол. голова „Дніпросоюзу”), в центральному архіві відомий український історик проф. М. Горбань. В державній публічній бібліотеці, в Казахстанському філіялі

Академії Наук, в центральному бюрі краєзнавства, в музеї, в Медичному, сільськогосподарському Інституті та в інших установах працювали українські професори, доценти, наукові співробітники, що відбували заслання в Алма-Ата.

Засланців навіть допустили до українізаційної праці. Керував українізацією в Казахстані заступник Наркома Освіти України М. Скрипника п. Г.

Одного разу під час чергової реєстрації серед засланців розійшлася чутка про приїзд Г.

„Ви ж фахівець українізації, — каже мені один із колег. — Підіть до Г., може він вам дасть працю за фахом.” — Радить, а сам глузливо сміється. І справді, чи ж може такий партійний вельможа як Г. доручити „ворогові народу”, „українському буржуазному націоналістові” якусь працю з українізації.

Проте на другий день увечорі, — здобувши адресу Г., я пішов до нього.

Увійшовши до кімнати-вітальні, я був приємно вражений: на стіні, прикрашеній полтавською плахтою, висіла бандура, в центрі був великий портрет Шевченка, прибраний вишитим рушником. На маленькому столику патефон і велика купа українських плит. Стіл засланий українською скатертю (обрусом). Господар в українській вишитій сорочці, на блюзі дружини Г. також українська вишивка. — Хлопчик 8-літній розмовляє з мамою чистою українською мовою. Ця українська родина прийняла мене привітно, з щирою українською гостинністю. Та велика дистанція, — прірва, яка була між засланцями і високим партійцем, членом Укр. Виконкому і Каз. Виконкому, зни-

кла. Г. розповідав про пляни українізації в Казахстані. Він погоджувався запросити для українізаційної праці ті кадри кваліфікованих українців, які тоді жили в Алма-Аті на становищі засланців. І це й було здійснено.

Одного разу Г. скликав українську інтелігенцію на збори, що відбулися при редакції газети „Казахстанська Правда”. На цих зборах стояло одне головне питання — організація праці над перекладами на українську мову найкращих зразків казахського героїчного епосу („Киз-Джібек”, Поема про Козикорпеч і Раян-Слу тощо) та перлин казахської поезії і навпаки — допомога казахстанським письменникам в їх праці над перекладами творів української літератури на казахську мову. І праця розпочалася. Поет Джансугуров був захоплений „Кобзарем” Т. Шевченка. Особливо був вражений, коли йому прочитали поезію Шевченка на сюжет казахської легенди.

Дальші події — голод 1933 р., самогубство Хвильового і Скрипника. — знайшли відгук і в Казахстані. За наказом Л. Кагановича українізація в Казахстані була заборонена, діячі й виконавці її були заарештовані. 6. грудня 1933. р. закінчився термін заслання багатьом українцям, що були засуджені в справі СВУ і Українського Національного Центру. Ранком 6. грудня ГПУ видало документи про звільнення з заслання. Увечорі у Д. Коліуха зібралася майже вся українська „ссылка”, щоб відсвяткувати звільнення. Д. Коліуха всі знали і поважали. Коли хтось хотів прийти до нього додому, то він, запрошуючи казав: „Ідіть угору по Інтернаціональній вулиці, аж поки

не побачите соняшників, які я насадив у своєму городі над вулицею. Там, де соняшники, там моя хата". О 2-гій годині ночі, коли веселий настрій дійшов найвищої точки, — несподівано під'їхали „чорні ворони" і забрали всіх присутніх, разом з господарем. В наступні дні були заарештовані всі українці, що відбували або що вже відбули заслання в м. Алма-Аті, а також частково й ті, що вільно жили в Алма-Аті. ГПУ інсценізувало новий процес „контрреволюційної української організації на чолі з Д. Коліухом". І знов тюрма, допити, етапи і нові заслання та концтабори.

Про Г. розійшлася чутка, що його, як члена УВО, розстріляли.

Такий був сумний кінець українзації в Казахстані. А в 1937 р. під час єжовщини прийшов кінець і казахізації. Казахи-науковці, письменники і культурні діячі — сотні найкращих представників казахської інтелігенції були заарештовані, оголошені „ворогами народу", „націоналістами" і засуджені на довгі роки тюрми, заслання і концтаборів.

Українізація і казахізація провадилися з провокативною метою, щоб знищити національно-творчі сили українського і казахського народів.

Р. Завадович

ГЕРОЯМ УКРАЇНИ

На кривавих полях, в перебоях залізного віку,
Наче сталі шматок, гартувалося серце Твоє,
України герою, на службу святу і велику,
Що нічого не хоче, а все батьківщині дас.

Стогуніли віки, наче лицарі крицею броні,
І орда супостатів, мов повинь кипіла вокруг —
Ти на вежі стояв, непохитний в німій обороні,
Непокори незламної, волі відвічної дух.

Чи не ти багатир, про якого співали биліни,
Що в безкраїх степах здобував перемогу дзвінку?
Чи не Байда ти той, що за славу і честь України
В Царгороді далекім зі сміхом вмирав на гаку?

З Сагайдачним колись розбивав ти невольницькі брами,
За Богдана твоя ворогів розтоптала п'ята,
Ти на Київ ішов із Карпат з Січовими Стрільцями,
У завзятих повстанцях ти бився один проти ста.

Відки черпав ти міць, що знесилля змогла подолати,
Відки віри огонь, що просвітлює розпачу дні?
Хто завзяттям поїв твоє серце, що тричі розп'яте,
Мов підстрелений птах, до нової зривалось борні?

Недаремне ж степи зчервонив ти рубінами крові,
Недаремне хрестами границі закреслив ти їм!
На руїнах осель прокидаються квіти обнови,
І герої нові виростають на шляху твоїм.

Спіс посів святий великого світлого Чину,
Идуть борці молоді з серцем, повним любови ущерт —
Тн покажеш їм шлях, невмирущий Герою Вкраїни,
Лицарю волі, що дужчий за смерть.

ПАСІКА

Написав: В. Барка

ЧУТИ: бджоли тонко і дзвінко: дзн-дзн-дзн... Летять у потоках світла від вечірнього сонця.

І тепло. І тиша. І пахощі від дерев, істот німих і непорушних, що в зелених сорочках з вишиваними квітчасто, ясенорожево — рукавами.

А в будці, на дощаному ліжку, пасічник Платон Петрович Ромашко, обличчям схожий на місяць, що заходить за білими вишнями, схрещує руки на грудях, закривши ними мідний хрестик на шнурочку, між сивими волосинками по запалій кістці.

— Я помираю, — забриніла думка в свідомості недужого

Посварився він сьогодні з давнім приятелем, якого вважав за освіченого чоловіка, з слюсарем Корнієм Григоровичем Градиною, і так стривожився серцем, що заслаб і ліг, і тепер згасає, мов свічка перед іконою — від повіту вітряного.

І ось як воно вийшло.

— Пасіки будуть відбирати, — говорив Платон Петрович мелянхольно, — і звозити докупи. Бджоли вимруть. Вони ж догляду потребують, як діти. Та й навіщо їм колгосп? У них є свій коглогосп: від самого Творця Всевишнього даний, і їм того досить.

А Корній Григорович запевняв:

— Трудитимуться бджоли в колгоспі, як і раніш. Їм що? Влітку

на квітку, а зимою — в сон. Ви просто собі консерватор.

І то була образа; консерватор — людина, яку Платон Петрович уявляв собі страшенно нікчемною, такою, наприклад, як іржава бляшанка, кинута коло дороги.

Змовчав Платон Петрович. Тільки посмутнів несказанно. По відході гостя, походив собі між вулицями. Сірі дуплянки, успадковані від батька, примружено дивилися на нього в блідо-золотих потоках світла; а рамочні, системи Левицького і Дадана, красувалися, як городські будинки, зеленими і голубими фасадами.

Зайшов Платон Петрович до свого мешкання, байдужим поглядом повів по господарству: курушках, сітках, мітелочках тощо, — і присів на ліжку; і відчуваючи смертельну неміч, ліг і руки схрестив на грудях.

... —

І стала темрява. Бездонна і абсолютна темрява. Мабуть, пройшла душа крізь неї шлях: повитий вічною тайною шлях від обмеженого до безграничного.

Душа здала собі звіт про зміну лиш тоді, коли вийшла з п'ятьми — ніби на узлісся: вранці, після мандрівки. Оглянувшись, бачить, що було. Тільки тепер її видно, які світи розділяє своїм кордоном невпротина смерть.

А стоїть душа коло постелі, в будці, і одночасно — скрізь перебуває вона; в промінних потоках і вихорах стоїть, як раніш — між бурями земними. Он груші, яблуні, жовтофіолі, вулики, бджоли; а образи всього інші: бліді, неясні, ледь помітні.

Поставлена невідомими силами, непереходима і нездоланна відгорода — між душею і старою навколійністю. Зникла важучість і зникла скутість, яка була в порухах, неможливих без вольового імпульсу і мускульного напруження; — і сама потреба в тих порухах відпала. І звичайність відпала сприймання строкатих вражень; а замісто них — інший світ того, що відбувається: ніби світляні тканини з божевільною хуткістю мчуться і проносяться мимо.

А душа коло свого тіла; і не можна їй подати знаку. Вона — ніби зірка, що своїми новосвітними посьвітами сягає всюди, до всього, що відбувається; і ніби тополя вона, що повинна зберегати свою окремішність і ставу; і ніби промінь: такий світучий між соняшними струмками, як ці останні — між земними речами, коли душа перебувала в їхньому крузі.

Картини минулих подій і вчинків сукупними відсвітами-відблесками пішли в невимірність; — і знає душа про них! — що до всемогутнього поклику зберегатимуться там: по них творитиметься суд.

І відомо душі Платона Петровича: немає нічого такого, за що можна було б покарати її тяжко, засудити на вічну муку незлагоди з собою і з сяющою гармонією вищого світу. Хоч і були провини — вільні і невольні.

Однак, призначено душі поки що

тут перебувати — між деревами і бджолами, любов до яких була в неї набагато дужча, ніж думка про гріх.

Поривається душа до бджіл; стає між вуликами, такими гудучими, мов би всередині в них цитри ніжнотонувонні повмайстровувані. І знає душа: радіють, літаючи в потоках світла, трудівниці в золототканих стихарчиках, радіють, чуючи його, Платона Петровича, поблизу, бо люблять його.

Поривається душа до дерев, а зеленісті, в окрасах-обцвітах, аж гілками ворухать від розчуленості та висвічують суцвіттями. Підноситься в висоти їхній псалом, складений мовою тихою і милою, породжений щирістю, душі Платона Петровича досі невідомою. Тільки чує душа, що люблять її розкішні квітом істоти і вітають її. То ж, виходить, недаремно від сонця вранішнього до сонця вечірнього щоліта клопотався Платон Петрович коло них; а в люті зими обставляв їх кулями очерету.

Поривається душа до садової доріжки в братках, посаджених дочці та внукам на втіху. Рослинка дивляться очима полум'яними, зіницями світло п'ють і щось нечутно промовляють до душі старого пасічника. І знає душа: хочать сказати рослинка, що відчують її присутність і що взагалі вони однаково близькі до неї і в посейсвіті, і в потойсвіті, бо вони — посередники між обома тими світами.

І стає відомо душі Платона Петровича про квіти: як збагнути їхню мову, можна довідатись більше, ніж витвердивши сто чужоземних словників і граматик.

А голуби креслять круги над садовою доріжкою і сідають на пі-

сок; і туркочуть, ходячи — переважуючись на рожевих ніжках, кидаючи голівками наперед, і тоненько промовляють

...тоу'рк-рк-о-уу'...

Обізвався й дрозд, улюбленець Платона Петровича; і коли старий пасічник думкою звернувся до нього, то тоді як роздзвенівся урочистими і екстатичними реченнями музичними жвавий птах:

...кро'-ро кро'-ро ті-і-а тікс ті-а'...

— Хто вивчить мову пташин, — гадає собі пасічник, — той узнає більше, ніж тоді, коли вивчить словники й граматики всіх мов на світі.

Тим часом стали погасати — пропадати струми та вихори світляні, що несамовито пролітали мимо Платона Петровича, і лишилися на пригородній пасіці тільки чародійні тихі сяєва, дивні для душі, що перебувала до цього часу в крузі земного дня і ночі.

І от тоді щось почало турбувати і мучити Платона Петровича. Щось має статися. Терзається душа і кидається пекучими посвітами своїми між дерева і вулики, між будинки передмістя і гори світу, і зорі неба видимого, бо передчуває вона нещастя!

Як тільки прилетів сич і сів на вербі, що коло тину, Платон Петрович усією істотою своєю, душею своєю звернувся до нього з проханням невисловимим: нехай летить і попередить Корнія Григоровича Градину про нещастя, що збирається над його головою. Всі з родини Корнія Григоровича повинні сьогодні zostатися дома і молитвою відвертати лихо, що загрожує з прийдешнього.

Стрепенувся сич і полетів; полетів і сів край міста — на хаті Кор-

нія Григоровича і закричав таким несвітським криком-риданням, що стара Градиниха відчула, мов би їй ніж у груди встромили.

Корнія Григоровича нема дома. Розтривожений сьогоднішньою сваркою, він подався розвіювати в шумному місці чорну думу і гіркість серця.

Сів пити сорокаградусну в ресторанчику, в якому столики понакривані подраними, колись білими скатертинами, а тепер рябими від розлитого борщу і пива. Сів пити з двома якимись криворотими і низькобровими суб'єктами, що ховали неголені і прищуваті щоки в підняті коміри своїх пожмаканих піджаків, а самі — такі веселі та такі друзяки!

Примітивши, при розрахункові за напої і наїдки, що в гаманці в старого чимало грошей, суб'єкти пішли провожати нетверезого додому — по вибоїстих тротуарах.

А сич сидить на хаті і кричить зловісно.

Градиниха, сива, з такими брижечками на сіробронзовому обличчі, як розколинки на старому сосновому пеньку, — побивається і, засвітивши свічку, виймає материнську ікону з сундука, окованого пасками заліза, по яких, у два рядочки, йдуть мідноголові цвяхи. Ставить Градиниха ікону на покуті і молиться навколяшках, щоб одвів Господь біду від її родини.

І видно душі Платона Петровича: проливаються ріки ласкавого сітла в туманну околицю.

В той самий час Корній Григорович вертався додому, супроводжений двома суб'єктами. Як зайшли в провулок, то видобув один з провожатих револьвер з кишені і вистрілив у нетверезу жертву. Упав

і закричав поранений Корній Григорович.

А недалеко, в невеличкій кімнаті цегляного домика, коло вікна, відкритого в сад, сидів молодий композитор, блідолиций, худий, з міцно стиснутими вустами і очима повними чорного огню, — сидів, писав симфонічну поему про людей, що втратили небо.

Почувши постріл, вибіг композитор на вулицю і гукнув, сердитий на порушників тишини:

— Хто там розбишачить!

Злодії, боючись гвалту і переслідування, втекли.

Підвів юнак пораненого і почув тихі слова:

— Я — Корній Градина, з Озерного провулку, число вісім. Поможіть мені до хати дійти. Тут близько.

Композитор повів старого до його родини. А там, як побачили, що Корній Григорович скривавлений і спирається на невідомого мужчину, то всі — і бабуся, і дочки, і внуки, — в плач і лемент. Руками торкаються до старого, а що робити — не знають. Один лиш син заходився вкладати Корнія Григоровича на постіль.

Тоді композитор почав командувати:

— Будь ласка, вийдіть усі в другу кімнату! Тільки ви (до старшої дочки і сина) залишайтеся тут.

Послухалися.

— Треба зробити перев'язку, — продовжує розпорядчик, хоч у нього самого — ні зеленого поняття, як її робити.

— Я вмію, — сказала дочка.

— Вона вступає в Медичний Інститут, — зауважив брат, — і вчиться на мені перев'язки робити. Я буду помагати їй.

Брат і сестра перев'язали старому рану на плечі, а композитор з авторитетним виглядом то тримав пакет з ватою, то подавав ножниці.

Поранений зрідка вимовляв з міцно зіцпленими зубами: м-м-м... і затихав.

— Кровотеча зупинена, — оголосив композитор, і тепер я йду по лікаря; можливо, що пораненого треба відвезти в лікарню і зробити операцію.

— Я йду з вами, — сказав брат. І наказав сестрі:

— Замкни за нами двері!

Юнаки вийшли. Композитор думав: „здається, разом з кулею, пущеною в рамено старого, хтось ударив другою кулею, смертельною, і мене, — другою кулею поранив мене в середину серця, і від того радісно і болісно”. А перед очима композитора світився образ дівчини з білявим волоссям і добрими сірими очима.

Лікар, червонощокий добряк-мужчина з еспаньйолкою і гострими вусами, довгими і так рівно спрямованими, що вони загрожували Заходові і Сходові, приїхав через годину і, оглянувши пораненого, промимрив:

— Нічого небезпечного... Легенька операція... Через місяць носитиме лантухи з борошном...

І заходився різати Корнія Григоровича при співучасті сестри милосердя з „швидкої допомоги”, дівчини, схожої на велику білу бджолу.

Як вони скінчили, то Корній Григорович зідхнув і посміхнувся. А лікар, мов громовицею, кинув на нього:

— Чорт його забери, треба знати, як пити, коли пити і з ким пити!

Виходячи, так грюкнув дверима, що на столі дзеленькнули склянки і шмат штукатурки розсипався коло порога.

Тим часом сич вернувся по пасіку і дивиться з верби своїми магнетичними очима, ніби питається в Платона Петровича:

— Ну, чи я виконав, як слід, свій обов'язок?

— Гаразд, — мов би відповідає душа пасічника.

І цілу ніч перебуває душа між вуликами. Їй легко. Немає втоми. Перестала діяти гризуча сила часу, шашеля, що точить кожну живу істоту на землі. Від того радіє душа, хоч і знає, що немає їй вороття до соняшного людського дня.

І ранок тепер їй інший. Приборами світла заповнено простір. І сам простір тепер — інший: схожий на пружний кришталь, що в'яжеться з тими приборами. Але ж душа свободно, як раніш, за життя, — в повітрі: так свободно рухається крізь нього.

Стає вона коло доріжки і радіє собі з того, що діється перед нею. А срібнобілі і сизогруді голуби кружаться над нею і гріються в розлітних потоках від рожевозолотого світла.

Христина, дочка Платона Петровича, снідання принесла. Зайшла в будку — дивиться: чого батько так довго сплять. І враз як скрикнула:

— Татечку! — і шарпнула сорочку батькові на грудях. А потім підвелася і заголосила. Побігла додому і незабаром вернулася з сусідами.

Обступили люди курінь, шапки познімавши, і стиха гомонять:

— Добрий і чесний чоловік був покійний.

— Праведної душі був чоловік;

помагав усякому і словом і ділом.

— Видно, що чиста душа була в нього; лежить, як живий; здається, от-от віддишеться і очі розплющить.

Переказала дочка заповіт покійного — похоронити під молодими дубками, коло пасіки. Так і роблять.

Викопують яму під дубками; а старого прибирають в останню путь.

Лежить Платон Петрович на надрах, під сонцем та ласкавим. А душа його стоїть осторонь і чує, як два сусіди радяться — тут, за три кроки від труни.

Рудий і сухоносий Оксентій Човганчик, гуртовий прасол на всю округу, нашіптує на вухо Семенові Костянику, що має магазин з хомутами, черезсідельниками, наритниками, обротками і всякою іншою збрусю, — нашіптує, витягуючи голову, мов ящірка з сухої трави:

— Пасіку дочка за півціни продасть. Зять — тесляр першої руки, він через нижню губу дивиться на пасічництво, мовляв, то дідівська професія. А тут і колгоспи на носі. За півціни дочка пасіку продасть, бо все одно відберуть.

А Костяник відшіптує, перебираючи гудзики на чорній камізельці і похитуючись на ногах, товстих, як жлукта, — а темнокарі очі сиплють іскри крізь прижмурені пухкі повіки:

— Частину вуликів то ми відберемо собі, а решту — на перепродаж. Воно й собі хочеться поласувати медком. Я знаю, що треба робити: вічка ганчірками позатуляти, а внизу, під вулики, попідкладати запалені віхті... бджола відразу видушиться і зсиплеться додолу. Точнісінько так я робив за-

молоду, коли, сказав поправді, гуляв і вночі виносив вулики з пасік, що коло хутора Войнахівського.

Щойно вимовив оці слова Костяник, як душа Платона Петровича здригнулася, мов дуб на корені під час бурі. Стрепетнулася душа — і сталася подія неймовірна.

Підвівся в труні сивоусий пасічник, схожий на козака з розритої могили, спустив ноги до долу і, грозючи кулаком та мечучи блискавки з очей, крикнув на лукавих сусідів:

— Я вам дам бджоли морити!

Змовники відсахнулися і ліктями обличчя собі позатуляли, а потім кинулись тікати... інші — теж в розтіч... Крик. Біганина.

Оксентій Човганчик за куц ліщини сховався, що за будкою, і виглядає звідти очима круглими, як райські яблучка.

Семен Костяник набіг на дуплянку і звалив її, і сам упав. А коли бджоли накинулись на нього, він ухопив дашок і, накривши ним голову і плечі, вскочив у високу траву.

Зять і дочка спершу налякалися. Прийшовши ж до тями, зраділи невимовно, взяли старого під руки і повели в будку.

— Хай усі, крім Чоганика і Костяника, ідуть сюди! — звелів старий пасічник, сідаючи до столика.

Зять погукав. Поприходили люди і пильно-пильно приглядаються до людини, що побувала на тім світі. Дивуються і головами похитують.

Зрештою церковний староста виснував таку думку, випрядуючи білими пальцями нитку з своєї розкішної сивої бороди:

— Отак було з одним поміщником, що в офіцерах служив. Як він

пішов у відставку, то сильно став пити. Була в нього своя компанія — з таких самих, як і він, неповздержливих перед чарочкою. І часто просив їх той поміщик: „— як переставлюся, то впорядить коло труни добрезну учту: я на тім світі повеселішаю". Невдовзі і помер він. Зійшлися друзі-приятелі та й стали випивати коло мертвого. Аж передсвітом один з компанії гукає: „— чого ж він лежить тверезий? Даймо й йому!" Розчинили покійникові зуби ножичком і влили в рот скаженого коньяку. Покійник підвівся з труни і великим пальцем вуса витирає і обсмоктує їх. А всі вдарилися тікати, хто — куди. Діло було зимою. Двоюрідний брат живого покійника як рвонувся через вікно, так і виніс подвійні рами; бігає з ними на шиї і кричить на весь двір, мов би його ріжуть. Попрокидалися робочі, переловили гостей і повкладали їх спати. Предводитель дворянства і якийсь знаменитий професор медицини приїжджали оглядати поміщика. Учений і сказав, що то був просто „літургічний сон..." значить, такий сон, який приходить, коли треба випробувати людину, чи вона достойна стати перед вічною силою небесною. Отак то.

Церковний староста почав прями і розгладив бороду. А тоді додав:

— Тільки ж неясно мені, чого тут чути дух від спиртного, глядіть, чи не було в отому он полив'яному глечики доброї порції старого меду-вина.

Староста розглянувся по будці і ще раз сильно скосив очі на глечик, що стояв на полиці.

А Христина сповістила:

— Приходила Тетяна Корніївна і розповідала, що батько вночі вер-

тався додому на підпитку, а якісь люди його підстрелили. Стара Градиниха весь час молилася, бо сич на хаті плакав, як дитина. Мабуть би грабіжники й убили Корнія Григоровича, так один молодий музика, що живе недалеко, прибіг і відігнав їх.

— Господи, Твоя воля! — скрикнув Платон Петрович. — А ми ж, нерозумні, вчора посварилися з ним. І такий я був огірчений, що випив трохи, а вже ж сорок літ тому, як я нічогісінько спиртного в рот не брав, тільки других частував. Зараз іду миритися.

Поклав Платон Петрович щільників у череп'яну миску, зав'язав у хустку та й подався з пасіки, сказавши людям:

— Простіть! — і: — Бувайте здорові!

Прийшовши в хату до Корнія Григоровича, мирився з ним, як з рідним братом. Жалів його та частував медом. Подушку йому під загорілою сивою головою поправляв.

Корній Григорович аж сіяв, раді-

ючи, що так скоро припинилася між ними сварка на політичному ґрунті, і тепер — повний мир і згода.

Так вони вдвох і гомоніли, як два старі туркоти на току, коло стіжка.

А композитор сидів з Тетяною Корнійовною біля фортепіану і раз-у-раз брав на рокітливих клявішах акорди: скорбні акорди, з яких народжувалася лагідна мелодія; народжувалася і виростала в небеса.

Про свій сон Платон Петрович промовчав. Нікому — ні слова. Старишому другові не говорив, щоб, бува, не розтривожити його, немічного; як видужає чоловік, тоді вже й буде мова про це. А іншим не говорив, бо знав, що все одно не повірять. Молоді тепер більше вірять в науку, а в чудесні і віщі прикмети — ні. Не повірять; послухавши, засміються в очі, скажуть: забобон. І dadуть прочитати яку-небудь дрібно надруковану книжку, з природознавства, важку, як щільник, повний меду.

Олекса Веретенченко

РЕИС

Хай буде так. Доба тривожна
Нас кидає в чужі світи.
Але вертає дума кожна...
Забутого згадать не можна,
Оотраченого не знайти...

А хвиля бризкає сердито . .
Велична мить, величнан мить!
Багато нами пережито,
(Кого нема, кого забито)
Ще більше треба пережить.

Та я з тобою, я з тобою
Шукаю точки опертя ---
О, будь же, будь завжди такою
Супутницею дорогою
Мого бурхливого життя.

І хоч непевна путь-дорога
В краї незнані — десть . . кудись
Але у Господа святого
Ти не благай нічого:
За Україну помолись.

СТАЛІН

Написав: Микола Понеділок

МОКРИНА принесла його одної неділі з ярмарку. Воно лежало таке закуйовджене й задрипане, що було бридко до нього торкатися. Але вона мала чуле-пречуле серце, і тому не лише торкнулася, але взяла його з бур'яну, десь під парканом, поклала в кошик і принесла додому. Кожної неділі назустріч Мокрині вибігала п'ятирічна Віра. Так і сьогодні. Підбігла і крикнувши: „мамо, цукерок!“, запустила пухкеньку ручку до кошика.

І що ж би ви думали? Оте обсмикане, задрипане, вишкірилось і вкусило дитину. Віра заплакала. Почувши плач, з хати вибігла баба. Глянувши на внучку, а потім до кошика, вона аж сплеснула руками.

— Чи ти, Мокрино, здуріла! Хочеш з хати псарню робити. Приручила двох котів, а тепер собачище з ярмарку таскаєш?

— Яке собачище, мамо? Не бачите, що цуценя.

— Добре цуценя. Трохи не одгризло ручку дитині. І відшукала таке скажене на нашу голову.

Баба подивилась на ручку внучки і, переконавшись, що вона не відгризена, а лише в одному місці ледь-ледь зцарапана, промовила.

— Ач, як розпанахало ручку, — чортиня. Взяла внучку за „розпанахану“ руку і повела до садку.

— Ходи, прикладу любистку до

рани. Бо бачу, що твоя мати собак любить більше, як дітей...

На другий день викупане „собачище“ гралося на подвір'ї з Вірою. Баба сама милувалася, як воно лягало животиком догори і кривими лапками обіймало руку дитини.

Але вчорашній інцидент вона не забула. Тому, вздрівши Мокрину біля себе, вона навмисне в'їдливо зауважила внучці: обережно з ним, не забувай, що воно біснுவате.

Вмішалася Мокрина.

— Ми його на цеп візьмемо. Нехай стереже хату. — Баба змовчала.

— А як ми його назвемо? — запитала Мокрина, коли баба вже збиралася йти до хати.

— Як? Чортиня.

— Ще чортів у дворі бракувало, обурилась Мокрина. Назвемо „конвалія“. Баба аж ойкнула.

— „Конвалія“. З цього пса така конвалія, як з мене старої танцюристка. А потім, це пес, то чого ради жіноче назвисько?

— А як би Ви його назвали?

— „Сталін“, — не задумуючись возрекла баба.

Мокрина зацікавилася.

— Чи ви з місяця впали, чи навмисне хочете мене дратувати?

— Мокрино, не репетуй. Псові найбільше личить це прізвисько. Саме мале, а ніс на всю пику. Та

ще й чорне. Отже грузинської породи. Чом же не Сталін.

— Мамо, хоч Бога ради тихше кажіть.

— Та хто ж нас почує? Скільки оком сягнеш, ні людини, ні скоти-ни.

Воно й правда, хата Мокрини причепилась десь ген за пагорбком, кілометрів за два від села. Люди до них рідко коли ухачали. Ото ж навіть якесь контрреволюційне слівце можна соковито висказати. Найбільше цих слівців траплялося у баби. На комуністів казала: „голопузі татари”, на комсомольців — „чортячі недоноски”, а покійного Леніна „вовкулаком” взивала.

А ось тепер напосілася, що цього скаженого пса, або, як вона казала, байстрюка, назве лише Сталіним.

— Не буде по вашому! — закінчила Мокрина. Пес зветься „конвалія”.

— Побачимо, хто виграв, Мокрино, — багатозначуче протягнула баба.

І зрозуміло, виграла баба.

Мокрина ціліснітькі дні на роботі, а баба день-у-день товчеться дома. Винесе кістки з хати і на всю горлянку:

— Цю-цю, Сталін, цю-цю!

Спочатку пес повільненько реагував на таке геніяльне прізвисько, але через місяць, зачувши його, — стрімголов летів до порогу.

Якось у неділю баба зауважила Мокрині:

— Ти б викупала собаку, вчора приволочився увесь в реп'яхах.

Мокрина вийшла на двір... і ось трапилася драма.

Мокрина покликала: — „цю-цю, конвалія”! А та, бачите, „конвалія” лежала в бур'яні і вухом не тріп-

нула. Мокрина ще два, три рази гукнула. Собака ні руш з трави. Ніби не до неї мова.

І ось в цю хвилину баба підійшла на поміч. Вона стала поруч Мокрини, і ледве чутно сказала:

— „Цю-цю, Сталін”.

Пес зірвався і прискочив до порепаних п'ят бабусі.

Мокрина розсердилась.

— Мамо, буде горе нам з цим проклятуцим прізвиськом.

— А може буде й добре, — жартуючи відповіла їй мати.

Надходила осінь. Мокрина відвезла Віру до батька на село (він працював там агрономом). „Там буде серед дітей, — думала вона, — та й не привикатиме до бабиних контрреволюцій”.

А через місяць трапилось нещастя, яке принесло бабі Склеті радянську пошану, або як вона казала — дулю з маком.

Було це погожого тижня. Біля хати Мокрини працювала колгоспна бригада Феді Гузиря. Мокрина, щоб було ближче до хати, теж на деякий час перейшла до нього на роботу, хоч не любила його страх. Він був перший активіст і найбільший підбрехач.

Була обідня пора, всі кинулись до своїх торбинок з їжою, але ось хтось з гурну порадив.

— Ходімо до Мокрини на подвір'я. Поїмо, а криниця під боком, то хтось з гурту порадив.

Всі прийшли до хати. Розмістились біля похиленого, запущеного хлівця. Мокрина побігла до середини, мабуть попередити бабу, щоб тримала язик за зубами. Перерва недовго тяглася. Федя завжди підганяв. Так і тепер.

— Закурюйте, хлопці, — скомандував він до чоловіків, — та буде-

мо рушати... і дим поплів попід хлівом.

Мокрина вийшла з хати, пса не було в повір'ї. Вона полегшано зітхнула. Всі вже стояли наготові.

Федя рушив, всі похилено за ним. Не встигли відійти від хати, як всю бригаду зупинив крик баби.

— О, рятуйте, цигарками підпалили!

Всі обернулись. Хлівець горів. — Суха, трухлява солома тріщала під червоними язиками вогню. Гуртом кинулись рятувати нещасний хлів. На господарстві Мокрина мала лише двоє відер і ними ніяк не можна було згасити вогонь.

Чоловіки вирішили валити хлів і засипати дрюки землею.

Дехто схопив лопату, в декого вже була сокира, хтось підрубував стовпці, щоб розвалити щень прогнилу будову.

І враз зблідла Мокрина глянула навкруги. Пса не було на подвір'ї, він напевно в хліві. Вона його принесла цуцням, врятувала йому життя а тепер...

Напівсвідомо крикнула: „цю-цю конвалія! Даремно. Він цієї назви не знав. Але крикнути „цю-цю Сталін” не можна. В подвір'ї повно людей, це певна смерть для їхньої родини... Люди ламали покрівлю... Мокрина підбігла до баби і мов навіжена:

— Пес в хліві!

Баба вже навіть сказала „Ста...”, але опам'яталася і вмовкла.

Ще хвилина і пес зжариться в хліві. Обидві стояли в нерішучості.

І ось баба вискочила на камінь біля криниці і на всю старечу горлянку: „Хай живе... Сталін, Сталін! — вигукнула аж двічі.

Мокрина ледве не зомліла. З бур'яну, а не з хліва підбігла до баби засапана „конвалія”.

Другого дня Федя оповів в партійному осередку про хоробрість баби Секлети.

На третій день все село вже знало, як баба Секлети віддана радянська людина. В час страшної небезпеки, вона з ім'ям рідного Сталіна гасила пожежу. Газети помістили її фотографію. А наступної неділі, до самої хати під'їхало авто і взяло бабу до району на загальні збори. Сиділа вона в президії. Голова зборів, показуючи на неї, казав слухачам:

„Дивіться, — проста українська жінка, а яке дороге для неї ім'я Сталіна. Під час пожежі стає мужньо на камінь і голосить:

„Хай живе Сталін”!

Відразу — українську жінку, товаришку Секлету пропонуємо відіслати до Москви і нагородити орденом Леніна... Пізно бабу Секлету привезли автом до хати.

На порозі її чекала Мокрина.

— Ну що?

— Нічого. Хочуть мене послати в Содому і Гомору і там дати мені дулю з маком, — відповіла віддана радянській владі українська жінка.

СКАРБ ДОНСЬКИХ ОТАМАНІВ

Написав: Проф. М. Міллер, дійсний член УВАН

РОЗШУКИ скарбів, а разом із тим грабіжницькі, хижацькі розкопи могил в Степовій Україні, почалися вже в найдавніші часи, тоді ж, як творилися і самі поховання з дорогоцінними речами. Особливо звертали на себе увагу грабіжників могили скитських царів. Менші з них копали згори колодязем, великі — льохом, простуючи попід насипом, з краю могили до її центру. В одній великій могилі, що її копав І. Забелін, в стародавньому бічному льоху було знайдено кістяк такого грабіжника, роздушеного землею на той час, як він вилазив з могили на двір. Могила була скитська, грабіжник, судячи з реманенту, що залишився біля нього, робив своє ділодесь у перших сторіччях по Р. Х. Хіба в добу панування в наших степах кочовиків-тюрків, що мали високорозвинений культ предків, могили було залишено на якийсь час в спокої. Але ідея скарбів в могилах та їх розшуків, очевидно ніколи не зникла.

В працях 2-го археологічного з'їзду подано цікаву історію одного скарбу, що якомусь кубанському осаулові, на прізвище Пуленцов, привидівся у сні скарб,десь в околицях Тамані. Той сон повторювався кілька разів. Але як тільки Пуленцов прокидався, то не міг пригадати, де знаходиться те місце.

Нарешті осаул взявся розшукувати той скарб. Майже 20 років він уперто робив розкопи і розшуки по березі Керченської протоки і, внаслідок того, в 1817 р. насправді відшукав таки великий скарб золотих та срібних античних грошей, дорогоцінних в науковому відношенні. Ці гроші й тепер прикрашають Мюнцкабінет петербурзького Ермітажу, і за цей, т. зв. „пуленцівський скарб”, існує ціла література.

Масові розшуки скарбів та розкопи могил починаються після займання над'озівських степів панамита заселення їх селянами, з половини 18-го ст. Розшуки скарбів та розкопи могил набувають сталого характеру і тривають майже до нашого часу. Копали могили пани, сподіваючись забагатіти з того, з цікавості, або з нічого робить. Копали козаки й селяни, цілими ватагами, здебільшого ножами. Місцева газета „Донські обласні відомості” протягом другої половини 19-го ст. повна звідомлень про скарби та їх розшуки. В одній статті, напр., говориться: „В недавні часи, в одній станиці на Дону, переводилися приватні розшуки скарбів на товариських основах. Кілька станичників, умовившись, розкопували гуртом могили з тим, що витрати та здобич розділяли між собою нарівно”. Другий дописувач подає, що могила розкопано дуже багато. Але да-

леко більш — ще не розкопано, не дивлячись на те, що могили знаходяться в самих станицях та по хуторах. Чимало старих дідів зверталися до мене й казали, що на своєму вікові вони розкопували багато могил. Майже всі вони мали „питні” — залізні стрижні понад 2 мтр. довжини, якими „питали” могили, шукаючи скарбів. В деяких дописах по старих газетах наводяться зібрані по різних місцях Донщини легенди про скарби, або відомості про розшуки скарбів окремими особами. Є також звідомлення про знану в ті часи ворожку, яка проживала в Нахичевані н. Д. Вона уславилася тим, що багато років ворожила лише на скарби, і до неї зверталися всі шукачі щастя. Коло 60 років тому, мені з братом, один старий золотар в Таганрозі, в таємній обстанові, показував хрест, коло 30 см. довжини, штучно зроблений з каменю. На тому хресті, слов'янською в'яззю, було покарбовано запис на скраб. Ті записи робилися на каміннях, ніби то знайдених в землі, на пергаменті, або на старому папері. Ще в 1904 р. в Ростові н/Д. знайшовся учитель, який заявив кореспондентові місцевої газети, що він „ніякого відношення до археології не має, але вирішив спробувати щастя і пошукати скарба”. Він набрав охочих людей коло 15 чоловіка, серед яких, за його словами, були й фахівці, що знали замовлення на скарби. Перед виходом на розшуки цей учитель з своєю ватагою відправляв молебні, після того вони „підкріплялися”, а тоді з лопатами, ломаками, канатами та дрючками рушили в степ.

В історії Донщини видатну роль грали два наказних отамани — Да-

нило та його син Степан Єфремови. Обидвоє вони уславилися військовими походами та заслугами. Вдома — відзначалися незалежністю та прагненням до необмеженої влади. Вони, один по одному, безперервно і безвідповідально керували Донщиною майже 50 років в 18-му ст. Московський уряд, рахуючись з великим авторитетом та популярністю Єфремових на Дону, а разом із тим поступово відбираючи козакам всі їхні „вольності” та творюючи Донщину на звичайну московську провінцію, всяко підроблявся до Єфремових, обсилав їх нагородами, подарунками та привілеями, стараючись переманити їх на свій бік. Крізь пальці дивився московський уряд і на свавільство Єфремових на Дону, які розпоряджалися тут, як в своєму власному господарстві. Єфремови мали на Дону величезні латифундії, млини та інші підприємства, кам'яниці по мастках та в Старому Городі, де побіля свого палацу побудували й свою родинну церкву. Велику здобич привозили з воєн, чималі гроші та цінності побирали й від Московського уряду. В наслідок цього Єфремови накопичили великі скарби й були першими на Дону мільйонщиками, так за часом, як і за розмірами свого майна та скарбів. Скарби їхні були такі великі для свого часу, що вражали сучасників, а це очевидно відбилося в якійсь мірі і на легендах про ті скарби, що дожили аж до нашого часу.

Отаман Степан Єфремов, обороняючи інтереси донського козацтва, не підкорявся московським наказам і поступово дійшов до відвертої опозиції московському урядові. Конфлікт призвів до того, що С. Єфремова сама цариця Катерина II по-

кликала до Петербургу. Він двічі відмовився виконати її розпорядження. Тоді, 1772-го року російський уряд дав був наказ приставити до Петербургу С. Єфремова силоміць. Боячись його авторитету на Дону, можливого спротиву та заворушень, для його арешту на Черкаський город було рушено з різних місць три кінних полки. Те військо в ночі зайняло резиденцію отамана — Зелений Сад, біля Черкаського, і захопило самого С. Єфремова без ніякого спротиву. Його було приставлено до кріпости Св. Дмитра (Нині м. Ростов н/Д.). Сюди негайно набігла кіньми донська старшина, яка вимагала звільнення Єфремова. До війська Донського прислав листа Ногайський хан. В тому листі він писав, що, як побратим і приятель Єфремова, мусять його боронити, а тому запрошує Донське військо, разом з його ногайською ордою, рушити на Москву, для його визволення. Увесь Дін почав хвилюватися. Але Єфремова було разом спроваджено до Петербургу. Спеціальний вищий Суд визнав Єфремова винним у тому, що він підбурював козаків проти Москви, для чого розсилав по станицях спеціальні листи, що їх читали на загальних сходинах, також провадив ворожі для Москви переговори з Кримським на Ногайським ханами та калмицькими ноїонами. Єфремова С. було приречено на смертну кару, яку цариця замінила на довічне ув'язнення.

Після заарештування С. Єфремова всі його добра та скарби було списано та взято під опіку. З того опису дізнаємося, що то справді були величезні цінності. На листи, крім нерухомого майна, було списане: начиння золоте й срібне, кош-

товні сідла, дорогоцінна зброя, всілякі прикраси, перли та самоцвітне каміння, дорогі убрання та тканини, гаптовані щирим золотом та сріблом, хутра боброві, горностаєві, соболеві, гроші золоті та срібні гошчо. Усім цим було забито багато скринь, що переховувалися в палаці Єфремових. Але то, очевидно, були далеко не всі Єфремівські скарби, і ймовірно якусь частку свого майна вони переховували в інших місцях.

Після перевозу С. Єфремова до Петербургу та замкнення в Петропавлівській тюрмі, незабаром туди ж поїхав близький приятель родини Єфремових — донський полковник І. Міллер, що повіз до отамана його малого сина, на побачення. За родинною легендою І. Міллерові ніби то було доручено родичами та приятелями Єфремова — діжку, набиту червінцями, що були зверху закладені та замазані кав'яром. Цю діжку з „кав'яром" ніби то було піднесено кому слід на подарунок, і те сприяло заміні смертної кари Єфремову довічним ув'язненням, а тоді зсилкою на життя до м. Пернова, звідки Єфремову незабаром дозволили переїхати до м. Таганрога. Очевидно в цьому переказі є якась частка правди, бо, переглядаючи процес Єфремова, увесь час почуваєш присутність якоїсь могутньої невидимої руки, що керувала справою і, при всьому її державному значенні і суворості вироку, звела його врешті нанівець.

Серед козаків, аж до нинішнього дня, тримаються легенди про Єфремівський скарб. Казали, ніби то ще старий Данило Єфремів, деś на початку 18-го сторіччя, як почав накопичувати багатства, то на всякий можливий випадок в ті буржливі

часи, від військової, розбійницької, чи якої політичної небезпеки, покотив десь печерю. До того льоху він відвозив час від часу частки своєї здобичі й там приховував. Те саме, по його смерті, робив і його син Степан. За якихось півстоліття отаманування Єфремових той льох був щільно заповнений дорогоцінностями. Тоді ще ніяких банків, як і цінних паперів-акцій, облігацій тощо не було. Всі цінності мали натуральний характер і ховали їх вдома, „під пічкою”. А небезпека була навкруги. Черкаський город протягом лише 18-го століття був взятий з боєм отаманом К. Булавиним, далі витримав напад кримських татар, що спалили й сплюндрували чверть міста, тоді другий напад кримців, що угнали всю худобу. Потім склалася страшна пожежа, від якої місто вигоріло геть на попіл. Наприкінці на город напали черкеси, зруйнували його частину та угнали всю худобу. В світлі таких умов легенда про Єфремівський скарб набуває реального ґрунту. Далі легенда оповідає, що, за наглою смертю отамана С. Єфремова, місце знаходження того льоху зі скарбами лишилося невідомим його нащадкам, відтак той скарб зберігається десь і понині. Пізніше знов зустрічаємо вказівки на отаманський скарб, вже в літературі. В „Трудах 2-го Археологічного з'їзду в Петербурзі в 1871 р. (СПБ., вип. 2, 1881 р., стор. XVI-XVII)” — читаємо: „Війська Донського Середній станиці міста Новочеркаського козак І. Топилин, в 1846-47 р. р. одержав від родини ключаря колишнього Отамана Донських козаків Єфремова, — план з описом печери, зробленої в 1716 р. в юрті м. Новочеркавського на балці

Мишкіній, близько Аксаю. Переводив розкопи, звертався до Отамана Граббе. Звернувся до 2-го Археологічного з'їзду, однак останній допомогти Топилину не дав”.

Але й на цьому справа не закінчилася. В 1920-их роках знайшовся один козак станиці Аксайської, що також звідкільсь одержав відомості про отаманський скарб. Сам він був колишній партизан і червоногвардієць, якого нібито особисто знав Ворошилов. Він почав подавати заяви на ім'я всіх вищих місцевих установ, а тоді й до центральних, на ім'я Ворошилова і інших партійних керівників. В тих заявах він писав про отаманський скарб, що знає, де він знаходиться, і прохав дозволу і допомоги на його розшуки. Довгі роки протягалася ця справа і листування поміж всякими установами. Козака того кілька разів тягали й до НКВД... Але нарешті, вже в 1939 р., за наказом з центру, Північно-Кавказький Крайвиконком в Ростові н/Д. призначив комісію, яка мусіла виїхати на ті місця, що їх вкаже козак, викликавши й його туди, оглянути ті місця, допитати козака, і скласти відповідний акт з висновками. До цієї спеціальної комісії було призначено й мене, як експерта. Комісія виїхала на місце. Тут виявилось, що на крутопохилому правому березі р. Аксал, в усті балки Мишкиної, знаходиться покинутий і здичавілий садок. В тому садку — покинутий і засунутий землею від часу — колодязь, викладений тесаним каменем. Містина на Мишкіній балці збігалася з тими відомостями, що їх подавав ще в половині 19-го ст. козак Топилин, і з тим, що на цій балці, ще раніше, існував улюблений хутір отаманів

Єфремових. Але ніяких реальних ознак давніших поробів — тут не було. Розкопувати увесь колодязь, а тоді може копати ще й по саду, розшукуючи наосліп скарбу, і витратити на це дурно великі гроші, було занадто ризиковано, бо в разі невідшукування скарбу і не виправдання витрат, всій комісії, особливо її безпартійним членам, загрожувала щонайменше прогулька до Сибіру. Тому Комісія склала акт, в

якому одноголосно дала негативну відповідь. Але козак залишився незадоволений і твердо переконаний в тому, що печеря із скарбом таки є, треба лише її відшукати. На тому офіційна частина справи поки що закінчилася. Але серед донського низового козацтва, з початку 18-го ст. і до нині, твердо живе, і очевидно буде жити, віра в отаманський скарб, і в майбутньому будуть знову виникати спроби його розшуків.

СПРАВЛЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНИХ ПОМИЛОК

На стор. XVII: Американське урядове свято „День Подяки” припадає в 1951 р. 29-го листопада.

На стор 66: — У вірші „Буря на Атлантику” — доповнити збиті на машині слова в останній стрічці внизу, щоб звучала:

Мабуть воно про мої діла темні, пляни тасмні знає:
Був я редактором газет прерізних,
Усяких партій лідером перебіжним,
А з пера мого редакторського то не правда,
Не любов до брата, до ближнього, а їдь пекуча
текла-спливала.

Щирі побажання

ВСЕМУ ЧЛЕНСТВУ

— передає —

ВІДДІЛ 223

Українського Народного Союзу.

JOHN BARNAS, Pres.

JOHN HRENCECIN, Sec'y and Treas.

MARTIN KASCIW, Rec. Sec'y.

УВАГА! — КООПЕРАТИВИ, КНИГАРНІ І УКР. СКЛЕПИ!

Артистичні різдвяні і великодні листи і листівки артиста-малювача проф. Миколи Анастасієвського — чотири і одно-колірові — в ціні 10 і 5 цт. набути можна в St. Paul, Minn., 681 St. Peter St., Apt. 2. — Кооперативам відповідний рабат.

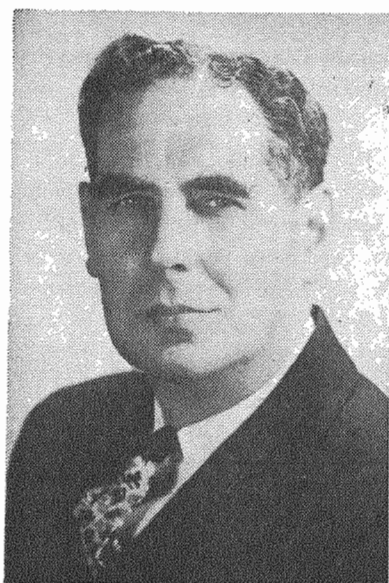
Compliments of

BUSINESS FURNITURE, Inc.
524 NORTH AVENUE
Elizabeth 3, N. J.

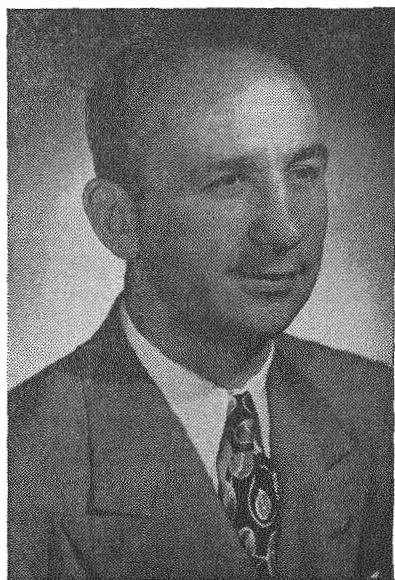
ГОЛОВНИЙ УРЯД У. Н. СОЮЗУ

*ВИБРАНИЙ НА XXII ЗВИЧАЙНИЙ КОНВЕНЦІЇ, ЩО
ВІДБУЛАСЯ
В ДНЯХ 22-28 ТРАВНЯ 1950 В КЛІВЛЕНД, ОГАЙО*

Головний Екзекутивний Комітет

ДМИТРО ГАЛИЧИН
головний предсідник

ОСИП ЛИСОГІР
заступник гол. предс.

ГЕНОВЕФА З.-ЖЕРЕВНЯК
заст. гол. предс.

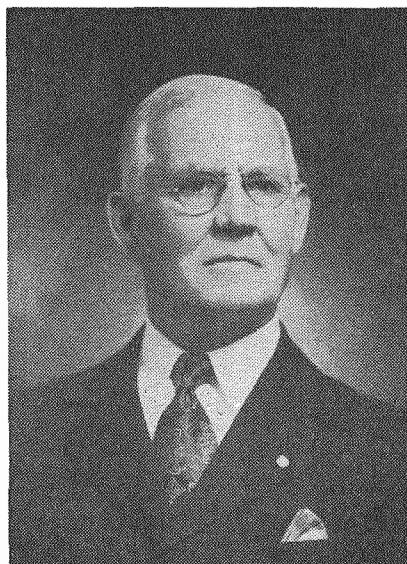

ГРИГОРІЙ GERMAN
головний секретар

РОМАН СЛОБОДЯН
головний касієр

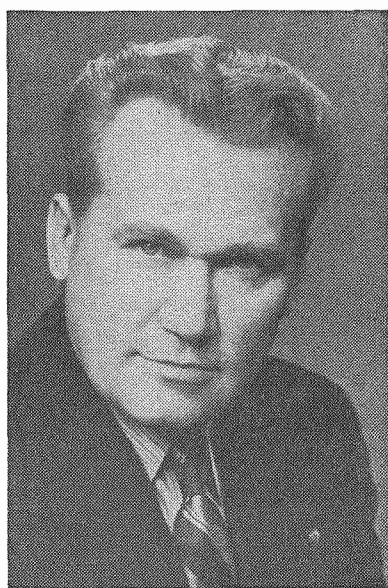
Головна Контрольна Комісія

ДМИТРО КАПІТУЛА

СТЕПАН КУРОПАСЬ

ВОЛОДИМИР ГІРНЯК

ВОЛОДИМИР КОССАР

Д-р АМВРОСІЙ Т. КІБЗЕЙ

ГОЛОВНІ РАДНІ

ДМИТРО ШМАГАЛА

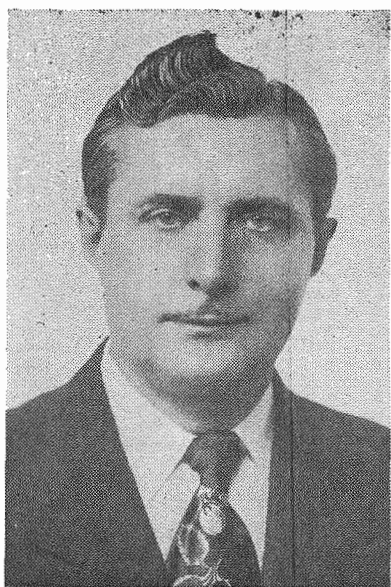
ІВАН РОМАНИШИН

Д-р ІВАН ВАСИЛЕНКО

ІВАН КОКОЛЬСЬКИЙ

ПЕТРО КУЧМА

ВОЛОДИМИР ДІДИК

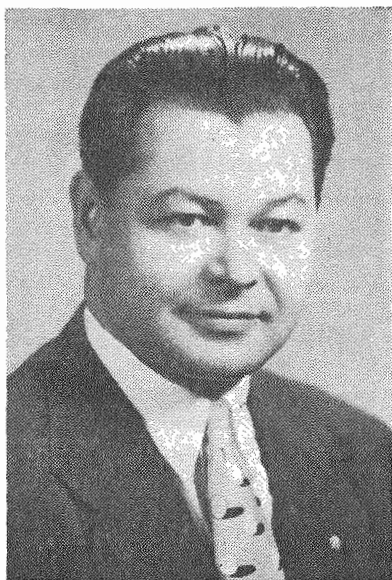
МИКОЛА ДАВИСКИБА

ТАРАС ШПІКУЛА

АННА ВАСИЛЬОВСЬКА

ВАСИЛЬ ГУССАР

ОЛЕНА ШТОГРИН
(фотографії не одержано)

Українське Національне Запомогове Товариство „Дністер” Відділ 361

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

Організує членів до У.Н.С. і приймає їх в ряди Товариства.

Товариство відбуває свої членські зібрання кожної другої суботи місяця, та, крім того, урядує кожної середи в залі церкви св. Юра, 28 Іст 7-ма вулиця в Нью Йорку. Підчас урядування вписує нових членів, приймає членські вкладки, виплачує належні членам запомоги та полагоджує всі справи, зв'язані з членством в У. Н. Союзі.

Т-во „Дністер” є найбільшим українським запомоговим товариством в Нью Йорку та найбільшим відділом У. Н. Союзу. З кінцем вересня 1950 року воно мало 1,769 членів, а його власне майно виносило \$20,613.78.

Т-во „Дністер” було зорганізоване зі злуки двох малих відділів 1926 року, щоб таким чином запевнити членству кращі матеріальні користі та зорганізовано дати більшу допомогу народові в Старім Краю. Впродовж 24-літнього існування Товариство мало приходів \$643,375.00. З тих грошей вислано на вкладки за членів до У.Н.С. \$381,296.00 та виплачено запомог хворим членам \$62,000 і родинам померлих членів \$18,000.

Крім виплат для своїх членів і їхніх родин, Товариство „Дністер” виплатило зі своєї каси або із збірок між своїми членами на різні народні цілі, запомоги та пожертви в Старім Краю і Америці \$18,500. Воно співпрацює з УККомітетом і Об'єднаним Комітетом в Нью Йорку, а всі свої пожертви на допомогу для скитальців переслало через ЗУАДКомітет.

Кличем Товариства є, що кожний українець повинен ставати в ряди Укр. Зап. Тов. „Дністер”, відділу 361 У.Н.С., та через нього дати більший вклад в розвиток своєї громади у вільній Америці і у визвольні змагання українського народу на Рідній Землі.

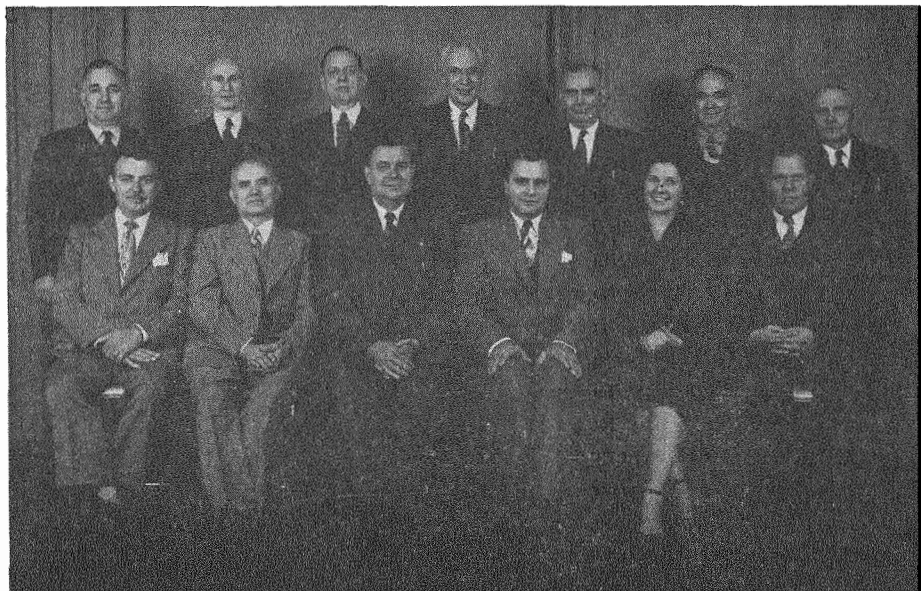
В склад уряду Т-ва „Дністер” у р. 1950 входили: **Мартин Малетич** — президент, **Михайло Лисогір** і **Василь Савицький** — заступники президента; **Іван Герцик** — рекорд. секретар. Фінансові урядники: **Петро Кучма** — секретар, **Іван Щамен** — касир, **Катерина Джорджія** — заступниця касієра. Контрольна комісія: **Д-р Семен Демидчук**, **Іван Галичин** і **Степан Ковальчук**; Тростіси: **Йосип Тариавський**, **Іван Собенко** і **Данило Кольба**. Контроля хворих: **Марія Сосницька**, **Петро Трофимyak** і **Катерина Левко**. Прапорщики: **Григорій Любонич** і **Микола Василюшин**. Бібліотекарі: **Степан Чума** і **Богдан Чехович**. Організатори: **М. Малетич**, **І. Галичин**, **П. Кучма**. Організатор в місті Нью Йорк: **Юліян Наياسي**.

Адреса фінансового секретаря:

Петро Кучма, 97 E. 7th Street

Телефон: GRamercy 7-1054

New York 3, N. Y.

ДИРЕКЦІЯ ДОМУ ВІДДІЛІВ УКР. НАР. СОЮЗУ В ШІКАГО

Сидять зліва направо п. п. Т. Дужомський, Ф. Васильовський, Г. Дацків (заст. голови), Т. Шпікула (голова), А. Васильовська і С. Куропась.

Стоять зліва направо: В. Любас, Г. Бобик, В. Пилипів, А. Воднарчук, М. Семків, О. Любас і М. Фединський. --- Бракує на фотографії членів Дирекції п. п.: Д. Дякуна (скарбник) і В. Івашука (секретар).

ДІМ ВІДДІЛІВ УКР. НАР. СОЮЗУ В ШІКАГО:

1. — Має 15 кімнат, в цьому 3 залі, що є стало використовувани Відділами УНС та іншими укр. організаціями в Шікаго для місячних, річних та надзвичайних зборів, товариських сходів, вечірок та публичних відчитів, у більшості випадків цілком безплатно.
2. — Протягом 1949 і 1950 р.р. служив Переселенчим Пунктом у Шікаго, через який перейшло понад 600 родин наших європейських скитальців, яким служив своєю кухнею зі всім устаткуванням.

ДИРЕКЦІЯ ДОМУ ВІДДІЛІВ УКР. НАР. СОЮЗУ В ШІКАГО:

1. — Систематично приділяє певні суми на загальні українські народні цілі. — (Останньо на Укр. Вільний Університет у Мюнхені).
2. — Улаштовує щорічно Український Союзний День для Шікаго і околиць, --- сполучений з вибором Союзової Королевої Популярності, в цілі популяризації ідей Українського Народного Союзу.
3. — Приділила тепер до часу закінчення іміграції наших скитальців з Європи 6 кімнат для тимчасового приміщення тих, що його негайно і безплатно потребують.

ТОМУ ДИРЕКЦІЯ ДОМУ ВІДДІЛІВ УКР. НАР. СОЮЗУ В ШІКАГО, закликає всіх старих і нових українських імігрантів:

1. — Піддержувати її у всіх її загально-громадських та Союзних заходах.
2. — Вступати масово в члени Відділів Українського Народного Союзу в Шікаго.

ДИРЕКЦІЯ ДОМУ ВІДДІЛІВ УНС В ШІКАГО.

Т-ВО ІМ. СВІТЕНА КОНОВАЛІЦЯ, ВІДПІЛ 238 У. Н. СОЮЗУ В БОСТОН, МАСС.

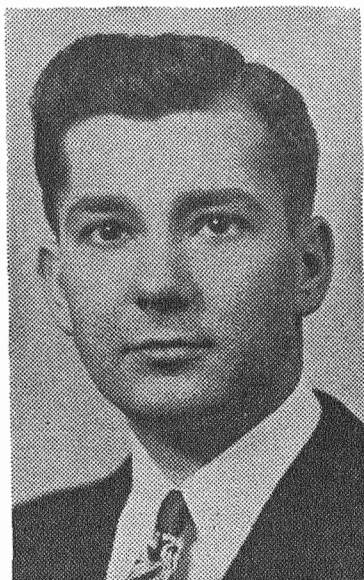
Відділ був зорганізований в 1921. році з кількох членів, але при добрій волі і праці відділових урядників, він тепер нараховує около п'ять соток членів старших і дітей та дільше постійно зростає. До збільшення членства причинились наші брати і сестри, що прибули зі скитальщини. — Урядники і члени відділу беруть активну участь в кожній праці, що іде на користь нашому Народові і нашій Батьківщині — Україні. Відділ має своє приміщення при Українській Православній Церкві. Членами відділу є найсвідоміший елемент, що ставить на перший план добро У. Н. Союзу і Неньки-України.

УРЯД ВІДПІЛУ: П. Мороз, гол.; П. Попович, кас.; М. Давискиба, секр.; заступники: В. Ярош, Д. Бортник і Г. Костецький. Духовний порадник: о. Е. Королишин.

ЩИРИЙ ПРИВІТ

УСЬОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДЯНСТВУ

пересилає

Адвокат Іван Романишин

з НЮАРКУ, Н. ДЖ.

ГОЛОВНИЙ РАДНИЙ

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

**ФІРМА
КОТРА ІСНУЄ
ПОНАД 28 ЛІТ
НА ОДНІМ МІСЦІ
БАГАТО
ПРО СЕБЕ ГОВОРИТЬ**

Л. Стасюк
124
Перша Евения Нью-Йорк, 3.
(між вулицями 7.⁰¹⁰ а 8.⁰¹⁰)

**М'ЯСАРНЯ І ТОРГІВЛЯ
РІЗНОРОДНОГО М'ЯСИВА**

ТОВАРИСТВО ІМ. ІВАНА ФРАНКА

відділ 372 Українського Народного Союзу
В ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ.

повідомляє, що збори відділу відбуваються в третю суботу в
місяці або в третю суботу по першій, в галі Veterans of Foreign
Wars, 109 Park Ave., Plainfield, N. J.

ЗА УРЯД:

ІВАН ГОЛОВКА, предс., ---- Old Raritan Road, Plainfield, N. J.
ВАСИЛЬ РЕНОВЕЦЬ, касієр --- 2720 Park Ave., Plainfield, N. J.
ІОСИФ ЯРЕМА, секретар ----- 122 Liberty St., Plainfield, N. J.

УКРАЇНСЬКЕ ЗАПОМОГОВЕ БРАТСТВО СВ. О. МИКОЛАЯ,

відділ 127 Українського Народного Союзу
В BUFFALO, N. Y.,

засноване 13. серпня 1905 року.

З кінцем серпня 1950 року відділ мав старших членів 267,
дітей 77, разом 344.

Наші збори відбуваються в парафіяльній галі при Filmore
Ave. і Oneida St. в кожен третій тиждень по першій. Крім цього
урядники урядують в останні 2 середи в місяці від години
8. до 10 ввечері.

Адреса урядників Братства св. О. Миколая, від. 127 У.Н.С.:

ІЛІЯ БУЛА, голова ----- 242 Oneida St., Buffalo 6, N. Y.
ПАВЛО ВОЛОДКА, фін. секр. ---- 15 Hobard St., Buffalo 6, N. Y.
М. ЛЕВИЦЬКИЙ, рек. секр., --- 139 Scoville Ave., Buffalo 6, N. Y.

Всім своїм клієнтам побажання

пересилає

Nicholas Hladun

166 AVENUE B

NEW YORK, N. Y.

HARRY KOWERDOWICH

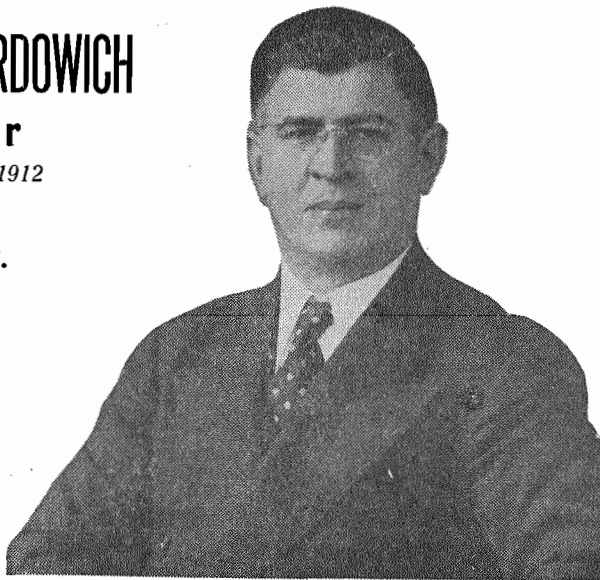
Furrier

Established 1912

434 EAST 6th ST.
New York, N. Y.

Telephone
SPring 7-3566

БРАТСТВО СОШЕСТВІЯ СВ. ДУХА

**відділ 295 Українського Народного Союзу
В АКРОН, ОГАІО,**

**Основане 13. березня 1912 року,
сьогодні нараховує 151 членів.**

У Р Я Д:

П. СЛАВИЧ, предсідник

О. ЗЕРКО, касієр

В. ПУЛК, секретар

133 E. Mapledale Ave., Akron 1, Ohio

ПРИВІТ!

ТОВАРИСТВО „ЖИДАЧІВ”

ВІДДІЛ 393

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО

СОЮЗУ

бажає

УСПІХІВ В ВОРОТЬБІ ЗА

ВОЛЮ УКРАЇНИ!!!

K R A S N A C A F E

FINE FOOD

LIQUOR, WINE and BEER

Television ----- Oppen to 2:30 A.M.

STEVE СЕРКО, Prop.

535 CORICE STREET,

P.A. 0173

Akron, Ohio

YOUNG AKRONITES

join the

AKRON YOUTH BRANCH No. 180

Ukrainian National Association.

W. MALECKY, Pres.

V. PULK, Treas.

O. ZEPKO, Sec'y.

Т. Р. БІГОРА, Б.А.

УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ
І ПУБЛИЧНИЙ НОТАР

Заступає в справах цивільних,
карних і інш.

Канцелярія в будинку:
BANK OF TORONTO
31-A Queen St.
St. Catharines, Ont., Canada.

Телефон:
Office: 2-8341— Res.: 2-1453

В суботу від 2-ої до 5 год. пополудні
урядує В. Гримзбі
під числом 42 Main St. West.
Телефон 559.

ПРИВІТ

Членству УНС. і Українському
Громадянству

пересилає

ТОВАРИСТВО ІМ.
ЮЛЯНА ГОЛОВІНСЬКОГО

Відділ 341

Українського Народного Союзу

Windsor, Ont., Canada

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ Ч. 451

закликає українське громадянство
м. Гримзбі і околиць негайно всту-
пати в ряди Українського Народно-
го Союзу.

За вказівками і поясненнями звер-
тайтеся до нашого відділового се-
кретаря Юхима Омельченка. Його
адреса:

JEFIM OMELCHENKO
R. R. No. 1, Grimsby, Ont.
Phone 37.W.2

ВСЯКІ ДОМАШНІНІ, БУДІВЕЛЬНІ І ФАРМЕРСЬКІ ПОТРЕБИ.

Доброякісні речі, солідну обслу-
гу і умірковані ціни дістанете, коли
вступите до приміщення:

JOHNSON'S

Hardware & Electric

1001 Articles to Choose From

Phone 21, GRIMSBY, ONT.

УКРАЇНЦІ! — Хто з Вас розуміє значення клича „Свій до свого по своє“, то за такими речами як: радіо-приймачі, грамофони, машинки до писання, всякі електричні прибори, потрібні до кожної хати, як також книжки, часописі і т. п. удавайтеся з повним довір'ям до українського підприємства

NASZ BAZAR, 151 Avenue A, New York 3, N. Y., — Phone GRamercy 3-3678.
Слухайте українську радіо-авдіцію в суботу о 10:30 рано, під проводом Петра Задорецького, станція WLIB, 1190 Кс. "Voice of Liberty"

Др. мед. РОМАН ОСІНЧУК

**23 East 7th Street,
Нью Йорк 3, Нью Йорк.**

●
Телефон: GRamercy 3-6217

Compliments of

PHILIP BLOOM

STOP IN ST. PHILLY'S ONLY

UKRAINIAN-OWNED

**HOTEL—RESTAURANT—BAR
"THE WAGON WHEEL INN"**

ALEXANDER YAREMKO, Prop.

**3637-47 East Thompson St.,
PHILADELPHIA, PA.**

ВІДДІЛ 260

**УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО
СОЮЗУ
БЕРЛИН, МЕРИЛЕНД.**

Українці, замешкалі в околицях,
ставайте членами Українського На-
родного Союзу! Зголошуйтеся на
адресу:

**D. KERNYCHNY
R. F. D. No. 3, Berlin, Maryland.**

**ВСЕМУ ЧЛЕНСТВУ
Українського Народ. Союзу
передає побажання**

**СЕСТРИЦТВО
ОЛЬГИ БАСАРАБОВОЇ**

**від. 413 У.Н.С. в Ньюарку, Н. Дж.
Катерина Молинська, предс.
Олена Ратушна, секр.
Анна Настюк, кас.**

Compliments of

Dr. NICHOLAS VOSTROSABLIN

**121 Grand Street,
Jersey City, N. J.**

Bergen 4-5522

Український Відділ Американського Червоного Хреста в Нью Йорку, та Українське Гуманітарне Товариство в Нью Йорку, Інк., крім своєї безкорисної праці для цієї найбільшої в світі гуманітарної установи, якою є Американський Червоний Хрест, не забувають також й про наших людей, потребуючих допомоги.

Для всіх, хто бажав би причинитися в тій праці, наша домівка п. ч. 423 Іст 9-та вул. в Нью Йорку, відкрита кожного вівторка і четверга від години 8-мої вечером. **Щиро вітаємо всіх!** — За Уряд обидвох Товариств: Катерина Джорджія, предс., Фенні Стрілець, кас., Ева Хомів, фін. секр., Ірина Скюдзінська, рек. серк.

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ БЮРО

Andrew Hradowsky

FUNERAL DIRECTOR

4141 CLIPPERT STREET

Detroit 10, Mich.

Tel. TA 5-4426

Member of Ukr. Nat'l. Ass'n.

**OLDEST AND MOST RELIABLE
UKRAINIAN UNDERTAKERS**

in New York City

Est. 1906

PETER JAREMA

FUNERAL HOME

DIGNITY AND SERVICE AT ALL TIMES

All Chapels are air conditioned
and complete with all modern conveniences

129 EAST 7th STREET

New York City 3, N. Y.

Orchard 4-2568

БРАТСТВО СВ. ВОЛОДИМИРА,

відділ 130 У. Н. Союзу

пересилає

цею дорогою щирий привіт для

всіх Союзовців

ЧЕРЕЗ СВОЮ УПРАВУ:

О. Марків, голова; Г. Лучанко, фін.
секретар; М. Кравчук, касієр;
І. Серединський, рек. секртар.

Привіт від

БРАТСТВА

СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ

Відділ 223 У. Н. Союзу

Wilkes-Barre, Pa.

ПРОДАЄМО РІЗНОГО РОДУ

ФАРМИ І ПОСІЛОСТІ

Ю. ОМЕЛЬЧЕНКО,

Адреса:

R. R. No. 1, Grimsby, Ont.

Phone number 37.W.2.

О. РОМАНІВ і ОСИП ЛИСИЙ

Адреса:

Phone 129.M. Beamsville, Ont.

В НОВІМ 1951 РОЦІ

бажаю всім активним Союзовцям
всього найкращого, а всім тим, що
ще не могли стати членами, щоб в
цім році їм обставини так сприяли,
щоб нікого з них не забракло в цій
так важливій українській установі!
— Всіх Союзовців, що співпрацю-
ють зі мною, прошу писати по даль-
ші інформації або телефонувати:
William Zahayevych, 7250 Manse St.,
Forest Hills, N. Y. Tel. Bo 8-4239.

В. Загасвич, організатор У.Н.С.

THE SAFE WAY

The safe way to handle money is to deposit your pay check regularly in a Commercial Trust Company

SPECIAL CHECKING ACCOUNT

and then draw checks to pay bills or when you need cash.

Your money is safe from fire, theft or loss and is always immediately available to the last dollar because no minimum balance is required.

The only charge is 10c a check when used. There is no charge for deposits, blank checks, leather check folder or quarterly statements.

You can open an account with any convenient amount at any of our nine convenient offices in Jersey City and Bayonne.

COMMERCIAL TRUST CO.

Capital
\$3,400,000

of New Jersey

Surplus
\$4,000,000

Six Offices in Jersey City

Main: 15 Exchange Place
660 Newark Avenue, at Five Corners
338 Grove Street, near Newark Avenue

729 Bergen Ave., at Fairmount Ave.
186 Newark Ave., near Jersey Ave.
115 Jackson Ave., at Woodlawn Ave.

Three Offices in Bayonne

229 Broadway, at 9th St., 544 Broadway, at 25th St., 875 Broadway, at 41st St.

SAFE DEPOSIT VAULTS

Member Federal Reserve System and Federal Deposit Insurance Corporation

ЗМІСТ

1. Американський Гимн	III
2. Гимн Американських Українців	IV
3. Послання Президента Трумана ІУ. Конгресові Американських Українців	У
4. Ген. Тарас Чупринка (фото)	УІ
5. Календар; Історичний Календар	VII-XVIII
6. Деклярація Незалежності	19
7. Злучені Держави Північної Америки	22
8. Президенти Злучених Держав Америки	23
9. Урядова статистика мовних груп в Америці	23
10. Л. Мишуга: Наша місія	24
11. Дмитро Галичин: Три генерації в У. Н. Союзі	27
12. Олекса Веретенченко: Поезія	31
13. Григорій Герман: Український Народний Союз	32
14. С. Мусійчук: Гимн Українського Народного Союзу	33
15. Д-р С. Демидчук: Українська спадщина в Америці	34
16. А. Драган: На переломі сторіччя	40
17. О. Веретенченко: Мрія (поезія)	41
18. Універсальна Деклярація Людських Прав	42
19. П. Вуковинець: Хай ударить громовиця (поезія)	45
20. Міжнародний договір проти народобивства	46
21. Іван Кедрин: Політичне обличчя української еміграції	49
22. Ярослав Падох: Під прапором знання і освіти	54
23. Л. М.: Перший Календар У. Н. С.	59
24. Микола Щербак: О, земле рідна! (поезія)	62
25. О. І.: Вітчизна	63
26. Іван Скиталець: Бура на Атлантику (емігрантська дума)	65
27. Звернення Воюючої України до всієї української еміграції	68
28. Пісня УПА	76
29. Іван Смолій: Через кордон	77
30. Л. Лепкий: „Марсіяни”	84
31. Михайло Островерха: Друзі	88
32. Лонгін Козар: Героям (поезія)	90
33. Остап Тарнавський: Українське культурне життя в ЗДА	91
34. Л. Луців: Неписані твори української літератури	96
35. Євген Крименко: Рефлексії (поезія)	99
36. Л. Ясінчук: Об'єднані осередки українців в ЗДА	100
37. Л. Ясінчук: Українські школи в ЗДА	103
38. Галактіон Чіпка: „Ню Ір”	107
39. В. Франко: Останній рік життя Івана Франка	111
40. В. Шелест: Штучний голод на Україні в 1932-33 рр.	116
41. Д-р Р. Осінчук: Життя в світлі модерної науки	119
42. П. Миколенко: Українізація в Казахстані	124
43. Р. Завадович: Героям України (поезія)	126
44. В. Барка: Пасіка	127
45. О. Веретенченко: Рейс (поезія)	133
46. Проф. М. Міллер: Скарб донських отаманів	134
47. Микола Понеділок: Сталін	138
48. Головний Уряд У. Н. С. (фотографії)	144
49. Оголошення	147

Друкарня „Свободи”, 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Printed in U. S. A.